

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН
КАФЕДРА МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН І БІЗНЕСУ

ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ
Завідувач випускової кафедри
_____ О. П. Степанов
«____» _____ 2021 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

(ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА)

ВИПУСКНИКА ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ БАКАЛАВРА
ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ 292 «МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ»
ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНОЮ ПРОГРАМОЮ
«МІЖНАРОДНИЙ БІЗНЕС»

Тема: «Міжнародний офшорний бізнес в системі сучасних трансформаційних процесів»

Виконавець: Пахар Євгеній Олександрович група МБ-403

_____
(підпис виконавця)

Керівник: професор кафедри міжнародних економічних відносин і бізнесу ФМВ НАУ
Грущинська Наталія Миколаївна

_____
(підпис керівника)

Нормоконтролер: Набок Інна Іванівна

_____
(підпис нормоконтролера)

Київ - 2021

НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет міжнародних відносин

Кафедра міжнародних економічних відносин і бізнесу
спеціальність 292 «Міжнародні економічні відносини»
освітньо-професійна програма «Міжнародний бізнес»

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри
_____ Степанов О.П.
«__» _____ 20__ р.

ЗАВДАННЯ

на виконання кваліфікаційної роботи

Пахара Євгенія Олександровича

1. Тема роботи «Міжнародний офшорний бізнес в системі сучасних трансформаційних процесів» затверджена наказом ректора від «05» квітня 2021 р. №557/ст.
2. Термін виконання роботи: з 03 травня 2021 року по 20 червня 2021 року.
3. Вихідні дані до роботи: законодавчі та підзаконні нормативно-правові акти щодо регулювання прямих іноземних інвестицій в Україні, статистичні матеріали Міністерства фінансів України, Державної фіскальної служби України, Державної служби статистики України, матеріали й аналітичні звіти міжнародних компаній: Ernst&Young, KPMG, World Investment Report, BCG, щорічні звіти міжнародних організацій: Конференції ООН з торгівлі та розвитку (ЮНКТАД), Міжнародного банку реконструкції та розвитку (МБРР), Міжнародного валютного фонду (МВФ), Світової організації торгівлі (СОТ), Світового банку (СБ).
4. Зміст пояснювальної записки: дослідження зв'язків міжнародної фінансової системи, міжнародного офшорного бізнесу та тенденцій розвитку національних економік. У науковій роботі проаналізовано позитивні та негативні аспекти впливу офшорних зон на міжнародний бізнес і міжнародну фінансову систему. Розглянуто концептуальні основи мотиваційних джерел офшорного бізнесу та формати змісту, що позначають його асоціальну системну природу. Здійснено аналітичне дослідження структури, субструктур.

6. Календарний план-графік

№ пор.	Завдання	Термін виконання	Відмітка про виконання
1.	Вивчити літературні джерела з предмету дослідження та написати заяву про затвердження теми кваліфікаційної роботи	29.03.2021	Виконано
2.	Затвердити план дослідження та отримати завдання до виконання кваліфікаційної роботи	29.04.2021	Виконано
3.	Розкрити офшорний бізнес в умовах сучасних тенденцій техноглобалізації (1 розділ)	03.05.2021 – 10.05.2021	Виконано
4.	Оцінити міжнародний офшорний бізнес та глобальна фінансова система (2 розділ)	11.05.2021 – 17.05.2021	Виконано
5.	Визначити та обґрунтувати міжнародний офшорний бізнес: принципи ведення та світовий досвід для України. (3 розділ)	18.05.2021 – 24.05.2021	Виконано
6.	Написати реферат, вступ, висновки та оформити список використаних джерел і додатки	25.05.2021 – 27.05.2021	Виконано
7.	Оформити кваліфікаційної роботу та пройти перевірку на плагіат	28.05.2021	Виконано
8.	Попередній захист дипломної роботи	07.06.2021	Виконано
9.	Передати кваліфікаційної роботу рецензенту для рецензування (за 10 днів до захисту)	04.06.2021	Виконано
10.	Передати кваліфікаційної роботу науковому керівникові для написання відгуку (за 7 днів до захисту)	07.06.2021	Виконано

8. Дата видачі завдання: « 20 » квітня 2021р.

Керівник дипломної роботи

_____ (підпис керівника)

Грущинська Н.М.

(П.І.Б)

Завдання прийняв до виконання

_____ (підпис випускника)

Пахар Є.О.

(П.І.Б)

РЕФЕРАТ

Пояснювальна записка до кваліфікаційної роботи «Міжнародний офшорний бізнес в системі сучасних трансформаційних процесів»: 117 сторінки, 6 таблиць, 6 рисунків 54 літературних джерел, 5 додатки.

Перелік ключових слів (словосполучень): ОФШОРНИЙ БІЗНЕС, ТЕНДЕНЦІЙ ТЕХНОГЛОБАЛІЗАЦІЇ, ГЛОБАЛЬНА ФІНАНСОВА СИСТЕМА, СУЧАСНА ОФШОРИЗАЦІЯ РОЗВИТОК ОФШОРНОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ, ІНВЕСТИЦІЙНА, АКТИВІЗАЦІЯ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА.

Об'єкт дослідження: механізм функціонування офшорних зон, їх діяльності та впливу на економіку держави.

Предмет дослідження: трансформаційні процеси офшорного бізнесу

Мета дипломної роботи: визначення теоретико-організаційних основ офшорних зон, особливостей функціонування офшорних юрисдикцій в сучасних умовах та основних напрямків протидії негативним наслідкам діяльності офшорних юрисдикцій.

Методи дослідження: загальні методи (аналіз, синтез, індукція, дедукція, класифікація), теоретичні методи (системний аналіз), економіко-статистичні, графічні та інші.

Значущість виконаної роботи та висновки: виявити переваги та недоліки офшорного підприємництва, а також аналіз перспектив створення офшорної зони в Україні та ризиків, пов'язаних з їх утворенням та функціонуванням.

Рекомендації щодо використання результатів: матеріали кваліфікаційної роботи рекомендується використовувати для застосування при написанні звітів щодо проблем офшорної діяльності для України.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ 1	
ОФШОРНИЙ БІЗНЕС В УМОВАХ СУЧАСНИХ ТЕНДЕНЦІЙ ТЕХНОГЛОБАЛІЗАЦІЇ.....	9
1.1. Економічна суть, класифікація та передумови виникнення офшорних зон	9
1.2. Особливості функціонування та множинність використання офшорів.....	25
1.3. Трансформаційні процеси сучасності як фактор впливу на офшорний бізнес.....	45
РОЗДІЛ 2	
МІЖНАРОДНИЙ ОФШОРНИЙ БІЗНЕС ТА ГЛОБАЛЬНА ФІНАНСОВА СИСТЕМА	51
2.1. Сучасна офшоризація бізнесу у конструкті національної фіскальної безпеки.....	51
2.2. Спеціалізація офшорних юрисдикцій та правові режими функціонування офшорних зон	53
2.3. Активізація міжнародного співробітництва у сфері координації офшорного бізнесу	67
РОЗДІЛ 3	
МІЖНАРОДНИЙ ОФШОРНИЙ БІЗНЕС: ПРИНЦИПИ ВЕДЕННЯ ТА СВІТОВИЙ ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ.....	80
3.1. Становлення та розвиток офшорної діяльності резидентів України... 3.2. Розвиток офшорного бізнесу в Україні.....	80 85
3.3. Негативні наслідки діяльності офшорних зон та шляхи їх подолання в Україні.....	96
ВИСНОВКИ.....	103
СПИСОК БІБЛІОГРАФІЧНИХ ПОСИЛАНЬ ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ... ДОДАТКИ	105 111

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. За останні десятиріччя офшорна фінансова діяльність посіла все значніше місце у світовій фінансовій системі. Спостерігається ріст обсягів фінансових операцій та зростання кількості світових фінансових установ з одного боку, але, з другого боку, в урядових, наукових та ділових колах спостерігається досить неоднозначне ставлення до цього явища. В практику міжнародного корпоративного управління глибоко ввійшли ті чи інші види офшорних фінансових операцій, тоді як уряди вважають їх способом ухилення від оподаткування та відмивання брудних грошей.

Широке застосування в бізнесі офшорів наразі призводить країни з різним рівнем соціально-економічного розвитку до необхідності формування чіткої позиції щодо цього явища.

Актуальність даної теми визначається впливом офшорних зон і компаній, що функціонують в них, на перерозподіл фінансових ресурсів, яке пов'язане з припливом або відтоком капіталу, що надає можливість опосередковано впливати на економіку окремих країн і на світову економіку в цілому. Так, половина експорту металопродукції та більше половини інвестицій в Україну проводяться з використанням офшорних зон, що призводить до недоотримання бюджетом грошових коштів. Також актуальність обраної теми зумовлена необхідністю виявити переваги та недоліки офшорного підприємництва, яке є ефективним засобом підвищення прибутковості міжнародного бізнесу, оскільки дозволяє суттєво знизити податкове навантаження. Саме це, обумовило поширення податкових гаваней у бізнесовій практиці підприємців усіх країн світу та практично відсутній нагляд та управління з боку держави за діяльністю підприємств із офшорним статусом.

Вивченням та аналізом проблем, що пов'язані із визначенням ролі держави, функціонуванням офшорного бізнесу суб'єктів господарювання,

займаються вчені багатьох країн. Особливий вагомий науковий вклад внесли Хейфеца Б.А., Кузнецов К., Пеппера Дж., Бугаєнко А.В., Гетманцев Д., Аксьонов Д., Абуова І., Костіцин К. та ін.

Метою дипломної роботи є визначення теоретико-організаційних основ офшорних зон, особливостей функціонування офшорних юрисдикцій в сучасних умовах та основних напрямків протидії негативним наслідкам діяльності офшорних юрисдикцій.

Відповідно до поставленої мети виділяють основні завдання:

- визначити економічну суть офшорів та їх класифікацію;
- визначити передумови виникнення офшорних зон та їх еволюцію;
- окреслити правові режими функціонування офшорних зон;
- дослідити спеціалізацію офшорних зон та наслідки їх діяльності;
- дослідити множинність використання офшорних зон;
- визначити роль офшорних юрисдикцій в українському бізнесі;
- змалювати удосконалення національної політики протидії офшорним зонам;
- охарактеризувати напрямки активізації міжнародного співробітництва у сфері координації офшорного бізнесу;
- дослідити використання методів обмеження операцій, що проводяться через офшорні зони.

Об'єктом дослідження є механізм функціонування офшорних зон, їх діяльності та впливу на економіку держави.

Предметом дослідження є трансформаційні процеси офшорного бізнесу.

Методологія дослідження. Методологічну основу дослідження становить аналіз діяльності офшорних зон, що охоплює широкий спектр проблемних питань: податкова оптимізація у межах чинного міжнародного законодавства, приховування походження коштів та їхньої подальшої легалізації, причини, що спонукають власників капіталу та керівників підприємств до участі в бізнес-потоках і структурах з кінцевим бенефіціарним власником в офшорних зонах.

На сьогоднішній день правовий контроль над офшорним бізнесом є одним з найважливіших завдань будь-якої держави. Адже бізнесмени, що прикриваються офшорними операціями з метою «відмивання грошей», переходять у тіньовий сектор діяльності і перешкоджають протіканню трансформаційних процесів, що спрямовані на покращення добробуту країни. ставлять у глухий кут економічний розвиток.

В Україні сучасні економічні перетворення спрямовуються, на: поступове входження до Європейського економічного союзу та формування ринкової економіки, боротьбу з тіньовою економікою. В Україні негативний вплив на економічне зростання чинить тіньова діяльність в офшорному бізнесі.

Для подальшої стабілізації і розвитку економіці країни потрібні кредити та інвестиції, залучення інвесторів, широкий розвиток зовнішньо-економічних зв'язків з іншими державами, відкриття вільних економічних зон на території країни, які б відповідали своєму призначенню та реально діяли, і з боку держави перебували під суворим правовим контролем.

У світі відбувається глибока трансформація фінансових відносин, що на тлі експоненціального зростання обсягів інформації, прискорення діджиталізації та посилення впливу глобалізаційних тенденцій актуалізує дослідження діяльності офшорних зон та усвідомлення їхньої ролі у процесах відмивання коштів.

Дана дипломна робота написана в результаті опрацювання літературних джерел, даних, отриманих з міжнародної інформаційної системи Internet, урядових та законодавчих матеріалів.

Структура кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків та списку бібліографічних посилань використаних джерел. В роботі розміщено 6 таблиць, 6 рисунків та 5 додатків. Список бібліографічних посилань використаних джерел включає 54 найменування на семи сторінках.

РОЗДІЛ 1

ОФШОРНИЙ БІЗНЕС В УМОВАХ СУЧАСНИХ ТЕНДЕНЦІЙ ТЕХНОГЛОБАЛІЗАЦІЇ

1.1. Економічна суть, класифікація та передумови виникнення офшорних зон

Для більш точного уявлення про те що таке офшорна зона прояснимо, походження терміну «офшор». Англійське вираження «off shore», дослівно значуще «поза берегом».

Відповідно термінології, що прийнята в економічній літературі, офшорна діяльність – це діяльність комерційної компанії поза юрисдикцією якої-небудь держави. Учасники міжнародних фінансових угод не є резидентами країни, на території якої відбуваються кредитно-фінансові операції [16, с.43].

Так, в економічному довіднику А. Амбарцумова і С. Стерлігова «1000 термінів ринкової економіки» сказано: «офшор – термін, що застосовується для характеристики світових фінансових центрів, а також для деяких видів банківських операцій». Інше, більш повне визначення цього терміну можна знайти у «Великому енциклопедичному словнику»: «офшор (англ. Off-shore – знаходиться на відстані від берега, поза територією країни) – території, що представляють пільговий режим (зниження податків, звільнення від валютного контролю і тощо) для фінансово-кредитних операцій з іноземними учасниками і в іноземній валюті » [6,с.243].

Існують цілий ряд термінів, що застосовуються до позначення класичних офшорів. Серед них можна відзначити такі, як «офшорна юрисдикція», «офшорне середовище», «офшорна зона», «офшорний фінансовий центр» (ОФЦ), «офшорний бізнес», «офшорний банківський центр», «податковий притулок», «податкова гавань», «податковий рай», «податковий притулок», «податковий парадиз», «податковий оазис» і деякі інші, в тому числі ті, в яких

не міститься натяк на офшор або пільги з оподаткування («міжнародний фінансовий центр», «міжнародний банківський центр »).

Хоча окремі автори і вважають, що існують певні особливості кожного з цих термінів (деякі з них будуть відзначені нижче), всі вони у можуть розглядатися, як синоніми термінів «офшорна юрисдикція», або «офшор» [31,с.19].

На думку експертів Організації економічного співробітництва та розвитку ОЕСР), до податкових гавань належать країни і території, де прибутковий податок стягується за номінальною або нульовою ставкою і для певних видів доходу встановлено преференційний режим оподаткування, а для нерезидентів створені можливості ухилення від сплати податків в країнах їх резидентності.

МВФ вважає, що для ОФЦ притаманні такі характеристики:

- фінансова система із зовнішніми активами і зобов'язаннями непорівнянними з внутрішніми;
- юрисдикція, яка має відносно велике число фінансових інститутів, що спеціалізуються на обслуговуванні ділових зв'язків нерезидентів;
- центри, які забезпечують деякі або всі наступні послуги: банківську секретність і анонімність; м'яке фінансове регулювання; низький рівень або нульове оподаткування.

Відповідно до головних цілей своєї діяльності, Міжнародна група з боротьби з відмиванням (легалізацією) злочинних доходів – FATF (Financial Action Task Force on Money Laundering), замість терміна «офшор» застосовує поняття країни і територій, що не співпрацюють, з якого випливає, що сприятливий режим, наданий офшорними фінансовими центрами нерезидентам (легкість ведення бізнесу, конфіденційність), не створює надійний захист проти легалізації доходів, нажитих кримінальним шляхом.

У фундаментальній праці «Світові фінанси» М.Янга, Ф. Лисиця і Л. Мауера офшорні банківські центри розглядаються як окрема категорія міжнародних фінансових центрів, які виконують посередницькі функції для позичальників і депонентів. Основна причина їх привабливості – це мінімальне

офіційне регулювання, у тому числі практично повна відсутність податків та контролю за управлінням портфелями цінних паперів банків [45,с.20-21].

Проте суть явищ, що точніше і докладніше розкривається економістами, що оперують поняттями «офшорна компанія», «офшорна зона», і «офшорна діяльність». Під офшорною компанією розуміється підприємницька фірма, зареєстрована на особливих територіях, званих офшорними зонами. У свою чергу офшорна зона являє собою територіально відокремлений регіон, область або острів (півострів), район, в якому не діють деякі правила і норми країни юрисдикції, тобто тієї країни, в межах якої створюється даний офшор. Під «офшорною діяльністю» розуміється діяльність компаній і фірм поза юрисдикцією будь-якої держави (території). Розширеним є таке розуміння офшорної компанії і офшорного бізнесу: «офшорний бізнес» – це бізнес, який здійснюється за межами даної юрисдикції, що має закордонні по відношенню до неї джерела доходу і тому підлягає у ній пільговому оподаткуванню.

«Офшорна компанія» – це поняття, яке характеризує особливий організаційно-юридичний статус підприємства, що забезпечує йому максимальне зниження податкових втрат (у більшості випадків – до нуля). Такий статус звичайно пов'язаний з вимогою проведення ділових операцій за межами юрисдикцій, де дана офшорна компанія офіційно зареєстрована [41,с.7].

У першу чергу відбувається залучення клієнтів тим, що вони мають низький рівень оподаткування, дуже сприятливий валютно-фінансовий режим, або практикується його повна заміна на фіксований платіж. Важливою обставиною є високий рівень таємності будь-якої комерційної і банківської діяльності. А це - можливість довірчого керування акціями офшорної компанії (ОК) за допомогою місцевих номінальних власників - анонімність реальних власників компанії, [41, с.17].

Держава переслідує стратегічні цілі, створюючи офшорні групи:

1. Економічні цілі:

– залучення іноземних інвестицій;

– зростання валютних надходжень в економіку всієї країни або її окремого регіону від реєстраційних засобів.

2. Соціальні цілі:

– прискорення розвитку країни в цілому чи конкретної її території;
– підвищення зайнятості та рівня доходів населення;
– створення висококваліфікованої робочої сили за рахунок вивчення і впровадження на практиці світового досвіду в сфері організації, управління, фінансів;

– орієнтація культури менеджменту на світові вимоги до технології управління.

3. Науково-технічні цілі:

– впровадження провідних закордонних технологій, у галузі сучасних засобів зв'язку і банківської справи, насамперед інформаційних.

На практиці такі цілі можуть коригуватися в залежності від конкретної ситуації і типу офшорної юрисдикції.

Наприклад, цілеспрямована податкова політика таких пільгових холдингових юрисдикцій як Нідерланди і Люксембург, привели до того, що вони не лише залучили значні додаткові кошти у свою економіку, а й самі стали найбільшими світовими інвесторами [31, с.12].

В офшорних зонах існує ряд особливостей, що створює інвестиційну привабливість для іноземних інвесторів, а й вигідно відрізняє їх від інших груп країн з пільговим оподаткуванням:

– тут максимально спрощена процедура реєстрації компанії, що утворюється. Не підлягають розголошенню особистості власників фірми. Розкриття їхніх імен може вимагатися лише у випадку початку розслідування по факту здійснення карного злочину (шахрайство, незаконна торгівля наркотиками, зброєю і т.п.). Однак, і в цьому випадку є певні гарантії. У деяких офшорних зонах можуть випускатися акції на пред'явника зареєстрованої компанії. Це забезпечує анонімність справжніх власників.

– в офшорних зонах немає обмежень на вивіз валюти. Фірми можуть вільно відкривати депозити в в будь-яких банках будь-якій валюті. Вони мають право робити й одержувати платежі в будь-якій валюті без ніяких обмежень.

– більшість країн не вважають карним злочином порушення податкового, валютного і митного законодавства. Від фірм, що розташовуються в офшорних зонах, не потрібно представлення бухгалтерських звітів і податкових декларацій. Єдина форма звітності – це щорічний фінансовий звіт. Зовнішні аудитори діють далеко не у всіх ОЗ. Рахунки фірм можуть бути перевірені ними тільки з дозволу власників.

– в офшорній зоні пільговий режим визначається повною відсутністю валютних обмежень та митних податків і зборів для інвесторів, а також низьким рівнем статутного капіталу. Найчастіше мінімальний розмір, як правило, не встановлюється, він просто декларується.

– процедура керування фірмою гранично спрощена. Іноді вона умовна – керування в цьому випадку здійснюється секретарською фірмою за дорученням власника [50, с. 28-29].

– засновуючи офшорну компанію в одній з великої кількості юрисдикцій, комерційні компанії реалізують своє право платника податків вибрати будь-які припустимі законом методи для зменшення податкових зобов'язань, валютного контролю, звільнення від митних тарифів, експортних та імпорتنих квот.

Податкові гавані, це країни, в яких максимально спрощена процедура реєстрації юридичних осіб та значно знижені чи й зовсім відсутній податок на прибуток, отриманий поза межами країни – місця реєстрації. Вимоги до ведення справ, оформлення документів – мінімальні. Переваги роботи в податковій гавані:

– податок на прибуток майже відсутній або не перевищує 1-2%. Часто фірми, які зареєстровані у цих країнах (але діють в іншому місці), не плачують ніяких податків, окрім разового річного збору, що не залежить від доходу, отриманого компанією, від 150 до 1000 дол. США [49].

– процедура реєстрації спрощена до мінімуму. Часто взагалі умовна й здійснюється за дорученням. Розмір статутного фонду офшорної фірми здебільшого не обумовлюється. Повна конфіденційність особи власника тощо;

– кількість валюти, що репатріюється, необмежена. Зареєстровані фірми вільно відкривають депозити у будь-якому банку, у будь-якій валюті, отримують та здійснюють платежі без жодних валютних обмежень.

Найбільше податкових гаваней у країнах «третього світу». Це – Коста-Рика, Панама, Кайманові, Бермудські, Віргінські, Багамські острови, Ліберія, Барбадос, Науру тощо. У Європі до податкових гаваней належать острови Ла-Маншу: Мен, Джерсі, Гібралтар; карликові країни – Мальта, Ліхтенштейн, Андорра, Монако [39,с.44-45].

Негативні моменти роботи в податковій гавані: податкова і митна служба розвинутих західних країн пильніше перевіряє комерційні та фінансові операції офшорних фірм. Досить складно отримати кредит у банках та знайти ділових партнерів на Заході.

Поряд з пільговим режимом господарювання, перш за все податковим, є умова, без якої не можна говорити про традиційні (класичні) офшори – це обов'язковість отримання доходів, зареєстрованих на даній території компаній, поза даною територією. При цьому в більшості офшорних юрисдикцій податкові пільги надаються тільки нерезидентам, проте в деяких з них – іноземним і національним компаніям, але тільки за доходами, отриманими від їхнього зарубіжної діяльності [45,с.37].

Досить важливим фактором привабливості офшора є стабільність цього режиму. Звичайно, протягом 15–25 років з моменту реєстрації офшорної компанії, інвестор гарантується від несприятливих для нього змін в офшорній зоні.

Хоча формування підприємств в офшорних зонах асоціюється з відмиванням тіньового капіталу, однак створення дочірніх компаній іноземними інвесторами в офшорних зонах – це ефективний механізм залучення значних іноземних інвестицій, створенням нових робочих місць, що сприяє розвитку національної економіки [40, с.120] .

Залежно від місцезнаходження органів адміністративно-фінансового управління фірмою, щодо території реєстрації, офшорні компанії можуть бути резидентними (resident) і нерезидентними (non-resident). Резидентом в податковому праві вважається юридична або фізична особа (whether legal or natural person), що має постійне місцезнаходження в даній країні; по британському праву (Великобританії належить цілий ряд офшорних зон) – особа, що живе в країні постійно або значний період часу або постійне житло, що має в ній.

Компанії-резиденти мають менші пільги, чим нерезиденти: резидентні фірми, як правило, повинні платити податки на прибуток (income tax), на корпорацію (corporation tax), на статутні капітали (stock capital), капітали що вивозяться (export capital), і т.п. Нерезидентні компанії часто звільнюються від всіх або частини таких податків і можуть обмежитися щорічними фіксованими виплатами до місцевого бюджету (local budget) зони [32].

Неспівпадання поняття «резидент» в різних країнах може призводити до того, що одна і та ж особа отримує цей статус в двох або більше країнах. В деяких випадках разом з цим поняттям уживається термін доміциль, або доміцилій (domicile), який можна визначити як «поняття податкового права деяких країн, що означає основне місце мешкання фізичної особи». Це трактування терміну дуже наближає його до поняття «резидентства». Насправді резидентство зв'язане, перш за все, з податковим законодавством, а доміциль має набагато ширші правові наслідки. Крім того, поняття доміциль може відноситися і до юридичної особи.

На відміну від резидентства, фізична особа, як правило, може мати доміциль тільки в одній країні. Компанія може бути доміцильована в тій країні, де вона зареєстрована, але її резидентство, що важливе для оподаткування, регулюється країною, де знаходиться центр контролю і управління компанії. Вирішення спірних ситуацій здійснюється на основі норм внутрішнього права кожної країни або на умовах, відповідних міжнародним податковим угодам (international tax agreements) [40].

Офшори є досить ефективним інструментом продажу авторських прав, передачі устаткування в лізинг, оплати валютних контрактів, наймання персоналу, постачання давальницької сировини, операцій з нерухомістю (у тому числі покупки нерухомості за кордоном), ведення інвестиційної та спекулятивної діяльності на світових фінансових ринках і просто банківським сейфом. У зв'язку з розвитком всесвітньої мережі Інтернет практикується офшорне програмування, відкриття на території офшорних зон специфічних бізнес-одиниць, наприклад віртуальних казино.

Компанії створюються у вигляді фінансових центрів і банків, торгових і посередницьких фірм, які керують холдингами різних структур, інвестиційних центрів, трастових компаній, внутрішньо-фірмових страхових компаній, компаній для володіння нерухомістю. Деякі фірми можуть і поєднувати види діяльності, якщо для них це економічно обґрунтовано [5].

Кожна країна сама воліє вирішувати чи визнавати ту чи іншу офшорну зону, чи ні. Найбільш повний список офшорних зон, які визнає наша держава, приведений у «Переліку офшорних зон», утвердженому розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14 березня 2001 р. N 79-р. зі змінами та доповненнями від 1 квітня 2005р № 82 та від 1 лютого 2006 р. № 44. (табл.1.1):

Таблиця.1.1

Перелік офшорних зон

Британські залежні території	Острів Гернси, Острів Джерсі, Острів Мен, Острів Олдерні
Близький Схід	Бахрейн
Центральна Америка	Беліз
Європа	Андорра, Гібралтар, Монако
Карибський регіон	Ангілья, Антигуа і Барбуда, Барбадос, Аруба, Багамські Острови, Бермудські острови, Британські Віргінські Острови, Віргінські Острови (США), Гренада, Кайманові Острови, Монтсеррат, Нідерландські Антильські Острови, Сент-Вінсент і Гренадіни, Пуерто-Ріко, Сент-Кітс і Невіс, Сент-Люсія, Співдружність Домініки, Теркс і Кайкос
Африка	Ліберія, Сейшельські Острови
Тихоокеанський регіон	Вануату, Маршалські Острови, Науру, Ніуе, Острови Кука, Самоа
Південна Азія	Мальдівська Республіка

Примітка. Складено авторами за даними розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14 березня 2001 р. N 79-р.

Досліджуючи дану тему необхідно розглянути класифікацію офшорних компаній за різними ознаками (табл.1.2).

Офшорні юрисдикції з точки зору міжнародного правового статусу можуть бути охарактеризовані наступним чином:

Таблиця 1.2.

Класифікація офшорних юрисдикцій

Незалежні держави	Самоа, Ірландія, Кіпр, Мальта, Люксембург, Багамські острови, Сен-Панталеон і Невіс, Панама, Вануату, Сінгапур
Держави, асоційовані з більш великими державами	Монако з Францією, острови Кука і Ніуе - з Новою Зеландією, Ліхтенштейн зі Швейцарією
Території у складі держав або знаходяться в підпорядкуванні (володінні), але з широкими правами в сфері місцевого самоврядування	Гібралтар, Ангілья, Гернсі, Мен, Бермудські острови, БВО, Кайманові острови, Монтсеррат, Терці і Кайкос (Великобританія); Антильські острови, Аруба (Нідерланди), Реюньон, Гваделупа, Гвіана, Мартініка (Франція), Гонконг (Китай), Мадейра (Португалія), Лабуан (Малайзія)
Суб'єкти федеративних держав	Штати Вайомінг, Флорида (США), Делавер, кантони Цуг, Фрібург (Швейцарська Конфедерація)

Примітка. Складено авторами за даними розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14 березня 2001 р. N 79-р.

При цьому статус офшорних юрисдикцій може змінюватися. Взагалі офшорні юрисдикції можна поділити на три види: країни з пільговим оподаткуванням, стовідсоткові офшорні зони та адміністративно-територіальні утворення з низьким рівнем оподаткування.

Стовідсоткові офшорні зони всім відомі, як «податкові гавані» або «податкові укриття» (tax haven). Невеликі держави, острови з невисоким рівнем розвитку власної економіки, але з досить високою політичною стабільністю (Багамські, Британські Віргінські, Кайманові острови, острови Джерсі та Гернсі, Ліберія, Панама тощо). В цих державах не ставлять ніяких вимог до звітності, лише одна вимога – внесення щорічного фіксованого збіру.

Другий вид офшорних юрисдикцій – це країни з пільговим режимом оподаткування окремих видів діяльності. Крім офшорних компаній там

існують і звичайні, що здійснюють діяльність на території реєстрації. Для того щоб довести, що компанія не вела офшорної діяльності, звичайно слід щороку проходити аудит і здавати звіти. З боку урядів цих держав контроль здійснюється більш жорсткий, ніж у випадку з податковими гаванями, ведеться реєстр директорів і акціонерів, проте і престиж компаній набагато вище. Прикладом таких зон є Кіпр, Гібралтар, Люксембург, Швейцарія, Ліхтенштейн тощо.

Третій вид офшорних юрисдикцій – це адміністративно-територіальні утворення, в яких діє офшорний режим. Характерний для країн з федеральним устроєм (США, Велика Британія, Канада, Російська Федерація тощо).

Так, слід згадати внутрішні офшорні зони США – штати Делавер, Невада і Вайоминг; Швейцарії – кантони Нематель, Фрибург і Цуг; Канади – провінція Нью-Брансвік; Великої Британії – острови Мен, Гернсі і Джерсі; португальський острів Мадейра; малайзійський Лабуан, а також російські – Калмикію, міста Углич, Смоленськ. Правильніше було б назвати їх квазіофшорними, тому що федеральними податками нерезидентні компанії в таких зонах усе-таки оподатковуються. Гонконг і Кампіоне є прикладом офшорних зон на території унітарних держав [9].

Виділяють градацію офшорів за рівнем надійності, тобто репутацією ділового центру. Значення фактора репутації має настільки значне, що керівник фінансової служби ОЕСР Дж. Оуена вважає за необхідне виділяти добре і погано регульовані фінансові центри, а не говорити про офшори і неофшори. Добре керовані фінансові центри співпрацюють з іноземними податковими та іншими органами і мають високий рівень нагляду. Погано регульовані ж центри ховаються за секретністю. Низький рівень або нульові податки ще не є шкідливою податковою практикою.

У той же час, чим вище репутація, тим, як правило, обходиться дорожче обслуговування компанії в цій юрисдикції (необхідність ведення бухгалтерського обліку за міжнародними стандартами, обов'язковий аудит, ведення документообігу тощо).

Для оцінки респектабельності і благонадійності офшорних юрисдикцій можна використовувати деякі інші характеристики, такі як входження в «чорні списки» ФАТФ та ОЕСР, рівень нагляду та регулювання фінансової діяльності, а також присвоєні відомими рейтинговими агентствами кредитні рейтинги [51,с.55].

Інвестиційна привабливість різних офшорних зон залежить від умов реєстрації й оподатковування (табл.1.3).

Таблиця 1.3.

Рейтинг офшорних зон за ступенем їхньої надійності

Перша група	Гонконг, Сінгапур, Люксембург, Швейцарія, Дублін, Гернси, острів Мен і Джерсі.
Друга група	Андорра, Бахрейн, Барбадос, Бермуди, Гибралтар, Лабуан, Макао, Мальта, Монако.
Третя група	Ангилья, Антигуа і Барбуда, Аруба. Беліз, Британські Віргінські острова, Кайманові острова, острова Кука, Коста-Рика. Кіпр, Ліван, Ліхтенштейн, Панама, Багами й ін.

Примітка. Складено авторами за даними The Global Financial Centres Index 29. March 2021. [Електронний ресурс]. –Режим доступу: https://longfinance.net/media/documents/GFCI_29_Full_Report_2021.03.17_v1.1.pdf

Однак у цілому головним завданням створення вільних економічних зон слід вважати активізацію зовнішньоекономічного співробітництва і розвиток інтеграційних процесів у період переходу до відкритої і конкурентоспроможної економіки на світовому ринку.

Важливим має бути розвиток транспортних комунікацій: автомобільні шляхи, залізничний транспорт, авіаційне сполучення, водний транспорт і сучасне господарство.

Важливою особливістю сучасних процесів інтеграційної діяльності є досить жорстка конкурентна боротьба за залучення капіталу. У світовій практиці існують різні підходи до організації вільних економічних зон. Іноді досить важко класифікувати ту чи іншу зону, тому що вона має риси багатьох зон.

Тому поділ зон на певні типи має умовний характер, але дозволяє розмежувати за основними ознаками одну від другої (рис.1.1.).

Класифікація вільних економічних зон

Рис.1.1. Класифікація вільних економічних зон

Примітка. Побудовано автором за даними Наказ Міністерства економіки України від 29 жовтня 2013 р. № 1277 «Про затвердження Методики розрахунку рівня економічної безпеки України».

Передумови виникнення офшорних зон та їх еволюція.

Протягом всієї історії людства в тій чи іншій формі у різних країн і народів простежуються спроби активізації міжнародної торгівлі, і залучення іноземних капіталів за рахунок створення на частині своїх територій особливі, сприятливі у податковому відношенні умови господарювання. Процес цей розпочався ще в період процвітання фінікійців.

Так, коли стародавні Афіни ввели двопроцентний експортний та імпорتنний податок, грецькі і фінікійські купці робили об'їзд в двадцять миль, щоб уникнути сплати цих зборів. Незабаром невеликі сусідні острови стали притулком для безмитної і безподаткової торгівлі і місцями накопичення для контрабандних товарів, що прямували до Афін без сплати податків. Що ж

стосується середньовіччя, то у зв'язку з цим періодом історії згадують італійські міста Ліворно і Трієст, а також югославський Шибеник, а історія інституту довірчої власності трасту сходиться до часів хрестових походів [41, с.2] .

В п'ятнадцятому столітті Фландрія була процвітаючим міжнародним комерційним центром з невеликою кількістю обмежень або податками на місцеві та іноземні товари. В результаті, англійські купці вважали за краще продавати свою шерсть у Фландрії, а не в Англії, де вони мали б сплатити великі податки і мита.

У XVIII столітті зони вільної торгівлі з'явилися в Гібралтарі та Бангкоку. У 30-х рр.. XX століття почали формуватися офшорні юрисдикції в Люксембурзі, Панамі і на Нідерландських Антильських островах [19,с.4] .

США мають історію ухилення від сплати податків ще з вісімнадцятого століття. Для ухилення від імпортного податку, що накладався Англією, американські колоністи переміщали і направляли свою торгівлю через Латинську Америку.

У кінці XIX століття один юрист з Нью-Йорка переконав губернатора штату Нью-Джерсі Аббета заснувати на своїй території ліберальний режим ведення бізнесу, включаючи низьке оподаткування, для компаній, які здійснювали б свою діяльність у межах штату.

За можливість інкорпорації в Нью-Джерсі американський бізнес повинен був платити невеликий франшизних податок. Дана схема мала великий успіх.

В останню чверть XIX ст. актуальності набуло питання оподаткування британських компаній, ділова активність яких концентрувалася за межами імперії. Уряд передоручив рішення даної проблеми своїм судам. У 1876 р. суд постановив, що зареєстровані в межах британської юрисдикції компанії зобов'язані платити британські податки якщо якась частина їх ділової активності проводиться на території імперії.

У той же час під це правило не підпали компанії, діяльність яких і управління ними здійснюється поза Британії. У 1929 р. був створений відповідний судовий прецедент. Палата лордів, опрацьовуючи випадок зі сплатою податків *Egyptian Delta Land and Investment Co. Ltd v. Todd*, прийшла

до висновку, що оскільки ця компанія вела бізнес в Каїрі (включаючи управління, бухгалтерський облік, перебування там менеджменту і секретаріату), вона є резидентом Єгипту, а не Великобританії, хоча і зареєстрована в Лондоні. Тому вона не повинна платити податки в британську скарбницю. Дані судові рішення мали силу в межах Британської Імперії, і закладені в них принципи були взяті згодом на озброєння багатьма офшорами, створеними в колишніх і нинішніх залежних від цієї країни територіях.

Один з елементів офшорного бізнесу – банківська таємниця отримала свій розвиток у Швейцарії, банкіри якої вже за часів Великої французької революції пропонували аристократам гарантію секретності їх вкладів за плату. У кінці XIX століття були придумані анонімні номерні банківські рахунки, і до початку 1920-х років Швейцарія стала улюбленим місцем зберігання фінансових активів у європейському регіоні.

У той час вона була єдиною країною в Європі, яка не запровадила валютні обмеження. Крім того, за рішенням Верховного суду Швейцарії швейцарські банки були зобов'язані зберігати банківську таємницю, за винятком лише тих випадків, коли клієнт банку сам не висловить іншу волю. Ряд швейцарських кантонів перейняли досвід штатів Нью-Джерсі і Делавер, змагаючись з ними за ступенем ліберальності корпоративних законів для зарубіжних інвесторів. При цьому юристи Швейцарії пішли далі: вони створили інститут підставних директорів і власників компанії. У підсумку були створені швейцарські компанії, що користуються захистом законів Швейцарії та міжнародного права, активи яких знаходилися за кордоном [46, с.107].

В сучасній економіці найважливішою метою створення офшорних юрисдикцій є залучення фінансового бізнесу. Швейцарія є першою сучасною моделлю юрисдикції фінансової секретності, створеною як притулок для іноземного капіталу і що є центром обміну грошей. У вісімнадцятому столітті Міська Рада Женеви прийняла закон, який вимагав від банкірів вести облік рахунків своїх клієнтів, але забороняв їм відкривати цей перелік кому б то не було без чітко вираженої згоди Міської Ради.

Соціально–політичний переворот в Германії 30-х років минулого століття і введення через швейцарський закон про банківську секретність в 1934р. (переглянутий в 1971р.) забезпечили Швейцарії місце в світовій фінансовій секретності. Мільярди доларів європейського багатства зберігалися в секретності в швейцарських банках під час Другої світової війни [42, с.21].

Бум у створенні офшорних центрів почався в 70-х роках минулого століття. Масштаби офшорного бізнесу у 80 – 90-х роках ХХ ст. зростали стрімкими темпами. За різними оцінками у середині 90-х років до половини всього обсягу світових валютних операцій проходило через офшорні центри.

Саме фінансова глобалізація викликала до життя явище, яке розпочали називати офшорним «забрудненням» (або «насиченням», в залежності від ставлення до офшорів) світової економіки. У той же час і самі офшорні юрисдикції кинули виклик національній замкнутості фінансових систем, створювали передумови для прискорення лібералізації фінансових ринків і бурхливого наростання різноманітних транскордонних фінансових потоків. В середині країн швидко йшло дерегулювання банківської діяльності (включаючи скасування обмежень на процентні ставки за вкладками і депозитами), знімалися перешкоди на шляху міжнародних фінансових трансфертів і відкривалися для нерезидентів фондові ринки, відбувався швидкий перехід від фіксованих до «плаваючих валютних курсів» [59,с.103-104].

У 1978-1986 рр.. в США поступово були відмінені обмеження на виплату відсотків по депозитно-позичковим операціям і введені відсотки за вкладками до запитання. У 1984 р. був скасований 30% податок на доходи за облігаціями, випущеними в США, що належать нерезидентам. З кінця 1981 р. в США також була створена система міжнародних банківських зон з пільговим режимом, де іноземні банки були також звільнені від дотримання діючих в США вимог щодо створення обов'язкових резервів. Після прийняття закону про міжнародні банківські операції в 1978 р. іноземним банкам було надано право відкривати в США так звані корпорації Еджа (для банків США такі корпорації можна було створювати відповідно до Закону Еджа від 1919 р.). Ці корпорації мають право

здійснювати пайові вкладення в іноземні банки і фінансові компанії, а також у компанії, що надають послуги з фінансування та банківські послуги. У 1979 р. Рада керуючих ФРС встановила нові правила, що стосуються відкриття закордонних відділень банків – членів ФРС, організації та діяльності корпорації, що створюються відповідно до Закону Еджа, та здійснення капіталовкладень за кордоном з боку банків – членів ФРС, компаній, що мають банки, і корпорацій, створених за Законом Еджа.

Схожі за своєю економічною суттю процеси протікали і в Європі, де також було вжито заходів щодо лібералізації фінансових ринків. Більшість членів майбутнього ЄС зняли контроль за транскордонними операціями з капіталом на початку 1980-х років.

Значною подією стало підписання у 1986 р. Єдиного європейського акта, який заклав фундамент для утворення спільного внутрішнього ринку, а також визначив принципи переходу до економічного і валютного союзу. У 1990-ті роки основні положення Єдиного європейського акта були повністю впроваджені в національне законодавство країн ЄС.

Глобалізація фінансових ринків перетворила фінансові відносини в самостійний фактор розвитку світової економіки, де офшорний капітал можна розглядати як особливу форму руху фінансового капіталу.

Інтернаціоналізація світових фінансів свою чергу сама послужила причиною виникнення офшорних фінансових центрів: національний капітал, що вийшов за межі бажав піти від жорсткої національної регулювання та створити для себе сприятливі умови розвитку.

В умовах глобалізації фінансові потоки стають самостійною силою, що сильно впливає на розвиток продуктивних сил і міжнародні економічні відносини: вони стимулюють виробництво, експорт та імпорту товарів і послуг, розвиток міжнародних комунікацій та обмін інформацією.

У міжнародному обміні зростає частка фінансових послуг. Все це веде до ускладнення зв'язків між окремими державами, посилюється вплив фінансів на відтворення [47,с.68].

На сьогодні виділяють п'ять досить компактних дислокації офшорних зон, хоча є і деякі поодинокі офшори і податкові гавані (табл.1.4):

Таблиця 1. 4.

Дислокації офшорних зон

Африканська	Сейшельські острови, Ліберія, Маврикій
Азіатсько-Тихоокеанська	Вануату, острови Кука, Лабуан, Науру, Самоа, Тонга і т.п.
Карибська	Ангілья, Антигуа і Барбуда, Аруба, Багамські острови, Барбадос, Беліз, Бермудські острови, Б ВО, Віргінські острови (США), Домініка, Монтсеррат, Кайманові острови, Гренада, Сент-Вінсент і Гренадіни, Сент-Кітс і Невіс, Сент-Люсія та ін.
Європейська	Андорра, Кіпр, Гібралтар, Гернсі, Ліхтенштейн, Мальта, Монако, острів Мен, Нормандські острови та ін.
Близький Схід	Бахрейн, Дубай, Ліван і т.п.

Примітка. Складено автором за даними: Баула О., Сачук. А. Особливості еволюції офшорних зон в умовах глобалізації економіки.

Таке розміщення офшорів поблизу від головних фінансових центрів і потоків руху капіталу сприяло їх перетворенню в потужні розподільні центри глобальних фінансових потоків. У той же час завдяки інтернету і сучасних засобів зв'язку багато пізніх офшорів не настільки прив'язані до світових центрів ділової активності [45,с.61].

1.2. Особливості функціонування та множинність використання офшорів

Офшори – зручна форма володіння приватними активами. Як правило, великі активи належать не бізнесменам особисто, а під контрольним їм компаніям, часто офшорним. Самі бізнесмени володіють лише акціями і частками цих компаній, знову ж таки часто за посередництва номінальних власників і трастових фондів.

Офшорні банки.

З офшорами, як такими, тісно пов'язане поняття «банківського раю», який забезпечують офшорні банки. Основними їх перевагами є не тільки зниження

рівня оподаткування, але і жорстке дотримання банківської таємниці, сприятливе правове середовище, що прискорює проведення банківських операцій за рахунок відсутності жорсткої регламентації звітності, валютного регулювання та прямого контролю з боку місцевої влади. Крім того, в деяких офшорах була прискорена реєстрація банків, і досить складно проводити розслідування відносно їхніх операцій. У той же час відсутність контролю за операціями офшорних банків є однією із серйозних проблем, так як це може сприяти різного роду зловживань.

Виникнення юрисдикції «банківського раю», або банківських офшорів, після Другої світової війни було пов'язане, перш за все, з жорсткими валютними обмеженнями та валютним законодавством. Це обмежувало можливості банків по транснаціоналізації їх діяльності.

Створені в офшорах банки часто представляли собою «банки без персоналу», оскільки не мали права надавати банківські послуги на території юрисдикції реєстрації. На практиці операції здійснювалися основним суспільством («патронючим банком»), а діяльність офшорного банку зводилася до секретарським функцій.

Однак офшорні банки могли бути і реальними установами, що надають банківські послуги (через філіальну мережу або електронні системи).

Для здійснення своєї діяльності офшорні банки повинні отримати банківську ліцензію, які бувають трьох категорій: «А», «В» і «С».

Ліцензія типу «А» доступна невеликому числу найбільш авторитетних і великих міжнародних банків. Вона дозволяє здійснювати операції як з нерезидентами, так і резидентами офшорної юрисдикції в будь-яких іноземних валютах.

Найбільш поширена ліцензія типу «В», за якою працює більшість офшорних банків. Розрізняють такі різновиди цієї ліцензії (див.табл.1.5):

Різновиди ліцензії «В»

офшорні банки з повною ліцензією типу «В» («необмежені» банки)	Вони отримують ліцензію від приймаючої країни, що дозволяє їм займатися банківськими та / або трастовими операціями поза приймаючою країною. Ці банки мають право обслуговувати клієнтів за межами країни, в якій вони розташовані
офшорні банки з обмеженою ліцензією типу «В» («обмежені» банки)	отримують ліцензію, подібну ліцензії «необмеженого» банку, за винятком того, що вони можуть мати справу тільки з тими іноземними особами або корпораціями, які вказані в їх ліцензії. Як правило, банки цього типу створити простіше всього
офшорні керовані (administered) банки (банки «без персоналу»)	Вони функціонують на базі банку з генеральною ліцензією, на основі особливого договору між ним і власником офшорного банку. Для створення такого банку потрібна відповідна ліцензія.

Примітка. Складено автором за даними: Вергун В. А. Глобальний рівень регулювання практики створення і діяльності офшорних зон і територій / Вергун В. А., Ступницький О. І. /

У ліцензії типу «С» існує ряд обмежень по видах іноземних валют і типами нерезидентів, з якими можна проводити операції офшорному банку.

Зазвичай адміністративні функції по управлінню і забезпеченню роботи патронованого офшорного банку здійснює базовий банк, розташований за межами офшорної юрисдикції. Офшорний банк забезпечується окремим зв'язком із зареєстрованим офісом. На додаток до цих адміністративних функцій по договору може здійснюватися управління власне банківською діяльністю: використовуються банківські комунікації, випускаються мультивалютні платіжні документи, депозитні сертифікати та банківські референції, проводиться документування та оформлення валютних операцій [45,с.82-83].

Існують і «представницькі» банки, які організуються і ліцензуються в одній країні і отримують також ліцензію від другої країни для створення представництва.

Вони повинні займатися бізнесом в іншій країні, але можуть займатися бізнесом у будь-якій країні.

Використання «представницьких» банків забезпечує «другий шар ізоляції». Наприклад, офшорний банк, організований в Монсерат, може отримати представницьку ліцензію на островах Терці і Кайкос. Він, тоді, може займатися бізнесом з будь-яким островом, які мають бізнес, і з індивідуальними особами в будь-якій країні світу, за винятком Монтсеррат і островів Терці і Кайкос. Навіть з'ясувавши походження банку з Терці і Кайкос, можна ніколи не виявити, що даний банк в дійсності ліцензований і організований у Монтсеррат [45,с.84-85].

У залежності від повноти ліцензії зазвичай різняться і вимоги до мінімального розміру статутного капіталу банку. Чим більший спектр послуг вона охоплює – тим цей розмір вище. Величина ж статутного капіталу, який біля банківських установ зазвичай набагато вище, ніж у інших офшорних компаній, впливає на величину реєстраційних зборів, а також обов'язкових щорічних відрахувань.

У число країн з добре розвиненою офшорної банківською структурою входять острів Мен, Нормандські та Кайманові острови, Багамські острови, Бахрейн і Панама. Їх поява пояснюється не лише бажанням скористатися відсутністю оподаткування та регулювання, а й прагненням залучити надлишкові кошти сусідів – членів Організації країн – експортерів нафти (ОПЕК).

Наприклад, на Багамських островах діють близько 400 банків з 30 країн, загальна сума їх активів складає 200 млрд. дол. На Кайманових островах мають ліцензію близько 600 банків, їх загальні активи – понад 500 млрд. дол.. На Джерсі працюють 64 банки з 17 країн, але до цього списку входять всі 10 найбільших банків США, всі 10 найбільших банків Великобританії, а також по найбільшому банку зі Швейцарії, Канади, Німеччини, Ірландії, Ізраїлю, Нідерландів та Іспанії.

У цілому, згідно з оцінками BIS, в червні 2019 р. депозити в офшорних банках становили 2,7 трлн. дол з 14400 млрд. дол всіх світових депозитів, тобто майже 19%.

Особливості офшорних банків роблять їх привабливими не тільки для цілей податкового планування, а й зберігання капіталів заможними людьми, в тому числі тими, хто тимчасово або постійно не живе у своїй країні. У офшорних юрисдикціях великий розвиток отримали так звані приватні банківські послуги (private banking). За деякими оцінками, до 1/3 всіх активів, що перебували в кінці 1990-х років в управлінні private banking, розміщено в класичних офшорах. На Швейцарію припадало 36% глобального ринку private banking.

Термін «private banking» використовується для позначення системи відносин між клієнтом і фінансовим інститутом (банком, фінансовим посередником, керуючим активами і т.д.), яку характеризує персональний підхід до кожного клієнта - фізичної особи і комплексність фінансових послуг. Ця послуга не є привілеєм виключно офшорних юрисдикції, однак останні можуть забезпечити більш ефективно глобальне управління капіталом клієнта.

Працюючи в системі «private banking», фінансовий інститут виходить за межі звичайних, «традиційних» банківських послуг і ставить своєю метою вирішення всього комплексу фінансових завдань для окремо взятого клієнта. Серед них можна назвати оптимізацію поточних операцій клієнта (реєстрація та обслуговування компаній, оренда компаній та банківських рахунків), податкове планування, турботу про збереження наявних коштів (установа трастів, фондів, питання страхування й спадкування), консультування з питань розміщення і розпорядження капіталом і т. п. При цьому основними характеристиками якісного private banking є індивідуальний підхід до клієнта, комплексність надаваних послуг і конфіденційність обслуговування.

Фінансові та інвестиційні компанії та фонди.

Однією з поширених форм офшорних компаній є офшорні фінансові та інвестиційні компанії. Вони можуть виконувати різні функції (див.табл.1.6.):

Функції офшорних компаній

Фінансове управління активами конкретної групи компаній (але безпосередньо не входять до її складу)	у цих компаніях концентрується прибуток групи, тому використання офшорної компанії може призвести до виграшу через економію з податків
Акумуляування дивідендів, що надходять від своїх дочірніх компаній,	отримання максимальної вигоди від податкових кредитів
Надання ряду банківських послуг	в тій мірі, в якій дозволяє законодавство конкретних офшорних юрисдикцій
концентрація фінансових активів та інвестиційна діяльність, в тому числі:	- придбання і продаж акцій, облігацій та інших денних паперів; - придбання матеріальних і нематеріальних активів, об'єктів, нерухомості, покупка землі і т.п.;
здійснення операцій лізингу нерухомого майна та обладнання	Зосередження в офшорній фінансовій структурі такого роду активів дає подальшу можливість репатріювати їх на батьківщину за допомогою надання їх у лізинг
проведення операцій факторингу	фінансової комісійної операції, при якій клієнт передає дебіторську заборгованість факторингової компанії з метою негайного отримання більшої частини платежу

Примітка. Складено автором за даними: Вергун В. А. Глобальний рівень регулювання практики створення і діяльності офшорних зон і територій / Вергун В. А., Ступницький О. І. /

Факторинг – фінансова комісійна операція, при якій клієнт передає дебіторську заборгованість факторингової компанії з метою негайного отримання більшої частини платежу, гарантії повного погашення заборгованості та зниження витрат по веденню рахунків. Зазвичай клієнтом є постачальник, який поступається факторингової компанії право отримання платежу за поставлені товари чи надані послуги. Факторингова компанія відразу оплачує клієнту більшу частину вимог у вигляді кредиту, а залишок (за вирахуванням відсотка за кредит і факторингової комісії за послуги) надається

після стягнення всього боргу. З допомогою офшорної факторингової компанії можна не тільки страхувати ризики кредитування материнської фірми, а й знайти оптимальні, з точки зору оподаткування, пропорції оплати послуг факторингу.

Особливо необхідно відзначити зростаюче використання офшорів для придбання активів. Крім фінансових та інвестиційних компаній в останні роки особливу роль тут грають зареєстровані в офшорних юрисдикціях взаємні фонди (mutual funds) або інститути спільного інвестування (ICI). За своєю організаційною формою такі фонди є акціонерними товариствами, які в обмін на свої акції або паї отримують відповідні за обсягом фінансові вкладення.

Зазвичай такі фонди мають більш високий імідж в порівнянні з інвестиційною компанією. На відміну від інвестиційних компаній ICI не управляють залученими активами, доручаючи це іншій фізичній або юридичній особі, що володіє відповідною ліцензією. Цей інститут органічно відповідає потребам фінансової глобалізації, гнучко пристосовуючись до конкретних умов: спеціалізація ICI і стратегії їх розвитку досить різноманітні.

Розміщення ФВІ в офшорах дозволяє домогтися істотної економії на податках і підвищити їх прибуток. Крім того, перевагами офшорних ICI є:

- безпека інвестицій, що забезпечується правовою системою офшорної юрисдикції;
- відносна гнучкість у плані виведення інвестицій у разі зміни інвестиційних умов;
- відносна конфіденційність інвесторів;
- можливість диверсифікації інвестицій за допомогою використання різних фондів, зберігаючи переваги використання фінансового «ваги» кожного окремого фонду.

При цьому велику роль відіграє наявність кваліфікованих управляючих, які мають досвід управління такими структурами.

Поряд з ICI в офшорах широко використовуються хеджеві фонди. Від деяких інших інвестиційних інститутів вони відрізняються тим, що, по-перше, не вимагають надмірних сум (як правило, мінімальні інвестиції становлять від 1

до 2,5 млн. дол) і, по-друге, проводять найбільш ризиковану інвестиційну політику, даючи найвищі рівні доходу з можливих для колективного інвестування. Хеджеві фонди на відміну від ІСІ можуть працювати без покриття, вкладатися в низьколіквідні активи, для них не лімітовані вимоги за кількістю коштів, які можуть інвестувати в певний інструмент. Від хедж-фондів не потрібно підтримувати певний рівень ліквідності, вони не орієнтовані на одержання постійного доходу, а лише «знімають вершки» зі своїх інвестицій. Зокрема, хеджеві фонди можуть купувати деривативи, займатися маржинальною торгівлею на фондових ринках, здійснювати вкладення в збанкрутілі компанії і в компанії зі складною фінансовою ситуацією, в непублічні компанії і т.п. Часто офшорні хеджеві фонди являють собою інвестиційні пули кількох приватних інвесторів, що бажають залишитися невідомими. Вони в основному носять закритий характер, не залучаючи клієнтів зі сторони. Тому не випадково, що багато хеджевих фондів зареєстровані в офшорних зонах з міркувань, пов'язаних з режимом оподаткування і жорсткістю державного регулювання.

Інститути, які прагнуть зберегти капітал і диверсифікувати активи подалі від традиційних вкладень, таких як акції та облігації, все активніше довіряють свої кошти хедж-фондам.

У той же час частина хедж-фондів інвестує в інші хедж-фонди. Якщо виключити повторний рахунок то, за оцінками HFR, число хедж-фондів наприкінці 2019 р. становила 72412.

За деякими оцінками, в чотирьох карибських офшорних юрисдикціях зареєстровано 52,3% всіх хеджевих фондів, з яких 33,7% припадало на Кайманові острови. Якщо ж виключити активи американських хедж-фондів, то на карибські хедж-фонди припадало 75% всіх активів, контрольованих неамериканськими хедж-фондами.

Страхові та перестраховальні компанії.

Особливу групу формують офшорні страхові та перестраховальні компанії. У промислово розвинених країнах страховий бізнес іноді підлягає пільговому оподаткуванню. Однак при цьому страхування (особливо

страхування життя, багато в чому по суті аналогічне інституту банківського вкладу) жорстко регулюється. Офшорні юрисдикції дозволяють страховим компаніям уникнути жорсткого державного нагляду за страховою діяльністю та її регулювання, отримати часткове звільнення від вимог щодо статутного капіталу, а також мінімізувати інформацію, яка підлягає публічному розкриттю. Страхова діяльність в офшорах вимагає отримання відповідної ліцензії. Найбільшого поширення в офшорній страховій діяльності отримали два види страхування: перестраховання і внутрішньофірмове (кептивне) страхування. Для внутріфірмового страхування у складі великих бізнес-структур створюються внутрішні компанії, що здійснюють страхування для цілей групи.

Перестраховання за участю офшорних страхових компаній часто є інструментом переведення прибутків в низькоподатковувані юрисдикції. Є й офшорні страхові компанії, страхові премії яких не підпадають під оподаткування.

Відносно недавно страхові компанії стали використовуватися в нових схемах мінімізації оподаткування, які не суперечать основним положенням Директиви Євросоюзу «Про податок на заощадження», яка набрала чинності в липні 2005 р. Вони припускають випуск страхової офшорною компанією спеціальних цінних паперів, розрахованих переважно на індивідуальних інвесторів. Інвестор, купуючи їх, отримує страховий поліс і рахунок в даній страховій компанії. Далі страхова компанія стає клієнтом офшорного банку, а інвестор – тримачем поліса. Рахунок у банку закріплений за страховою компанією, а інвестор може, використовуючи банківський рахунок страхової компанії, продовжувати інвестиції своїх коштів або самостійно, або за допомогою фінансових брокерів.

Бермудські острови є третім у світі центром страхового бізнесу після Лондона і Нью-Йорка. Станом на 2008 р. там було зареєстровано 1400 з 4500 кептивних страхових компаній світу. Загальна сума їхніх активів перевищила 100 млрд. дол, а щорічний дохід по страхових премій – 25 млрд. долл.

Активно розвинене перестраховання ризиків за природними катастрофами, попит на яке зростає в даний час. На Бермудські компанії

припадає близько 40% перестраховання ризиків від природних катастроф США.

Офшорні трасти.

Особливо потрібно виділити такий інструмент офшорного планування, як трастове (довірче) управління. Офшорні трасти вважаються найкращим механізмом захисту активів, у тому числі від кредиторів. Крім того, за допомогою трасту можна домогтися приватності та мінімізації податків при передачі майна іншим особам.

Траст є інститут англосаксонського права, оскільки заснований на так званому поділ прав власності (для регулювання виникаючих конфліктів використовується Гаазька конвенція 1985 р.). У структурі трасту виділяються: засновник, який надав кошти в траст, довірчий власник, керуючий трастом і бенефіціар, на користь якого повинні переводитися кошти з трасту.

Бенефіціарами можуть виступати як зазначені засновниками конкретні особи, так і невизначене коло осіб. Останнє характерно для благодійних трастів, які встановлюються в інтересах реалізації різних соціальних проектів. Такі трасти називаються суспільними (public trust) на відміну від приватних трастів (private trust).

Траст може бути прижиттєвим (створеним за життя засновника) або заповідальним (створеним на основі заповіту). Іноді траст може бути заснований протягом декількох днів. Прикладом офшорного трасту є АРТ (asset protection trust) Багамських островів.

Переваги офшорного трасту зазвичай полягають у звільненні від податку на спадкоємство і приріст основного капіталу, в полегшенні продажу власності (оскільки в цьому випадку досить передати акції компанії новому власникові). Перевагою офшорного трасту є його повна інформаційна непрозорість, хоча в деяких країнах цей фактор не діє. Траст дозволяє зберігати в таємниці імена осіб, які не згадуються в офіційному заповіті; дає можливість відокремити частину активів від основної власності; надає право засновнику ставити умови, при дотриманні яких бенефіціар отримує свої дивіденди; скасовує необхідність

спадкоємцям повертати закордонне майно в країну їхнього проживання і т. п [35,с.80].

Як приклад використання офшорного трасту можна назвати два кіпрських офшорних трасти, в яких акумульовано майно олігарха Р. Абрамовича. Їх бенефіціарами є його діти. Свою частку вони отримують, досягнувши повноліття, а поки трастами управляють довірені особи Р. Абрамовича.

Міжнародне трастове законодавство постійно удосконалюється, що буде сприяти все більш широкому їх використанню на практиці [38,с.56].

Холдингові компанії.

Одним з найважливіших типів офшорних компаній є холдингові. Офшорні юрисдикції привабливі для створення холдингів невисоким рівнем оподаткування, іноді повною відсутністю місцевих податків на іноземні дивіденди, а також на приріст капіталу. Класичними юрисдикціями реєстрації холдингових компаній традиційно є Люксембург і Гібралтар. Для створення холдингових компаній широко використовуються Нідерланди і Швейцарія в зв'язці з певними офшорами. У результаті, володіння холдингом стає конфіденційним, а дивіденди, «переправлені» через неї, виводяться з-під податку на прибуток.

Останнім часом з'явилися нові юрисдикції, які залучають на свою територію холдингові компанії – Бельгія, Данія, Великобританія, Кіпр і Маврикій.

У деяких офшорних юрисдикціях існують спеціальні організаційно-правові форми для холдингових компаній (наприклад, SOPARFI в Люксембурзі). Холдингові компанії звільняються від оподаткування дивідендів і процентного.

Найпростішою формою використання офшорних холдингів є переведення прибутку за системою договорів про уникнення подвійного оподаткування. Тому найважливішою характеристикою холдингових юрисдикції є розвинена мережа угод про уникнення подвійного оподаткування, що дозволяють здійснити переклад прибутку в холдингову компанію.

Як зазначалося вище, у світовій практиці існує цілий ряд зручних «податкових каналів» (Мен - Нідерланди; Гібралтар – Швейцарія; Нідерланди – Нідерландські Антіли; Кіпр – Греція). Проте можливі й інші варіанти використання проміжних холдингів. Наприклад, операції з нерухомістю часто оформляються як операції з акціями компаній, на балансі яких знаходяться об'єкти нерухомості. Операції обмежуються дозволеними угодами для холдингів в тих чи інших юрисдикціях. Наприклад, в Люксембурзі діяльність холдингів обмежена по суті справи лише володінням акціями. Кіпрський офшорний холдинг має право здійснювати будь-які операції за межами країни [33].

Офшорні трейдери.

Реєстрація спеціальних компаній, що спеціалізуються на торгових операціях, в офшорних зонах дозволяє суттєво зменшити базу оподаткування. Дуже часто в таких угодах використовується реінвойсинг – заниження або завищення вартості товару, або трансфертні ціни. При експорті офшорна компанія купує експортований товар за найнижчою ціною, а потім перепродує цей товар кінцевому покупцеві вже за світовою ціною, залишаючи у себе не оподатковуваний податками і не контрольовану місцевою владою різницю. При імпорті офшорна компанія може завищувати ціну, якщо тільки прибуток від таких операцій не буде перебиватися збільшенням відповідних митних платежів. Офшорні трейдери широко використовуються експортерами паливно-сировинних товарів, міжнародними торговими компаніями, так як в цьому випадку можна концентрувати прибуток в офшорній юрисдикції, де мінімізується податкове навантаження. Крім того, через офшорних трейдерів можуть здійснюватися торгові платежі компаній, зареєстрованих в юрисдикції з високими податками.

Іншою сферою використання офшорної торгової компанії є оптова торгівля. Група пов'язаних між собою компаній може отримати виграш від зниження адміністративних витрат, так як офшорна структура набагато економічніша в плані податків [8,с.29].

Завдяки низькими ставками податків такі юрисдикції, як острів Мен, Мадейра та Кіпр, дуже привабливі для проведення розрахунків в межах Європейського Союзу. Для здійснення подібних угод потрібна обов'язкова реєстрація як платника ПДВ, що забезпечується даними юрисдикціями [60].

Офшорні зони для судновласників.

Деякі держави спеціалізуються на наданні пільгового режиму оподаткування та реєстрації судновласницьких компаній. Зазначені юрисдикції прийнято іменувати «зручними прапорами». Основною їх перевагою є відкритість національного судового реєстру для іноземних суден. Офшорні зони забезпечують також пільгове оподаткування доходу від експлуатація суден. У багатьох офшорних зонах ставки від транспортної і фрахтової діяльності зводяться до мінімуму (зазвичай - приблизно 5%), а податки на обслуговування суден, на власність і на прибуток замінюються невеликий за розміром річний митом.

Слід врахувати, що у світовій практиці під кожне судно створюється окрема компанія, що вже співпрацює з великими пароходствами (з метою уникнення відповідальності всього флоту за зобов'язаннями конкретного судна). Саме ці невеликі компанії, як правило, і реєструються в офшорах. Можливе використання і більш складних схем, які передбачають багаторазову суборенду суден. Тим самим вдається поєднувати переваги, що даються тим чи іншим прапором, і непрозорість фінансових потоків.

Використання офшорних судновласницьких компаній зазвичай відбувається за наступною схемою: спочатку засновується звичайна офшорна компанія - власник судна, що також може бути одночасно і фрахтодержателем; потім реєструється право власності на судно; потім – саме судно.

У 1925 р. Панама першою серед численних країн «зручного прапора» ввела пільговий режим приписки суден та оподаткування фрахтових операцій у відкритому морі. Її приклад в 1948 р. послідувала Ліберія, а пізніше і багато інших країн. У Панамі і Ліберії зареєстрована 1/3 світового тоннажу суден і 22% їх кількісного складу. Існує приклад країн, що не мають виходу до моря (Болівія), але містять відкритий реєстр.

До країн «зручного прапора» відносяться Багамські острови, Мальта, Кіпр, Сінгапур, а також неофшорній юрисдикції – Греція, Китай, Норвегія, і т.д. Крім мінімального оподаткування діючий в цих державах режим гарантує також судновласникам швидку і спрощену реєстрацію іноземних суден як у самій країні «зручного прапора», так і в її зарубіжних консульствах, безперешкодну перереєстрацію в морському реєстрі іншої країни, плюс до цього - можливість вільного найму членів екіпажу . Адміністрація морських реєстрів портів «зручного прапора» забезпечує анонімність директорів та інших посадових осіб судноплавних компаній і гарантує збереження конфіденційності їх комерційних операцій. Офшорні судноплавні компанії вільні від валютного контролю в портах приписки їхніх суден.

Умови реєстрації та постановки під прапор морських суден у різних офшорних юрисдикціях мають свої особливості, проте зареєстровані транспортні засоби повинні відповідати певним технічним вимогам, відповідним загальноприйнятим міжнародним стандартам.

На частку країн «зручного прапора» на початку 2000-х років припадало 61,4% тоннажу всього світового флоту, в тому числі 63% суден Євросоюзу, 73% Морфлоту США, 77% японських судів і 70% британських плавзасобів.

Новим моментом у діяльності судновласницьких компаній стає їх використання з метою утримання малого флоту, призначеного для подорожей і розваг. Багато офшорні юрисдикції (острів Мен, Мадейра, Джерсі, Гібралтар, Кіпр, Багами, Беліз і Маврикій) мають також можливість недорогої реєстрації сучасних суден та яхт з подальшим звільненням від податків на дохід, отриманий від судноплавства і чартерної діяльності [11,с.43-44].

Офшорні авіакомпанії.

Є два популярних варіанти використання офшорів з точки зору авіаційного бізнесу.

По-перше, пряма реєстрація в цих юрисдикціях авіакомпаній, перш за все невеликих, з метою зниження загальних податкових платежів. Така практика набуває дедалі більшого поширення.

По-друге, і без реєстрації спеціальної авіакомпанії в офшорних юрисдикціях часто реєструються повітряні судна, що також дозволяє істотно заощаджувати на податках, митних зборах при ввезенні з-за кордону авіатехніки та інших платежах. Наприклад, всі повітряні судна, що експлуатуються авіакомпанією Air Astana (Казахстан), внесені до реєстру повітряних суден департаменту цивільної авіації Міністерства транспорту і туризму Аруби.

Значення офшорних авіакомпаній значно зростає у зв'язку з розвитком ділової та особистої авіації (літаки класу «бізнес-джет»). Це пояснюється високими ввізними митними зборами та іншими витратами на утримання такого авіапарку. Наприклад, в Україні мито становить 20% заводської вартості моделі (літак такого класу коштує від 7 млн. дол.) Тому такий літак зазвичай прикріплюють до європейської або офшорної авіакомпанії, яка бере на себе технічне обслуговування і також забезпечення польотів. Подібна послуга коштує в Європі близько 250 тис. дол на рік. Ще приблизно в 350 тис. дол щорічно необхідно виділити на зарплату європейського екіпажу (два-три пілоти і стюардеси). При реєстрації в офшорі можна найняти досвідчених російських льотчиків, які обійдуться в 3–4 рази дешевше європейських [20,с.123].

Компанії, що володіють інтелектуальною власністю. Особливе значення інтелектуальна власність набуває для розвитку інноваційної економіки, заснованої на нових знаннях і технологіях. Вартість патентів і ліцензій та їх трансакцій постійно зростає, так само як і суми податків їх правовласників. У таких умовах одним з варіантів використання інтелектуальної власності, включаючи комп'ютерне програмне забезпечення, патенти, ноу-хау, авторські права, торгові марки тощо, є її передача у власність офшорній компанії. Після отримання цих прав офшорна компанія укладає ліцензійні або франшизні угоди з компаніями, зацікавленими у використанні таких прав. Останні можуть значно скоротити свою податкову базу за допомогою завищення цін на отримувані права використання інтелектуальної власності від офшорів. При цьому дохід за право користування інтелектуальною власністю («роялті») акумулюється в офшорній юрисдикції, а податкові виплати з урахуванням

наявних у цій юрисдикції угод про уникнення подвійного оподаткування (Сідней) значно зменшуються.

Такі юрисдикції, як Ірландія, Люксембург, Маврикій, Мадейра та Кіпр, традиційно вважаються «зручними» для створення компаній, що володіють інтелектуальною власністю. У них компанії користуються відсутністю оподаткування платежів за використання інтелектуальної власності, а також виключення з податкової бази роялті. При цьому знову ж таки важливу роль відіграє наявність УУПО. Наприклад, в США роялті з-за кордону можуть обкладатися додатковим податком (withholding tax) при відсутності відповідної міждержавної домовленості [74].

Офшорні казино.

У деяких офшорних юрисдикціях можна зареєструвати офшорне казино. Наприклад, на Коморських островах (Ан-Жуан), де після оголошення державної незалежності від Франції в кінці 1990-х років прийнято ряд законів і проголошено створення офшорної зони, можна зареєструвати казино, яке буде надавати послуги виключно нерезидентам. Державне мито за офшорну ліцензію казино при його заснуванні складає 25 тис. євро. Щорічне державне мито за продовження офшорної ліцензії становить 20 тис. євро. Більше ніяких податків казино не платять, вони звільнені від фінансової звітності. При цьому залучення заявника до відповідальності за ухилення від сплати податків в своїй країні не вважається на Камора приводом для відмови у володінні або управлінні офшорним казино.

Значення офшорних казино зростає у зв'язку з тим, що багато країн заборонили у себе гральний бізнес взагалі або обмежили його розвиток особливими територіями. У таких умовах практично не мають кордонів казино, які пропонують свої послуги через інтернет. Всього в інтернеті діють в даний час близько 1,5 тис. гральних сайтів, до речі, 40% з них пропонують послуги для російськомовного населення.

Однак основна маса віртуальних казино зареєстрована в офшорних зонах, в яких діє спеціальне законодавство для сфери online gambling, що дозволяє отримувати дохід державі і який надає гарантії гравцям. У той же час деякі

держави починають боротися і з такими казино. Наприклад, в червні 2003 р. Палата представників Конгресу США проголосувала за обмеження доступу американських користувачів інтернету на сайти офшорних казино. Прийнятий закон не передбачає жодних покарань – по суті, обмеження вводяться не на доступ до сайтів, а на платежі, які американці роблять зі своїх кредитних карт, чеків та інших електронних платежів для оплати мережевих ігор.

Ротаційні компанії.

Функція цих компаній, більшість яких існує на папері, тобто фіктивно, полягає у пересиланні коштів або цінних паперів з країни в країну, причому часто все це супроводжується створенням ілюзії, наче відбувається при цьому зміна власників грошових сум або цінних паперів.

В Ліхтенштейні вони іменуються «головними резиденціями», в Ліберії – «нерезидентськими корпораціями», в карибських міні-державах – «міжнародними компаніями». Доходи компанії можуть виникати в країні ініціатора її створення, в країні її головного акціонера або в третій країні.

У певних випадках вона повинна бути іноземною компанією, що не займається діяльністю в офшорному центрі і отримує доходи за межами центру, оскільки тільки в описаній ситуації вона може скористатися податковими привілеями.

Головною метою ротаційної компанії є зведення до мінімуму тієї частини прибутку, яка підлягає оподаткуванню. Головним методом проведення такої операції залишається спрямування доходів, одержуваних за межами офшорного центру, на рахунки ротаційної компанії, зареєстрованої в цьому центрі. Ця процедура найчастіше включає надання ротаційній компанії послуг, як у сфері матеріальної, так і шляхом маніпулювання цінними паперами, ліцензійними правами та об'єктами інтелектуальної власності. Тут мова проводяться операції, недоступних для контролю з боку податкових відомств, тому що в ряді випадків податковим службам інколи важко встановити, чи дійсно ці операції були компанією проведені. Компанії цього типу використовуються також в операціях купівлі–продажу. У згаданих випадках отримана вигода дорівнює різниці між рівнем оподаткування в країні розташування ротаційної компанії і

рівнем оподаткування, якому могла бути піддана прибуток у країні джерела доходу.

Одна зі сфер, у якій найчастіше використовуються ротаційні компанії, – це надання послуг. Діяльність компанії полягає тут у розпорядженні правами, такими як: використання або продаж патентів, ліцензій, нової технології (ноу-хау), авторських прав або товарних знаків.

У формі ротаційних компаній також виступають різноманітні консалтингові компанії. Провідні такого виду діяльність компанії користуються допомогою адвоката, юридичного радника, або створюють власне бюро, зайняте однією лише адміністративною діяльністю [8, с.150].

Щоб уникнути податків і одночасно позбутися клопоту з податковими службами, ротаційні компанії не можуть цілком займатися виключно фіктивною діяльністю. Тому така компанія змушена демонструвати реальну господарську діяльність, доводити, що вона носить справжній, а не удаваний характер, і тим самим її функції не обмежуються однією лише роллю «поштової скриньки».

Ротаційна компанія може бути також дуже зручною і корисною в угодах купівлі-продажу, коли вона є одією з ланок в добре продуманого ланцюга фінансових угод. Вона може виступати посередником у купівлі якогось то вару за дорученням материнської компанії і надалі перепродати його філіям, залишаючи частину прибутку в офшорному центрі. У більшості випадків через ці центри проходять лише накладні та інші документи, що становлять матеріальне «підтвердження» діяльності ротаційної компанії. Серед компаній, що використовують таку форму втечі від податків, нині спостерігається тенденція надавати своїй діяльності більш достовірний характер шляхом передачі ротаційним компаніям обов'язки проводити якийсь мінімальний обсяг реальної діяльності (наприклад, упаковки, наклеювання етикеток або складування товарів). У сфері суто фінансової діяльності ротаційні компанії зазвичай приймають форму холдингу.

Ротаційна компанія Д, зареєстрована в офшорному центрі, повністю, на 100%, є власністю материнської компанії і є її філією. Материнська компанія

отримує оплату від філій А, В, С за надані їм концесії на належні їй товарні знаки, патенти і т. п.

Але оплата ця проводиться не прямо, а за посередництва ротаційної компанії Д, зареєстрованої в офшорному центрі. Ротаційна компанія перераховує цю плату вже у формі дивідендів, які в країні резидентства материнської компанії обкладаються за досить низькими ставками, наприклад, вони становлять у Франції всього 5% їх вартості. Разом з тим, якщо б всі ці виплати були перераховані безпосередньо материнської компанії не в формі дивідендів, а як плата за концесію, тобто у формі доходу, то вони підлягали б оподаткуванню на загальних підставах. Починаючи з того моменту, коли за допомогою певних заходів було досягнуто зміна «природи» доходу з метою зниження його рівня оподаткування, діяльність учасників афери вже кваліфікується як податкове шахрайство [33].

Використання ротаційної компанії слугує також для приховування справжніх прізвищ інвесторів в офшорних центрах, що ускладнює їх ідентифікацію. За допомогою цих компаній скоюються злочини, пов'язані з порушеннями правил, що стосуються поведінки на фондових біржах [17,с.42].

Особам, що мають на меті ухилення від оподаткування нерідко представляється зручним і надійним справою переказ грошових сум в банки обраного ними офшорного центру за допомогою ротаційних компаній не прямо зі своєї країни, а «транзитом» через інші офшорні центри, наприклад, з Франції в Ліхтенштейн за посередництва ротаційних компаній через Багамські острови і Люксембург. Власник переховуваного від податку капіталу вибирає "проміжні" офшорні центри при переказі грошей, керуючись гарантіями збереження в цих центрах комерційних та фінансових таємниць. Чим більше число проміжних ланок, тим важче встановити учасників багатоголової операції.

Поряд з такою діяльністю багато ротаційні компанії використовуються в якості посередників в пошуках нових зарубіжних ринків збуту. При цьому за важливі реальні маркетингові; послуги вони стягують цілком помірну плату [33].

Офшорні юрисдикції використовуються для генерування фіктивної фінансової документації, для надання вигляду законності незаконній економічній діяльності.

У структурі мотивів кримінального використання офшорних зон можна умовно виділити дві групи: що мають мету здійснення чи приховування податкових злочинів; пов'язані із здійсненням і приховуванням інших економічних злочинів [5].

Вказані юрисдикції відкривають можливості для безмежної кількості схем ухилення від податків. Більшість їх полягає у використанні в основному різних видів загальних компаній, а також офшорних: банків, трастів, страхових компаній й інших спеціалізованих компаній.

Правоохоронні органи розвинутих країн (і, насамперед, США) накопичили значний досвід виявлення і переслідування тих, хто залучений до процесу внутрішнього відмивання грошей. Інша причина у тому, що за ступенем появи все більшої кількості юрисдикцій фінансової таємності переваги від ведення з ними справи стали широко відомими.

Офшорні компанії є дуже «зручним» інструментом, за допомогою якого вчинюється низка злочинів, пов'язаних з переміщенням валюти й інших цінностей за кордон, у тому числі здобутих злочинним шляхом, і подальшим їх використанням у різних цілях. За даними ДПАУ, в Україні щорічно «відмивається» до 40 % валового внутрішнього продукту, понад 80% коштів «відмивається» за рахунок несплати податків. Частина зазначених грошей «перекачується» за рубіж через офшорні компанії.

За даними ФБР США, банківська система Кайманових островів існує виключно в цілях ухилення від сплати податків. У результаті розслідування з 1996 р. в американську казну вдалося повернути понад 50 млн. дол. з несплачених податків і штрафів.

Кримінальні офшорні банки нерідко пропонують різноманітні послуги (наприклад, незабезпечені чи фіктивні депозитні сертифікати з незвично високими відсотковими ставками, ощадні книжки з відсотком значно вищим, ніж ринкова ставка) [17, с.136].

Поширення набув випуск фіктивних чи незабезпечених векселів, депозитних сертифікатів та інших фінансових інструментів.

Використання фіктивних чеків для купівлі власності, підроблених чеків відомих міжнародних банків.

Отже, вибір офшорного центру фізичною особою зводиться до альтернативи – збереження попереднього місця проживання в країні з високими податками і тимчасове переміщення на територію офшорного центру, або повне переселення з країни, громадянином якої ця особа є [13,с.188].

1.3. Трансформаційні процеси сучасності як фактор впливу на офшорний бізнес

Сучасний стан і тенденції розвитку світової фінансової системи свідчать, що сьогодні посилюються ризики перманентного зародження та розгортання в «її просторі» кризових явищ. Фінансові кризи ведуть до спаду світової економічної системи. Сучасна світова фінансова криза 2007 – 2008 р.р. призвела до майже п'ятирічної стагнації провідних національних економік, незважаючи на вжиті на міжнародному рівні заходи з послаблення таких криз. Зокрема, для підвищення стійкості фінансового сектора було запроваджено на міжнародному рівні та на рівні національних економік провідних держав світу превентивні (запобіжні) заходи. В 2010 р.

Міжнародний валютний фонд (МВФ) розробив Програму обов'язкової перевірки стабільності фінансового сектора (Financial Sector Assessment Program, FSAP) 25 країн світу з найбільшими фінансовими системами [1, с. 219]. Проте тенденції наростання кризових явищ усе ще не подолано. Зокрема, і для економіки України та інших транзитних економік. У даному випадку актуальним залишається аналітичне дослідження всіх можливих джерел кризових явищ у національній економіці України, зокрема, такого джерела, як «розмаїття» природи каналів транспортування та циркулювання фінансових ресурсів.

Протягом останніх років створено групу офшорних фінансових інституцій, яка щорічно надає послуги в обсязі до 75% фінансових потоків світу. Такі фінансові центри за обсягами досягають сукупних накопичених активів Лондона, Нью-Йорка і Токіо [16]. Окремі офшори навіть ведуть конкурентну боротьбу, насамперед у сфері лібералізації оподаткування й умов розвитку бізнесу [11, с. 19].

Для оцінки процесів розвитку та стану офшорних зон авторами виявлено переваги та недоліки цієї діяльності на основі проведеного SWOT-аналізу офшорної діяльності в глобальній економіці, що дає змогу визначити сильні та слабкі сторони офшорної діяльності для держави, а також можливості та загрози, які супроводжують цей процес. ОЕСР разом із Міжнародною групою з протидії відмиванню грошей (FATF), МВФ, ООН, ЄС [9; 10; 13; 15] та іншими міжнародними організаціями з початку 2000-х років активно досліджують діяльність офшорних фінансових центрів як інституційної форми офшорного бізнесу. Вони визначають роль офшорної діяльності в глобальній економіці такими принципами:

- це колосальна перерозподільна ланка світового руху фінансового капіталу, оскільки офшорний капітал істотно впливає на всі країни світу завдяки глобальній взаємодії між фінансовими ринками країн;

- офшорні фінансові потоки значно підвищують ступінь корпоративного оподаткування в розвинених країнах; збільшують дохід ТНК а отже, забезпечують повторне інвестування і циклічний рух офшорного капіталу при розширенні мережі філій міжнародних корпорацій; покращує рівень життя в країнах, які встановили офшорну юрисдикцію; стимулює розвиток ринку фінансових послуг;

- при перерозподілі офшорного капіталу відбувається його збільшення, яке зумовлює зростання його фінансових оборотів, що призводить до занепокоєння світової спільноти з приводу його стабільності, легальності та приналежності [16].

Вагомою перевагою світового офшорного бізнесу, який відіграє дедалі більшу роль у русі як позичкових, так і підприємницьких інвестицій, є

створення та обслуговування вільних економічних зон, що постають в основному як фактор форсованого економічного розвитку за рахунок активізації транскордонних потоків, акумулювання інвестицій, обміну технологіями та інформацією.

Наступною сильною стороною є той факт, що офшорні центри впливають на міжнародні «фінансові канали», тобто на шлях переміщення капіталу, і змінюють їх напрямки. Офшорні зони є світовими центрами підвищеної концентрації капіталу.

Окрім того, важливою функцією центрів офшорів є мінімізація витрат при переміщенні капіталу. Більше того, немає необхідності надавати документацію про фінансові операції, легка процедура реєстрації фірм дозволяють швидко трансферувати кошти в будь-яку точку світу.

Отже, офшори сприяють прискоренню світових фінансових потоків. Огляд наукової літератури, пов'язаної з тематикою дослідження, дозволяє визначити такий елемент SWOT-аналізу, а саме: можливості, які полягають в тому значенні, яке мають офшорні зони для розвитку таких юрисдикцій.

Більшість офшорних зон – це території з цілим набором несприятливих чинників, що заважають їх стабільному розвитку, зокрема: віддаленість, несприятливі кліматичні та ландшафтні умови, відсутність власного виробництва, мінеральних і корисних копалин, недостатній розвиток промислової сфери, низька кількість населення й інші.

Саме пільгові умови для іноземних інвесторів стимулюють залучення та приток капіталу, що, своєю чергою, приваблює кваліфікованих спеціалістів та сприяє економічному розвитку держави.

У деяких країнах офшорний бізнес приносить до 50% доходів і забезпечує робочими місцями населення [8]. Загалом, концепція офшорної юрисдикції означає:

- 1) участь у глобальній системі міжнародних інвестицій, доступ до світових фінансових ринків завдяки використанню закордонної юрисдикції;
- 2) забезпечення акумулювання активів, що, своєю чергою, дозволяє управляти ризиками та підтримувати стабільність;

- 3) покращення корпоративного управління підприємством;
- 4) оптимізацію певних секторів бізнесу;
- 5) використання переваг від податкових, адміністративних та інших пільг;
- 6) збереження конфіденційної інформації корпорації [11, с. 23].

Складовою SWOT-аналізу є виявлення недоліків офшорних центрів. Саме тому варто акцентувати увагу на тому, що офшорні зони є особливим засобом поліпшення інвестиційної активності й притоку доходів до бюджетів депресивних територій, економічний ефект якого базується на збільшенні державних надходжень завдяки послабленню податкового навантаження. Наприклад, несприятливі умови ведення підприємницької діяльності в Україні створюють передумови та підштовхують українських бізнесменів до пошуку шляхів мінімізації податкового тиску. Одним із таких шляхів є створення офшорних компаній.

Однак щодо держави, то такий шлях економічного розвитку за рахунок активізації транскордонних потоків, акумулювання інвестицій, обміну технологіями та інформацією. Наступною сильною стороною є той факт, що офшорні центри впливають на міжнародні «фінансові канали», тобто на шлях переміщення капіталу, і змінюють їх напрямок. Офшорні зони є світовими центрами підвищеної концентрації капіталу. Окрім того, важливою функцією центрів офшорів є мінімізація витрат при переміщенні капіталу. Більше того, немає необхідності надавати документацію про фінансові операції, легка процедура реєстрації фірм дозволяють швидко трансферувати кошти в будь-яку точку світу.

Серед причин відтоку капіталу з України можна виділити такі, як непрозорість банківської системи, високий рівень корупції, політичні ризики, недосконалість законодавства та судової системи для стягнення проблемної заборгованості тощо.

Ці причини вимагають від багатьох бізнесменів прискорених дій. Окремим випадком є виведення активів в офшори та вливання їх в Україну вже як іноземних інвестицій. Здебільшого ж офшорні операції розглядаються як можливість нелегального вивозу капіталу. Відповідно до результатів аналізу

Financial Secrecy Index станом на 2019 р. було визначено, що сукупний оборот незаконних транскордонних фінансових потоків у світі оцінюється в діапазоні 1,2–1,7 трлн дол. США в середньому на рік, а обсяг активів, розміщених юрисдикціях з низьким рівнем оподаткування, складає 32 трлн дол. США. За даними дослідження ОЕСР, у результаті застосування вищенаведених податкових практик держави втрачають щорічно до 250 млрд дол. США податкових надходжень [14]. Деякі держави намагаються боротися з проблемою колосальних податкових недонадходжень в їхні бюджети через поетапне впровадження нормативноправових актів та інструментів боротьби з офшорним уникненням від оподаткування. Ця трансформація, яка характеризується прозорим наданням фінансової та податкової інформації у світі, була закріплена потужними антиофшорними ініціативами на міжна

Висновки до розділу 1

Отже, кожна країни зацікавлена в створенні офшорних зон, які забезпечують їй стабілізацію і гармонійний розвиток економіки. Проте тіньовий сектор в економіці, залучаючи офшорний бізнес до свого середовища, гальмує економічний розвиток країни.

Ось чому сьогодні є актуальним впровадження економічних програм, спрямованих на боротьбу із проникненням тіньової економіки в діяльність офшорних зон. Для розробки найбільш оптимальної стратегії економічного розвитку доцільними є такі заходи:

- внесення змін і доповнень до чинного законодавства по контролю над діяльністю нерезидентів у офшорних зонах;
- розробка продуктивних схем діяльності в офшорних зонах відповідно до накопиченого міжнародного досвіду;
- при формуванні державної економічної політики, першочерговим є завдання боротьби з «відмиванням тіньових капіталів», одержаних в офшорних зонах. Надаючи клієнтам великий вибір форм і видів підприємницької

діяльності, адміністрація офшорних центрів не вимагає від власників засновників компаній, щоб ті неодмінно проживали на території центрів.

Але зміна місця проживання в останні десятиліття стала досить поширеним способом ухилення від сплати індивідуального прибуткового податку. Все частішими стають випадки зміни місця проживання чи переміщення (нерідко фіктивного) в юрисдикції з низьким індивідуальним оподаткуванням.

Отже, можна зробити висновок, що використання офшорів залишається вигідним національним інструментом уникнення оподаткування та приховування капіталу. Подальша пасивність буде закріплювати за країною статус і репутацію небажання протидіяти агресивним транскордонним схемам уникнення податків і, в найгіршому випадку, здатне в перспективі повернути Україну в «чорні» списки FATF, фігурантом яких вона була двічі: у 2004 та 2010 р.р.

Досі тривають суперечки про значення офшорного бізнесу в сучасній економіці. Але, незважаючи на це, постійно зростає кількість компаній, що використовують переваги податкових гаваней. В офшорних центрах, що оперативно адаптувалися до нових умов, спостерігається найбільший приріст: готовність надати податкову та фінансову інформацію державним інспекціям зацікавлених сторін у рамках конфіденційності з клієнтами та ведення прозорої діяльності. Офшорний бізнес посилить свій вплив на розвиток міжнародного підприємництва у найближчому майбутньому.

РОЗДІЛ 2

МІЖНАРОДНИЙ ОФШОРНИЙ БІЗНЕС ТА ГЛОБАЛЬНА ФІНАНСОВА СИСТЕМА

2.1. Сучасна офшоризація бізнесу у конструкті національної фіскальної безпеки

Розвиток сучасного бізнесу органічно пов'язаний із глобалізацією економіки – вільний рух капіталів, лібералізація іноземних інвестицій створюють широкі можливості для аналізу офшорного підприємництва. Цілі, що переслідують країни, на території яких створюється офшорна зона, можуть бути різні залежно від рівня економічного розвитку країни, соціально-економічного середовища та інших особливостей країн.

Офшорні зони характеризуються і як «специфічний інструмент стимулювання інвестиційної діяльності і збільшення надходжень до бюджетів депресивних територій, економічний ефект якого ґрунтується на явищі зростання державних доходів завдяки розширенню податкової бази (використанню її особливого виду доходів, отриманих лише від здійснення зовнішньоекономічної діяльності) та мінімізації величини податкового навантаження».

«Офшорними зонами (юрисдикціями) є країни чи окремі території держав, де на державному рівні для визначених типів компаній, власниками яких є іноземці, встановлені значні пільги в оподаткуванні, зниженні чи відсутні вимоги до бухгалтерського обліку й аудиту, частково або повністю знято митні і торговельні обмеження. Умовами надання пільг для таких компаній є нерезиденство, тобто ними повинні володіти іноземці і прибутки мають отримуватися за межами юрисдикції, де вони зареєстровані».

Головними ознаками офшорних юрисдикцій є:

1) сплата податків. У переважній більшості офшорних юрисдикцій передбачено сплату податків. При цьому вони або не сплачують податок на

прибуток або сплачують його за нижчою ставкою, ніж в країні резидента – платника податків;

2) фінансова таємниця. Деякий рівень фінансової таємниці є наявний як в офшорних юрисдикціях, так і в інших країнах. При цьому переважна більшість країн не забезпечує захист фінансової таємниці у випадках розслідування правоохоронними органами іноземних країн. Головною відмінністю офшорних юрисдикцій є досить жорсткі правила захисту фінансової таємниці, у тому числі банківської та комерційної;

3) валютний контроль. Офшорні юрисдикції зазвичай використовують подвійний валютний контроль. Такий контроль по різному застосовується для резидентів і нерезидентів, а також для національної та іноземної валют. Резиденти підпадають під такий валютний контроль, а нерезиденти – ні. При цьому нерезиденти підпадають під звичайний контроль у випадку використання місцевої валюти.

Офшорні зони прийнято ділити на дві групи: з повною і податковою офшоризацією. Повна офшоризація – це звільнення від будь-якої звітності, та сплата підприємцями доволі низьких відсотків у вигляді податків чи незначної фіксованої суми. У деяких зонах підприємець навіть може отримати повне звільнення від сплати податків (Домініка, Кіпр, Британські Віргінські острови, Беліз, Сейшели, Федерація Сент Кітс і Невіс). Податкова офшорна зона – це знижені ставки, але без звільнення компаній від ведення обліку та складання звітності. До цієї групи належать Гонконг, Шотландія, Панама.

Особливості офшорних зон та принципи ведення в них бізнесу за класифікаційними ознаками (див. Додаток 1).

Офшоризація світової економіки

Аналізуючи світові фінансові потоки, можна помітити цікаву закономірність, а саме, що окремі юрисдикції або цілі зони тяжіють одна

до одної та формують одну складну глобальну фінансову мережу (див. табл.2.1).

Рейтинг фінансових центрів України за індексом GCFI у 2019 році

Місце	Зміна	Фінансовий центр	Показник	Зміна
1	▲ 1	Нью-Йорк	788	▼ 5
2	▼ 1	Лондон	786	▼ 8
3	—	Гонконг	783	▲ 2
4	—	Сінгапур	769	▲ 4
5	▲ 1	Шанхай	766	▲ 25
6	▼ 1	Токіо	746	▼ 3
7	▲ 2	Сідней	734	▲ 10
8	▲ 3	Пекін	733	▲ 12
9	▲ 7	Цюріх	732	▲ 19
10	▲ 10	Франкфурт	730	▲ 22
11	▼ 4	Торонто	728	—
12	▲ 6	Шеньчжень	726	▲ 16
13	▼ 3	Бостон	725	▲ 3
14	▼ 6	Сан-Франциско	724	▼ 2
15	▲ 4	Дубаї	722	▲ 13
16	▲ 1	Лос-Анджелес	721	▲ 9
17	▼ 3	Чикаго	717	▼ 1
18	▼ 3	Ванкувер	709	▼ 8
19	▲ 9	Гуанчжоу	708	▲ 30
20	▼ 8	Мельбурн	699	▼ 21

Джерело: The Global Financial Centres Index 24 september 2018. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.longfinance.net/media/documents/GFCI_24_final_Report.pdf

2.2. Спеціалізація офшорних юрисдикцій та правові режими функціонування офшорних зон

Спеціалізація офшорних юрисдикцій та наслідки їх діяльності.

Так як офшорні зони представляють собою найпоширеніший легальний інструмент податкового планування, то вибір офшорної юрисдикції залежить від головної мети платника податків у використанні даного виду послуг.

Деякі офшорні зони мають свою давно сформовану спеціалізацію за видами здійснюваних ними фінансових операцій та інших послуг, пов'язаних з фінансовою діяльністю замовника. Так, наприклад, Британські Віргінські

острови, розташовані у Карибському басейні недалеко від американського Пуерто-Ріко, спеціалізується на реєстрації міжнародних бізнес-корпорацій. Станом ще на початок 2019р. тут було зареєстровано 314 тис. бізнес-корпорацій (це становить приблизно 48% від всіх офшорних бізнес-корпорацій у світі). Сьогодні ж їх маса залишається на рівні 53%. У цій офшорній зоні представлені також взаємні фонди і страхові компанії, але не зареєстровано жодного офшорного банку. Фінансову політику на Британських Віргінських островах здійснює місцевий уряд. Як платіжний засіб використовується долар США, при цьому валютний контроль повністю відсутній. Компанії, зареєстровані на Віргінських островах, не обкладаються податками, але вони повинні пройти досить складну процедуру ліцензування. Сума мита за реєстрацію компанії на Віргінських островах нижче, ніж в інших офшорних зонах. Фізичні особи на островах обкладаються прибутковим податком, але міжнародні бізнес-компанії від цього податку звільнені, вони лише сплачують щорічний внесок, який для компаній зі статутним капіталом понад 50 тис.дол США становить всього 1 тис. дол США.

Кайманові острови, також розташовані в Карибському басейні, є лідером саме банківського офшорного бізнесу і при цьому п'ятим найбільшим фінансовим центром у світі після таких всесвітньо відомих фінансових центрів, як Гонконг, Лондон, Нью-Йорк і Токіо. Станом на початок 2019р. в офшорній зоні Кайманових островів було зареєстровано 450 банків, крім цього, 43 з 50 найбільших банків світу мають на Кайманових островах свої відділення або філії. Станом на 2020 рік їх кількість практично не змінилася.

Офшорний бізнес Бермудських островів також має свою спеціалізацію – це послуги зі страхування. Бермудський офшор займає лідируюче положення на ринку внутрішньофірмового страхування з валовою щорічною премією, що обчислюється десятками мільярдів доларів США, та загальними активами, що перевищують сотню мільярдів доларів США.

Офшорна зона, що знаходиться на Багамських островах, розташована в Атлантичному океані неподалік від західного берега Флориди. Вона спеціалізується на взаємних фондах і трастових компаніях. Багамські острови

по якісному показнику входять до п'ятірки центрів з управління взаємними фондами. На початку 2010р. тут було зареєстровано більше 700 взаємних фондів, в управлінні яких знаходяться активи на суму, приблизно рівну 100 млрд. дол. США. На Багамських островах немає корпоративних і особистих прибуткових податків, податків на майно, на приріст капіталу і додану вартість. Компаніям і приватним особам, які не мають на Багамах статусу резидентів, для ведення бізнесу необхідно формальний дозвіл місцевого центрального банку. На Багамських островах не передбачені санкції для власників офшорних компаній за ухилення від сплати податків в інших країнах [71].

У разі кримінального використання офшорів вибір визначається характером конкретного злочину. Наприклад, контрабандисти наркотиків знаходять дуже зручним проводити банківські операції через Кайманові та Багамські острови і Панаму; на острові Святого Вінсента знаходяться професіонали банківського шахрайства; міжнародна контрабанда зброєю процвітає в Панамі; корпоративні фонди для підкупу посадових осіб зручніше створювати в Ліхтенштейні і Швейцарії [49,с.88].

Згідно з ними, до 60% світових грошей могло бути локалізовано в офшорах і близько 50% всіх фінансових трансакцій проходять через офшори.

Більш скромні оцінки ролі офшорів у світовому русі активів дають дані згадуваного вище доповіді BCG (Boston Consulting Group) про динаміку світових приватних активів. У 2010р. активи під управлінням (assets under management – AuM), зосереджені в офшорах, BCG оцінювала в 6,7 трлн. дол, що становило 6,9% світового багатства. При цьому спостерігалися суттєві відмінності по окремих регіонах світу. У офшорах знаходилося приблизно 40% всього багатства країн Перської затоки, близько 30% держав Латинської Америки, Близького Сходу та Африки, а у Північній Америці або Японії – тільки 2–3%, Європи – 9%. Іншими словами, там, де більш розвинені державні інститути і громадянське суспільство, краща транспарентність економіки, більш стабільна економічна та політична ситуація і т.п., зацікавленість в офшорах менша.

Оцінки VCG в цілому збігаються з даними Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), яка вважає, що на капітали в ОФЦ доводиться 5–7 трлн. дол, що майже в 5 разів більше, ніж два десятиліття тому. У той же час є й інші оцінки. Наприклад, експерти Tax Justice Network припускають, що офшори ще в 2003 р. Контролювали активи на 11–12 трлн. дол. Причому вони вважають ці оцінки консервативними [53,с.131-132].

Про значну роль офшорних юрисдикцій у світових фінансових потоках можна судити із міжнародної інвестиційної позиції розташованих в них банків. Як свідчить статистика Банку міжнародних розрахунків (BIS), активи таких банків у більшості юрисдикції в останні 2–3 р зростали відносно високими темпами, порівнянними з ростом активів у світі в цілому.

Банківські активи Кайманових островів перевершують активи швейцарських банків в 1,3 рази, сінгапурських – в 2,5 рази. Вони відносно небагато поступаються банківським активам Японії (2402 млрд. дол на кінець 2009 р.), Франції (2817 млрд. дол), США (2959 млрд. дол). При цьому слід враховувати, що існують певні фінансові «зв'язки», коли банки цивілізованих країн чи «білих» офшорів активно використовують фінансові установи, зареєстровані в класичних офшорах. Так, швейцарські банки зазвичай розміщують великі кошти закордонних клієнтів не в себе на депозитах, а в афільованих зарубіжних банках і фондах.

За офіційними даними Національного банку Швейцарії, з переданих в управління у швейцарські банки коштів в розмірі 356 млрд. дол на кінець 2019 р. у Люксембурзі було розміщено 68 млрд. дол, у Великобританії – 55 млрд., у Нідерландах – 53 млрд. і ОФЦ – 56 млрд. дол (16%).

Можна відзначити кілька напрямків позитивного впливу офшорів на світову економіку.

По-перше, вони сприяють активізації різноманітних транскордонних фінансових потоків і прискоренню обороту фінансових активів у міжнародному масштабі, забезпечують розвиток фінансових ринків, створюють умови для диверсифікації інвестицій, розширення доступу до кредитів і кращої локації капіталу.

По-друге, вони спонукають до зниження загального податкового тягаря в світі і тим самим стимулюють економічну активність в глобальній економіці.

По-третє, вони зменшують ризик експропріації для інвесторів і краще забезпечують права власності, що в свою чергу може згенерувати більш високий економічний ріст, перш за все в країнах – донорах офшорів.

По-четверте, вони сприяють процвітанню держав, на території яких розташовані, і ведуть до зростання якості їх розвитку, включаючи потенціал людського капіталу, що сприяє більш гармонійному розвитку світової економіки в цілому.

По-п'яте, вони підвищують конкурентоспроможність компаній і фірм у національній і світовій економіці, які отримують можливість проводити більш гнучкі стратегії розвитку, особливо в порівнянні з гравцями, які не використовують офшорні схеми.

Серед негативних сторін присутності офшорів в глобальній економіці зазвичай називаються:

- недобросовісна податкова конкуренція, що забирає доходи у оншорних країн;
- створення елемента нестабільності у світовій економіці та фінансах у зв'язку з можливістю накопичення в офшорних зонах великих обсягів капіталів, перш за все спекулятивних;
- сприяння відтоку капіталу;
- підтримка тіньової економіки;
- скорочення зайнятості в країнах-донорах;
- отримання невикористаних переваг окремими компаніями, що використовують офшори, перед іншими економічними гравцями, які не застосовують подібні стратегії;
- вплив на соціальну ситуацію в країнах-донорах, пов'язаний з негативною оцінкою громадської думки стосовно відходу від податків за допомогою офшорів [33].

Порівняння переліків показує, що одна і та ж властивість офшорів може трактуватися як їх перевага, так і як їх недолік в залежності від конкретних,

часто протилежних, інтересів – приватних інвесторів, національної влади, в першу чергу податкових органів, міжнародних організацій, в основному відображають інтереси країн, що беруть у них участь (табл.2.2).

Таблиця 2.2.

Цілі законного використання офшорних зон

Економія на податках (податкове планування)	Легальне зниження відповідальності за податками до того, як остання настала.
Збереження активів від валютного контролю	Активи, що знаходяться у розпорядженні офшорної компанії, можуть переказуватися з рахунку на рахунок, інвестуватися відповідно до законів держави реєстрації офшору і країни, у якій відкритий банківський рахунок. Таким чином, з'являється можливість знизити до нуля обмеження по руху капіталу.
Захист від майбутніх кредиторів	При правильному плануванні і своєчасному створенні захисту вдасться успішно протистояти у суді проти будь-яких претензій.
Планування активів сім'ї.	Сьогоднішній фінансовий успіх підприємця не може дати гарантій від настання яких-небудь неприємних несподіванок у майбутньому. І якщо підприємець коли-небудь зазнає краху, то потягне за собою й усю сім'ю.
Диверсифікованість активів на міжнародному ринку	З огляду на валютну незалежність і автономію офшорної компанії з'являється можливість інвестувати активи в економіку держав, у яких на даний момент найбільш вигідні умови, з точки зору прибутковості і приросту капіталу.
Легкість доступу до зарубіжної банківської системи	Використання офшорних юридичних осіб дає можливість розміщувати капітал у твердій валюті, у надійних банках, у стабільній країні.

Примітка: Складено авторами за даними Cassard M. The Role of Offshore Centers in International Financial Intermediation / M. Cassard // IMF Working paper. – 2014. – № 107. – pp. 22-32.

Противники стверджують, що офшори створюють недобросовісну податкову конкуренцію, відволікають ресурси з розвинутих країн і багатьох країн, що розвиваються. Після подій 2001 р. з'явилися прямі звинувачення

офшорів у фінансуванні тероризму і посилюються нападки на ці юрисдикції в плані того, що вони не мають чітких законодавчих норм регулювання. А це полегшує проведення такої незаконної діяльності, як ухилення від сплати податків і відмивання грошей, отриманих злочинним шляхом [36,с.57-58].

Не варто недооцінювати і об'єктивні протиріччя інтересів, які виникають між сумлінними платниками податків та платниками податків, які використовують офшорні юрисдикції для зниження своїх податкових виплат, а також для різних непрозорих операцій. Компанія, зареєстрована в офшорній юрисдикції, представляється виключно як засіб, для відмивання незаконних капіталів багатих громадян. Таку репутацію створюють самі бізнесмени, які шукають анонімності для своїх фінансових махінацій: закордонні офшори нерідко фігурують в матеріалах кримінальної хроніки [15,с.44].

Відповідно до положень ст. 209 КК України основою легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, є вчинення фінансових операцій чи укладення угоди з коштами або іншим майном, одержаними внаслідок вчинення суспільно небезпечного протиправного діяння.[1]

Значна частина коштів в офшорних центрах має причину походження від відмивання «брудних» грошей. Полягає процес відмивання в тому, щоб шляхом різних дій приховати нелегальне походження здобутих грошей, що дозволяє здійснювати їх безкарне включення у фінансовий та господарський оборот. Предметом «відмивання» є готівкові гроші або депозитні (кредитні) перерахування, чи інші майнові цінності, що мають походження – прямо або побічно – від злочину або призначені для його здійснення. Сюди відносяться майнові цінності, які за допомогою багаторазових процесів «очищення» втрачають зв'язок зі злочинним джерелом походження, стаючи в результаті цього об'єктом інвестицій та перерахувань. Метою очисних маніпуляцій є додання грошей злочинного походження такої форми яка необхідна для їх легального використання. Для досягнення такої мети гроші повинні бути звільнені від усіляких слідів, що стосуються їх первинного походження або трансферту [49,с.55].

Багато дослідників звертають увагу на факт, що відмивання брудних грошей є специфічним злочином, єдиною метою якого є засекречування.

На першій фазі, в багатоступеневому процесі відбувається заплутування слідів які могли б вказувати на нелегальне минуле.

На другій фазі формуються легальні торговельні процеси, що здійснюють операції, які мають певні риси легальності.

Відмивання брудних грошей носить міжнародний характер і для його реалізації використовується банківська система, перш за все, офшорних центрів. Міжнародний характер такої процедури означає, що окремі фази трансформації брудних грошей вимагають перетину державних кордонів. Це обумовлено тим фактом, що послідовування грошових потоків за кордон створює перешкоди для органів кримінального переслідування, а також дає можливість отримання прибутку в офшорних центрах.

Для всіх великих механізмів відмивання коштів характерна участь фіктивних фірм, або так званих віртуальних офісів. Часто такі організації реєструються на короткий період часу за підробними документами або на підставних осіб. У ці організації перврдаються здобуті злочинним шляхом кошти, які потім конвертуються й переводяться на рахунки «своїх» організацій, розташованих, найчастіше, і офшорних зонах.

Для таких компаній найчастіше створюються віртуальні офіси. Хоча віртуальний офіс включає в себе всі поняття, які включає в себе реальний офіс, а саме: телефонний номер, поштову адресу – більшість власників віртуальних офісів користуються спеціальними комп'ютерними програмами та допомогою багатьох людей. Аким чином, документація та дзвінки потрапляють з однієї частини світу в іншу, а реальні реквізити компанії залишаються невідомими.

З метою легалізації коштів злочинці постійно удосконалюють методи відмивання коштів. Наприклад, при здійсненні імпорتنих операцій в офшорній зоні створюється дочірня або самостійна компанія, що укладає з різними організаціями контракти на поставку товарів до України. Під забезпечення цих еоконтрактів переводяться значні суми коштів. При цьому товари в Україну не

надходять, а кошти переволюються далі на рахунки інших фірм та осідають в офшорних юрисдикціях.

Ще однією схемою відмивання коштів є видача резиденту України кредиту на здійснення переоплати відповідно до зовнішньоекономічних контрактів під заставу депозиту. При цьому кредитні кошти переаховуються на рахунки нерезидентів у офшорних банках. Через передбачені законодавством терміни (90 діб) вони повертаються до українського банку у зв'язку з невиконанням фірмою-нерезидентом умов контракту. Однак протягом зазначеного часу кредитні кошти українського комерційного банку використовувались в комерційній діяльності офшорних структур і отриманий прибуток залишається за межами України.

Основні ознаки, які можуть свідчити про відмивання коштів через офшорні території:

- 1) позики офшорним компаніям;
- 2) позики, що адаються під заставу фінансового звіту позичальника, який відображає великі інвестиції в підприємства, включені до країни-офшору;
- 3) позики під забезпечення зобов'язаннями офшорних банків;
- 4) максимальне скорочення строків перебування переказних коштів на рахунках офшорних компаній у країнах реєстрації або в третіх країнах;
- 5) повторення однотипних схем електронних переказів;
- 6) участь у схемі взаєморозрахунків кількох офшорних компаній;
- 7) трансакція за рахунок офшорної компанії, що не є стороною за контрактом;
- 8) предмет контракту не піддається об'єктивній оцінці з боку контролюючих органів;
- 9) багаторазові перекази однакових великих сум.

Чинним законодавством України поняття фінансової операції закріплено ст. 1 ЗУ «Про запобігання та протидію легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом» від 28.11.2002р. № 249–IV[2]

На сьогодні в Україні відмивання грошей здійснюється фінансовими установами шляхом надання фінансових послуг. Вони беруть активну участь у

відмиванні грошей за допомогою офшорних юрисдикцій як за рахунок переміщення брудних грошей за межі держави, так і шляхом використання офшорних юрисдикцій в комбінованих схемах. В даних процесах активно використовуються як банківські так і небанківські фінансові установи. Таку можливість визначається ЗУ «Про зовнішньоекономічну діяльність» від 16.04.1991р. №959-ХІІ.[3]

Щоб попередити відмивання грошей через офшори суб'єкта первинного фінансового моніторингу, варто встановити джерело походження коштів компанії, яка має намір переказати кошти за кордон або працює з нерезидентом. Варто об'єктивно оцінити інформацію, яку повідомляє компанія про походження своїх коштів. Отримана інформація порівнюється даними про фінансовий стан клієнта на основі його фінансової звітності, інформацією отриманою від третіх осіб, державних органів, веб сайтів. Банківські установи додатково можуть проводити аналіз руху грошових коштів клієнта за наявності у них відповідних даних [17,с.38].

Правові режими функціонування офшорних зон

Розвиток кожної з офшорних юрисдикції має свою історію, що зумовлює багато особливостей законодавства кожної конкретної території. Крім того, конкуренція в сфері офшорного бізнесу, а також інші зовнішні і внутрішні фактори постійно викликають нові законодавчі новації. Головними законодавчими актами, що визначають особливості тієї чи іншої класичної офшорної юрисдикції, як правило, є закони про компанії. Наприклад, законодавчою базою для організації ведення офшорного бізнесу на Маврикії є: Закон про компанії 1984 р. (вважається роком виникнення офшорної юрисдикції), Закон про діяльність офшорних компаній Маврикія (МОВАА Act) 1992 р.; Закон про Компанії Міжнародного Бізнесу (IBC Act) 1994.

Важливу роль відіграє також банківське, страхове та трастове законодавство, яке забезпечує можливість надання повного комплексу офшорних послуг. Наприклад, офшорний бізнес в Лабуане (Малайзія) спирається на:

- Закон Малайзії «Про офшорних компаніях від 1990 року» (Offshore Companies Act 1990);
- Закон Лабуан «Про податок на офшорну підприємницьку діяльність від 1990 року» (Labuan Offshore Business Activity Tax Act 1990);
- Закон «Про офшорних банках від 1990 року» (Offshore Banking Act 1990);
- Закон Лабуан «Про послуги офшорної фінансової служби від 1996 року» (Labuan Offshore Financial Services Authority Act 1996);
- Закон «Про офшорному страхування від 1990 року» (Offshore Insurance Act 1990);
- Закон Лабуан «Про трастових компаніях від 1990 року» (Labuan Trust Companies Act 1990);
- Закон Лабуан «Про офшорних трасти від 1996 року» (Labuan Offshore Trusts Act 1996);
- Закон Лабуан «Про офшорних обмежені партнерства від 1997 року» (Labuan Offshore Limited Partnerships Act 1997);
- Закон Лабуан «Про офшорної індустрії цінних паперів від 1998 року» (Labuan Offshore Securities Industry Act 1998).

Згідно з цими законами лабуанські офшорні компанії не мають права займатися без відповідної ліцензії банківською, страховою, фондовою, лізинговою і факторинговою діяльністю, а також професійно управляти іншими підприємствами.

Лабуанським офшорним компаніям також заборонена судноплавна діяльність.

Офшорний фінансовий центр в Західному Самоа почав функціонувати після затвердження парламентом відповідних законів: «Про міжнародні компанії» (1987 р.), «Про міжнародні трасти» (1987 р.), «Про банки в офшорній зоні» (1987 р.), «Про трастових компаніях» (1987 р.) та «Про міжнародне страхування» (1988 р.) [53,с.99].

Для більшості офшорних юрисдикції характерно дотримання наступних умов, важливих для ведення бізнесу:

– офшорні компанії зазвичай не обмежені у своїй діяльності (ні за законом, ні за статутом), за винятком окремих видів діяльності, які потребують ліцензування урядом; до таких зазвичай ставляться банківська, страхова, юридична, аудиторська, трастова, адміністративна діяльність; робота в цих областях без ліцензії суворо карається, в тому числі тюремним висновком;

– обмежена відповідальність – власники відповідають за зобов'язаннями компанії тільки в межах сплаченого статутного капіталу; для небанківських компаній зазвичай немає обмеження на мінімальний сплачений статутний капітал;

– у країні реєстрації компанія повинна мати зареєстровану (юридичну) адресу і агента, яким може бути особа, фізична або юридична, в обов'язки якого входить фактичне перебування за юридичною адресою компанії і здійснення зв'язку між державними органами країни реєстрації та компанією;

– компанія має право без обмежень відкривати рахунки в банках світу, причому, якщо в країні реєстрації немає податків та обов'язкового аудиту, не потрібно повідомляти про відкриті рахунки владі; рахунку в країні реєстрації також допустимі;

– власники визначаються акціями (іменними або на пред'явника); у свою чергу вони обирають директорів, а ті вже приймають всі поточні рішення (відкриття рахунку в банку, взяття або надання позики і т.д.);

– директора призначають секретаря компанії, чий підпис завіряє протоколи всіх засідань і рішень ради директорів і зборів акціонерів;

– власниками можуть бути будь-які юридичні або фізичні особи.

У той же час в окремих офшорних юрисдикціях існують більш жорсткі обмеження за сферами ведення офшорного бізнесу. Наприклад, такі обмеження були введені в особливій адміністративній області Китаю - Макао (з 20 грудня 1999 р.) [42,с.187-188].

Офшорне законодавство не залишається незмінним. Сильний вплив на нього в останні роки склали вимоги, які пред'являються міжнародним співтовариством та національною владою оншорних країн. Саме ці фактори сприяли прийняттю нових норм, які забезпечують збереження положення

офшорних юрисдикції в глобальній фінансовій системі. Так, за останні 15-20 років було закрито більшість офшорних банків Науру, Палау і Вануату, офшорні компанії Мальти і Кіпру, в багатьох юрисдикціях ліквідовані акції на пред'явника, заборонено можливість реєстрації звичайних компаній з назвами, що відбивають страхову або банківську діяльність, яка обов'язково ліцензується у всіх цивілізованих країнах і т.п.

Ірландія скасувала статус компаній-нерезидентів. На Нормандських островах і острові Мен посилений контроль номінальних директорів і введено ліцензування компаній, що надають трастові, секретарські і реєстраційні послуги.

Великі зміни відбуваються в законодавстві Кайманових островів. Банківський сектор Кайманових островів отримав престижну категорію ризику країни АА3 за оцінкою одного з провідних рейтингових агентств - Moody's, і тут зареєстровані 47 з 50 найбільших банків світу. Банківський сектор Кайманових островів дотримується рекомендацій Базельської комісії з нагляду за банківською діяльністю. Кайманові острови є членом Контролерів офшорних банків і Карибської групи банківських контролерів – обидві ці організації були створені під егідою Базельської комісії. Банки керуються у своїй діяльності принципом «знай свого клієнта». Ці правила були схвалені Податковим управлінням США, що дозволяє установам на Кайманових островах виступати в якості кваліфікованих посередників у відповідності з Правилами оподаткування шляхом відрахувань (США), введеними з 1 січня 2001 У лютому 2002 р. влади Кайманових островів підписали двосторонню угоду про обмін інформацією з США. Питання про банківську таємницю на Кайманових островах було вирішено шляхом компромісного рішення, яким Податкове управління США одержало доступ до даним MasterCard та American Express громадян США, що мають офшорні активи на Кайманових островах. З липня 2005 р. банки Кайманових островів надають податковим органам країн ЄС інформацію про доходи від заощаджень податкових резидентів цих країн [32,с.19].

Аналогічні двосторонні угоди про обмін інформацією з США були підписані Багамським островам, Нідерландськими Антильськими островами, Британські Віргінські острови (БВО), Гернсі, островом Мен і деякими іншими офшорними юрисдикціями.

Банки Багамських і Кайманових островів, БВО і Панами відмовилися від практики відкриття рахунків без особистої присутності клієнта в банку, а також за дорученням третіми особами. Причому, відкриваючи рахунок в банківських установах цих країн, клієнт повинен надати:

- Докази свого ставлення до компанії в якості бенефіціара;
- Інформацію про рід бізнесу і передбачуваних обороти по рахунку.

Не можна не відзначити і те, що офшорні юрисдикції плавно змінюють своє законодавство. Так, БВО, вводячи нове законодавство, про яке говорилося вище, прийняли рішення, що з 2007 р. всі компанії, утворені за старими правилами, автоматично будуть перереєстровані відповідно до нового Акта про комерційні компанії і перейдуть під його регулювання. Крім того, всі ІВС, зареєстровані на БВО до 31 грудня 2004 р., мали право до 31 грудня 2009 р. не міняти свої статuti, що дозволяють випуск акцій на пред'явника. І тільки після 31 грудня 2009 р. положення статутів, які давали можливість випуск акцій на пред'явника, стали автоматично вважатися такими, що втратили силу, а всім офшорним компаніям необхідно буде ввести зміни в їх статuti в обов'язковому порядку.

У Люксембурзі тільки з 1 січня 2007 р. скасовано холдинговий режим 1929 р., і компанії, регульовані законом від 1929 р., більше в цій країні не реєструються. Проте всі компанії, зареєстровані до 20 липня 2006 р., мають право зберегти свій статус до 31 грудня 2010 р. за умови, що протягом цього періоду акції такого холдингу не будуть відчужуватися або продаватися, за винятком таких ситуацій:

- акції холдингу 1929 котирувалися на біржі до 20 липня 2006 р., і холдинг збирається і далі продовжувати їх котирувати;
- відбувається зміна структури акціонерів холдингу 1929 р.;

– має місце передача акцій холдингу 1929 р. в результаті спадкування, врегулювання подружніх відносин і інших аналогічних законних обставин [59,с.127-128].

Таким чином, законодавство офшорних юрисдикцій намагається йти в ногу з часом, пристосовуючись під сучасні вимоги і в цілому стаючи більш прозорим і цивілізованим. У той же час воно зберігає багато рис, що роблять офшори привабливими для широкого кола міжнародних інвесторів [37,с.17].

2.3. Активізація міжнародного співробітництва у сфері координації офшорного бізнесу

Активізація міжнародного співробітництва у сфері координації офшорного бізнесу

Національна антиофшорна політика багато в чому реалізується і на міждержавному рівні в таких міжнародних організаціях, як ОЕСД, ЄС, ФФБ, ФАТФ, ООН і деяких інших. Перші серйозні зусилля в цьому відношенні міжнародні організації зробили ще в кінці 1990-х років, однак після подій 11 вересня 2001 р. ця діяльність значно активізувалася.

Пріоритетними для політики міжнародних організацій є в даний час два напрямки:

- усунення умов для існування недобросовісної податкової конкуренції;
- об'єднання міжнародних зусиль для боротьби з відмиванням злочинних доходів і фінансуванням тероризму.

У діяльності одних організацій (ОЕСР, ЄС) головним є перший напрямок, інших (ФФБ, ФАТФ) - другий, а третіх (ООН) – обидва ці напрямки.

В даний час боротьбу з офшорами як інститутом «недобросовісної податкової конкуренції» очолила ОЕСР. Вперше ОЕСР всерйоз зацікавилася цією проблемою в 1996 р., а в 1998 р. вийшла об'ємна доповідь «Шкідлива податкова конкуренція», де були сформульовані критерії визначення того, яка податкова практика є «шкідливою», а також методи боротьби з нею. З точки

зору виявлених шкідливих для податків конкуренції критеріїв у доповіді розглядалися як самі країни ОЕСР, так і «податкові гавані» [56].

Головними напрямками протидії шкідливій податковій конкуренції в доповіді називалися:

- доступ урядових структур до інформації про реальних власників бізнес-структур, розміщених у податкових гаванях;
- міждержавний обмін інформацією на вимогу податкових органів усіх зацікавлених країн.

Ці рекомендації зустріли нерозуміння в лавах самої ОЕСР, так як Люксембург і Швейцарія відмовилися визнати основні положення доповіді. Португалія і Бельгія також спочатку не підтримали ці ініціативи. Ряд невеликих офшорів також не погодився з ініціативами ОЕСР і зробив певні кроки щодо протидії цим заходам.

Зокрема, у березні 2001 р. була створена Міжнародна організація з податків та інвестицій (International Tax & Investment Organisation - ІТІО), в яку увійшли 13 офшорних юрисдикції Карибського басейну. Однією з її головних завдань була протидія вимогам ОЕСР [62].

Острів Мен зажадав, щоб і самі держави ОЕСР привели своє законодавство у відповідність до стандартів Організації – у противному випадку його заяву про співпрацю з ОЕСР буде відкликана. У зв'язку з подібним «опором» ОЕСР змушена проявляти гнучкість і відмовлятися від низки вимог, і так зведених по суті справи до інформаційного співробітництва. Були пом'якшені критерії податкового притулку. Змінені критерії знайшли відображення в новій доповіді ОЕСР, присвячену шкідливої податкової конкуренції, який був опублікований в березні 2000 р. Головними серед них стали:

- нульове або мінімальне оподаткування.
- суворі секретність і відсутність ефективного обміну інформацією з податковими органами інших країн.
- недостатня прозорість в застосуванні законів та адміністративних правил.

Кожен з цих критеріїв окремо не вважається достатнім для звинувачення у шкідливої конкуренції.

Важливу роль у спонуканні країн до співпраці з обміну інформацією зіграли «чорні списки» шкідливих для податкової конкуренції податкових режимів і країн, що не співпрацюють з ОЕСР.

Зокрема, у доповіді ОЕСР від 2000 р. було виявлено 47 преференційних податкових режимів, які існували для окремих видів бізнес-структур, в деяких галузях або районах у 21 з 31 країни ОЕСР. Найбільше число таких режимів було виявлено: у Нідерландах – 7, Бельгії – 5 і Греції – 4, Люксембурзі і Канаді – по 3.

Що стосується не співпрацюють у наданні інформації податкових гаваней, то спочатку в «чорний список» планувалося включити більше 45 з них. Однак у процесі попередніх консультацій ряд гаваней пішли на таку співпрацю. В остаточному вигляді в перший «чорний список» ОЕСР 2000 р.

були включено 37 офшорних юрисдикції – Ангілья, Андорра, Антигуа і Барбуда, Аруба, Багамські острови, Барбадос, Бахрейн, Беліз, Вануату, БВО, Віргінські острови (США), острова Гернси, Олдерні, Сарк, Гібралтар, Гренада, острів Джерсі, Домініка, острови Кука, Ліберія, Ліхтенштейн, Мальдівські острови, Маршаллові острови, Монако, Монтсерат, острів Мен, Науру, Нідерландські Антильські острови, Ніуе, Панама, Самоа, Сейшельські острови, Сент-Вінсент і Гренадіни, Сент-Люсія, Сент-Кітс і Невіс, Терці і Кайкос, Тонга [57,с.76].

Більш конструктивна політика ОЕСР призвела до того, що більшість класичних офшорних юрисдикції, що увійшли до списку 2000 р., заявили про готовність у тій чи іншій мірі співробітництва з ОЕСР, перш за все в частині розкриття інформації. У квітні 2002 р. це зробив 31 офшор, більшість з них вже до літа 2002 р. були виключені з «чорного списку», в якому залишилося тільки дев'ять юрисдикції: Андорра, Вануату, Ліберія, Ліхтенштейн, Монако, Маршаллові острови, Науру, Панама і Самоа. А до літа 2007 р. «чорний список» офшорів, що не співпрацюють з ОЕСР скоротився до 3 країн: Андорра, Князівство Ліхтенштейн, Князівство Монако [77].

За перше десятиліття двохтисячних років завдяки ОЕСР діяльність офшорних та не офшорних юрисдикцій стала прозорішою, вони почали більше співпрацювати в боротьбі з ухилянням від сплати податків. До початку 2011 р. в силу вступило вже 54 угоди про обмін податковою інформацією, багато подібних угоди перебувають у стадії переговорів або близькі до підписання [78].

Важливу роль у відмиванні брудних доходів та вивозі активів до офшорів відіграє ФАТФ, яка була утворена 1989 р. ФАТФ особливу увагу приділяє офшорам тому, що в силу їх інформаційної непрозорості вони можуть виявитися загрозою міжнародної економічної безпеки, а також використовуватися криміналом і терористичними групами.

Анонімність офшорів і відсутність жорсткого фінансового контролю перетворює їх на привабливі юрисдикції для відмивання коштів, отриманих злочинним шляхом.

Ще в 1990 р. ФАТФ виробила 40 рекомендацій щодо боротьби з відмиванням злочинних доходів, які стали початком формування відповідних міжнародних стандартів у цій сфері.

ФАТФ досліджує наявні в світі юрисдикції на предмет сприяння злочинну фінансову діяльність і складає перелік країн і територій, що відмовляються від співпраці з нею в цьому відношенні. 23 червня 2000 ФАТФ вперше опублікувала такий «чорний список», до якого увійшли 15 держав, серед яких були 12 класичних офшорів, а також Росія, Ізраїль і Філіппіни. Цим країнам було дано 1 рік на те, щоб вони привели своє законодавство у відповідність міжнародним нормам. Надалі список постійно змінювався [49,с.133-134].

ФАТФ, на відміну від ОЕСР, має важелями впливу на країни, що не співпрацббть з ФАТФ. У лютому 2000 р. ФАТФ опублікувала 25 критеріїв для ідентифікації таких країн і територій, невідповідність яким вже могло мати певні економічні і політичні наслідки. Ці критерії були розбиті на чотири групи:

Група «А». Лазівки у фінансовому регулюванні.

1. Відсутність або неефективність регулювання та нагляду за роботою всіх фінансових інститутів в якійсь країні або території, а також нормативної бази, що відповідає міжнародним стандартам, які застосовуються у боротьбі проти відмивання злочинних доходів.

2. Можливість використання фінансових інститутів фізичними або легальними юридичними особами без відповідної авторизації і реєстрації або за вкрай спрощеним вимогам.

3. Відсутність захисних заходів проти доступу криміналу чи його спільників до управлінських функцій, контролю та привласнення значних інвестицій у фінансових інститутах.

4. Існування анонімних рахунків та рахунків завідомо фіктивних осіб.

5. Відсутність ефективних законів, відповідного регулювання або угод між наглядовими органами та фінансовими інститутами, а також відповідних угод між фінансовими інститутами з ідентифікації фінансовими інститутами клієнтів і бенефіціарів рахунків.

6. Відсутність законодавчих або регулюючих зобов'язань для фінансових інститутів або угод між наглядовими відомствами і фінансовими інститутами або відповідних угод між фінансовими інститутами щодо реєстрації та зберігання документів, пов'язаних з ідентифікацією їх клієнтів та звітів щодо їх місцевих і міжнародних трансакцій, протягом обґрунтованого і достатнього періоду часу (5 років).

7. Законодавчі або практичні перешкоди доступу адміністративної і судової влади до інформації з ідентифікації власників або кінцевих власників рахунків і по їх трансакціями.

8. Норми секретності, які в ході розслідувань щодо відмивання злочинних доходів можуть бути не скасовані, а навпаки, введені компетентними адміністративними органами влади.

9. Норми секретності, які в ході розслідувань щодо відмивання злочинних доходів можуть бути не скасовані, а навпаки, введені судовою владою.

10. Відсутність ефективної та обов'язкової системи інформування компетентних органів про підозрілість і незвичайність операцій, націленої на виявлення і покарання відмивання злочинних доходів.

11. Відсутність контролю, а також кримінальних та адміністративних санкцій за порушення зобов'язань щодо інформування про випадки підозрілих або незвичайних операцій.

Група «В». Перешкоди, що викликані іншими вимогами регулювання.

12. Неадекватні засоби з ідентифікації, реєстрації та отримання інформації про юридичних і комерційних структурах (назва, правова форма, адреса, імена директорів та їх повноважень в структурах).

13. Перешкоди при ідентифікації фінансовими інститутами кінцевих власників, директорів і посадових осіб компаній або бенефіціарів юридичних і комерційних структур.

14. Наявність регулюючих або інших структур, які дозволяють фінансовим інститутам вести фінансовий бізнес з невідомими кінцевими власниками або посередниками і відмовляються розголошувати інформацію про них без запитів компетентних органів.

Група «С». Перешкоди міжнародному співробітництву.

15. Наявність законів і норм, що забороняють обмін інформацією між відомствами, що займаються боротьбою з відмиванням злочинних доходів, не вказують методи обміну інформацією або навмисно ускладнюють отримання такої інформації.

16. Заборона відповідних адміністративної влади на проведення досліджень і розслідувань від імені або за рахунок їх іноземних партнерів.

17. Очевидне небажання конструктивно відповідати на запити відповідних наглядових відомств інших країн.

18. Обмежувальна практика у міжнародному співробітництві проти відмивання злочинних доходів між наглядовими органами або фінансовими інститутами в інтересах аналізу та розслідувань підозрілих операцій, мотивуючи посиланнями на зв'язок цих операцій з податковими справами.

19. Відсутність результатів у боротьбі проти криміналізації відмивання злочинних доходів при серйозних злочинах.

20. Наявність законів або регулюючих норм, що забороняють міжнародний обмін інформацією між судовою владою, або висування обмежувальних умов при обміні інформацією.

21. Очевидне небажання конструктивно відповідати на запити інших країн у рамках взаємної правової допомоги.

22. Відмова від співробітництва судових органів у справах про правопорушення, визнаних такими стороною, що надсилає запит, під приводом податкового характеру таких справ.

Група «D». Недостатні ресурси для запобігання та виявлення діяльності з відмивання злочинних доходів.

23. Відсутність результатів у забезпеченні адміністративної і судової влади необхідними фінансовими, кадровими і технічними ресурсами для виконання їх обов'язків чи проведення ними необхідних розслідувань.

24. Неадекватний або корумпований склад персоналу урядових, судових або наглядових органів влади чи інших органів, відповідальних за боротьбу з відмиванням злочинних доходів в сфері фінансових послуг.

25. Відсутність централізованої структури фінансової розвідки або аналогічних структур для збору, аналізу та поширення інформації про підозрілі операції всередині компетентних органів влади країни [67].

Юрисдикції, які підпадають під ці критерії і не бажають виправляти існуюче становище у відповідності з рекомендаціями ФАТФ, на думку цієї організації, слід було автоматично включати в «чорний список». До них пропонувалося застосовувати конкретні колективні заходи впливу, які спонукають до співробітництва. Серед таких заходів можна назвати жорстку процедуру ідентифікації клієнта при відкритті рахунків резидентам цих юрисдикцій в країнах, що входять в ФАТФ, обмеження або заборона фінансових операцій, вимоги повідомлення про будь-яких операціях з цими юрисдикціями і т.п. Такі заходи рекомендувалося застосовувати перш за все для юрисдикції, включених до «чорного списку», якщо вони не дотримуються рекомендацій

ФАТФ. У той же час рекомендації ФАТФ не вимагали обмежити використання офшорних компаній, а в більшості випадків зводилися до вдосконалення інститутів юрисдикції, що їх приймають відповідно до наявних міжнародних стандартів. Саме облік наведених вище критеріїв шляхом внесення змін до національного банківського законодавства і валютно-фінансову політику (іноді тільки формальний, що стосується основних критеріїв) разом із заявами про готовність до співпраці зможуть стати головними підставами для виключення з «чорного списку» ФАТФ [62].

Активну антиофшорну політику проводить ЄС, де, наприклад, в 2001 р. були ініційовані розслідування 8 з 11 виявлених офшорних схем, у тому числі по обох пільговим режимам Гібралтару – єдиного офшору в складі ЄС.

У рамках Комісії європейських співтовариств (КЕС) створена Європейська організація проти шахрайства OLAF (European Anti-Fraud Office), яка має особливий статус, що гарантує її незалежність. OLAF – має у своєму розпорядженні широкі права для розслідувань цивільно-правових порушень і може проводити перевірки на підприємствах у державах-учасницях та деяких третіх країнах.

Фактично КЕС зажадала від Швейцарії, яка не є членом Євросоюзу, привести податкове законодавство у відповідність з міжнародними зобов'язаннями. Аналогічні претензії ЄС вже пред'являв Австрії.

Важливим напрямком діяльності ЄС є гармонізація оподаткування банківських заощаджень. Цей проект спрямований, по-перше, на уніфікацію податкової системи країн-учасниць з метою зробити її загальноєвропейською, по-друге – на вирівнювання рівня оподаткування депозитів в окремих країнах ЄС. Була прийнята і з 1 липня 2005 р. набула чинності Директива ЄС про оподаткування заощаджень (ДНС - EU Saving Tax Directive), яка застосовується до фізичних осіб – резидентів будь-якої країни, яка є членом ЄС, які отримують процентний дохід зі заощаджень у будь-якій формі, депозитних рахунків і т.п.

Директива не може бути застосована до осіб (у тому числі громадян країн ЄС), які проживають за межами держав – членів ЄС. Однак, оскільки БВО, Ангілья, острови Терці і Кайкос, Кайманові острови, острів Мен і Нормандські

острови є територіями, залежними від Сполученого Королівства, вони також прийняли і будуть виконувати Європейську ДНС.

Така система суперечить традиційному волелюбству банківської таємниці, міцно укоріненому в ряді держав – членів ЄС, наприклад, в Австрії, Люксембурзі, Бельгії та Швейцарії. Тому ці та деякі інші країни після наполегливих переговорів з ЄС домоглися прийняття у себе системи «утримання податку».

Цю ж систему стали використовувати офшори, що приєдналися до ДНС: Нормандські острови, острів Мен, БВО, острови Терці і Кайкос і деякі європейські офшорні центри (Андорра, Ліхтенштейн). Якщо податок утриманий, то особистість одержувача процентного доходу не буде розкриватися, що забезпечує конфіденційність. Банки та інші податкові агенти автоматично віднімають податок з одержуваних відсотків та іншого процентного доходу і перераховують його місцевому податковому органу, вказуючи при цьому, яка частина загальної суми припадає на клієнтів з кожної країни – члена ЄС. Після цього податковий орган утримує 25% загальної перерахованої суми і переводить 75% її різним податковим органам держав – членів ЄС. Таким чином, кожна країна – член ЄС отримує податок цільної сумою, без розбивки по окремим платникам податків, що зберігає анонімність останніх. Ставка утримуваного податку встановлена: 15% – з 1 липня 2005 р., 20% – з 1 липня 2008 р. і 45% – з 1 липня 2019 Інші приєдналися до ДНС ЄС офшорні юрисдикції – Ангілья, Аруба, Нідерландські Антильські острови, Кайманів острови, Монако, Сан-Марино - вибрали систему обміну інформації [79].

Велика увага приділяється офшорам Форумом фінансової стабільності (ФФС), що був створений в квітні 1999р. за рішенням міністерства фінансів та голів центральних банків країн-членів «великої сімки». У 2000 р. ФФБ опублікував доповідь про ОФЦ, в якому на базі країнових досліджень були визначені 43 ОФЦ, поділені на 3 групи. Головним критерієм такого поділу експерти ФФБ вважали надійність нагляду за фінансовими операціями і рівень

участі в міжнародному співробітництві в інтересах стабільності світової фінансової системи.

У доповіді ФФС зазначалося, що проблемні ОФЦ, де відсутні суворий контроль за офшорними операціями та бажання співпрацювати із зацікавленими країнами з даного питання, стали вразливими ланками контролю за інтегрується фінансовою системою світу. Лазівки, наявні в деяких ОФЦ, гальмують зусилля по поліпшенню глобального контролю над світовою фінансовою системою та є слабкою ланкою світової фінансової системи [68].

На офшорні зони істотно впливають міжнародні організації, що встановлюють загальні стандарти в певних областях фінансового бізнесу. Серед них – Організація комісій по ринках цінних паперів (IOSCO), Базельський комітет регулювання та нагляду за банківською діяльністю, Вольфсбергської група, що об'єднує 12 найбільших банків світу (розробляє принципи етичної поведінки приватних банків з точки зору боротьби проти відмивання злочинних доходів та фінансування тероризму). Базельський комітет займається також проблемою протидії відмиванню злочинних доходів. У 1980 р. з ініціативи Базельського комітету була створена Офшорна група банківських наглядів. Її членами є 19 офшорних юрисдикції (Аруба, Багами, Бахрейн, Барбадос, Гібралтар, Гернсі, Гонконг (Китай), Мен, Джерсі, Лабуан (Малайзія), Макау (Китай), Маврикій, Нідерландські Антильські острови, Панама, Сінгапур, Вануату), а ще 8 офшорних юрисдикції та 10 міжнародних організацій (Базельський комітет, ФАТФ, МВФ та інші) входять до Офшорну групу банківських наглядів в якості спостерігачів.

У 1995 р. була утворена неформальна міжнародна організація, відома як Група «Егмонт» (за місцем першої зустрічі в палаці Егмонт-Аренберг в Брюсселі). Метою цієї групи було створення форуму спеціалізованих державних структур, що займаються боротьбою з відмиванням злочинних доходів, які в більшості країн носять назву «Підрозділи фінансової розвідки» (ПФР). Група «Егмонт», що має тісні контакти з ФАТФ, надає підтримку національних програм по боротьбі з відмиванням грошей, у тому числі з

розширення обміну фінансовою інформацією, сприяння розвитку каналів зв'язку з використанням нових технологій [49,с.144].

Проблеми, пов'язані з офшорними юрисдикціями, перебувають у полі зору і ООН. Ще в 1998 р. була опублікована доповідь ООН «Фінансові гавані, банківська таємниця і відмивання злочинних доходів», де вперше висувалася ідея скласти «білий список» авторитетних офшорних центрів з високими стандартами контролю за транскордонними фінансовими потоками. Іншими словами, доповідь було направлено не проти офшорів, а тільки проти офшорних юрисдикції, що не співпрацюють з відповідними органами.

У тому ж 1998 р. Департаментом ООН з контролю за наркотиками та запобігання злочинів (UNODCCP) була розроблена Міжнародна програма протидії відмиванню грошей, в якій містився заклик до всіх країн брати участь у цій «офшорній» ініціативі ООН. Програма містила пропозиції щодо розвитку співробітництва із зацікавленими країнами і зміни законодавства для забезпечення прозорості у міжнародних фінансах і налагодження співпраці з виявлення міжнародних податкових злочинів.

У ряді конвенцій ООН і резолюцій Ради Безпеки ООН помітне місце відводиться питанням, пов'язаним з відмиванням злочинних доходів і фінансуванням тероризму. Серед них: Конвенція ООН про боротьбу проти незаконного обороту наркотичних засобів і психотропних речовин 1998 р. (Віденська конвенція), Міжнародна конвенція про боротьбу з фінансуванням тероризму 1999 р., Конвенція ООН проти транснаціональної злочинності 2000 р., Конвенція ООН проти корупції 2003 , резолюції Ради Безпеки ООН – №1267 від 15 жовтня 1999 р., №1333 від 19 грудня 2000 р., №1373 від 28 вересня 2001 р., №1390 від 16 січня 2002 р., №1452 від 20 грудня 2002 р., №1455 від 17 січня 2003 р., №1526 від 30 січня 2004 р., №1617 від 29 липня 2005 р. і деякі інші.

У березні 2000 р. почав функціонувати Офшорний форум ООН, який прагнув «заручитися глобальними зобов'язаннями щодо міжнародно прийнятих стандартів боротьби з відмиванням грошей і надавати органам влади, у разі необхідності, технічну допомогу в дотриманні цих стандартів» [69].

Форум отримав мандат на проведення переговорів протягом найближчих трьох років з зацікавленими сторонами і на вироблення заходів, покликаних закрити доступ кримінальним елементам на світовий ринок офшорних послуг з метою відмивання їх незаконних доходів. ООН виділив кошти для фінансування цієї роботи.

У рамках ООН передбачалося розробити модельний закон по боротьбі з відмиванням злочинних доходів. Проте надалі центр активності в цьому відношенні перемістився в ОЕСР, FATF та інші розглянуті вище міжнародні організації. 17 вересня 2007 Програма розвитку ООН (ПРООН) і Світовий банк опублікували документ «Ініціатива щодо забезпечення повернення викрадених активів: завдання, можливості та план дій» (Stolen Asset Recovery (StAR) Initiative: Challenges, Opportunities, and Action Plan). Ця нова ініціатива найавторитетніших міжнародних організацій покликана допомогти країнам, що розвиваються повернути кошти, колись викрадені корумпованими лідерами цих країн, і інвестувати ці кошти в програми розвитку. У документі наголошується, що міжнародні потоки коштів, отриманих в результаті різного роду незаконної діяльності, у тому числі корупції, злочинності, перш за все незаконного обороту наркотиків, виготовлення фальшивих товарів, грошових купюр, тіньової торгівлі зброєю та ухилення від сплати податків, становлять від 1 до 1,6 трлн. дол на рік. Тільки хабарі в країнах, що розвиваються і країнах з перехідною економікою сягають від 20 до 40 млрд. дол на рік, що можна порівняти з 20-40% обсягу офіційної допомоги розвитку.

Для того щоб вирішити проблему викрадених активів і запобігти її повторенню в майбутньому, StAR передбачає здійснення спільних дій розвинених і країн, що розвиваються. У цьому процесі країнам, що розвиваються необхідно підвищити ефективність управління та підзвітності, а розвиненим країнам – припинити надавати притулок тим, хто намагається заховати викрадені кошти.

Це дозволить виявляти і припиняти факти відмивання коштів, отриманих незаконним шляхом, підвищити ефективність служб фінансової розвідки по всьому світу і організувати більшплідну співпрацю між ними.

Висновки до розділу 2

Робота по обмеженню впливу офшорних зон на дохідність кожної окремої держави проводиться як на державному рівні кожної окремої країни, так і на міжнародному рівні різними відповідними організаціями. Історія антиофшорного законотворення сягає корінням початку минулого століння, і продовжується до сьогодні. Було зроблено досить значні кроки по упорядкуванні офшорного впливу, однакрезультативність національних офшорних політик все ж таки невисока. Головною причиною такої ситуації є те, що незважаючи на зовнішні прояви супротиву та намагання висвітлити офшори у світлі джерела світового криміналу, насправді їх послугами прагнуть користуватися всі суб'єкти великого бізнесу і просто багаті люди для збереження та примноження свого капіталу. Тому офшорам надається негласна підтримка. Уряди, на практиці, мало роблять реальних кроків до припинення існування податкових гаваней, навіть якщо вони постійно озвучують подібна наміри.

Міжнародні організації піддали масованому тиску офшорні юрисдикції та пов'язаних із ними економічних гравців з різних країн. Більшість офшорних юрисдикції маючи на увазі небезпеку застосування проти них економічних і політичних санкцій поступилися цьому тиску, підписавши відповідні двосторонні і багатосторонні угоди про співпрацю. Такий розвиток подій показав, що антиофшорне регулювання все більше виходить за межі національних рамок і приймає глобальний розмах. Розвиток міжнародного співробітництва дозволяє вирішити багато цих проблем, сприяючи створенню більш досконалої системи глобальних фінансів.

Таким чином, можна говорити про двофакторність національної політики провідних продуцентів світових фінансових потоків у відношенні до офшорів. Разом з тим, тиск урядів по відношенню до прозорості бізнесу в офшорних юрисдикціях та обміну відповідною інформацією буде посилюватися. А це привведе до нових якісних змін офшорного бізнесу.

РОЗДІЛ 3

МІЖНАРОДНИЙ ОФШОРНИЙ БІЗНЕС: ПРИНЦИПИ ВЕДЕННЯ ТА СВІТОВИЙ ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

3.1. Становлення та розвиток офшорної діяльності резидентів України

Організація економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР), яка включає 44 країни – члени та країн «великої двадцятки» (G 20), здійснює проект BEPS (від англ. – «Base Erosion and Profit Shifting») з розроблення заходів протидії розмиванню податкової бази та виведення прибутку за кордон. Ініціатива країн G20 обумовлена потребою розроблення багатостороннього механізму протидії податковому плануванню, спрямованому на зменшення податкової бази та переміщення оподаткованого прибутку до юрисдикцій з більш сприятливими режимами оподаткування. Розробкою відповідних заходів займається Комітет ОЕСР з фіскальних питань через 6 робочих груп. Україна не є членом ОЕСР/ G 20, але може брати участь у діяльності робочих груп і регіональних представників податкових органів завдяки тому, що є членом Європейської організації податкових адміністрацій (ЮТА). План BEPS передбачає 15 кроків, розробка яких була розрахована на 2014-2016 роки. На момент прийняття Указу Президента України №180/2016 від 28 квітня 2016 року «Про заходи щодо протидії зменшенню податкової бази і переміщенню прибутків за кордон» відпрацьованими були 6, 7, 13 та 15 кроки, відповідно, «Зловживання при застосуванні податкових конвенцій», «Штучне уникнення статусу постійного представництва», та «Багатосторонній інструмент для внесення змін у двосторонні угоди».

Відповідно до Указу Президента України №180/2016 від 28 квітня 2016 року було створено робочу групу для підготовки законопроектів з питань протидії зменшенню податкової бази і переміщенню прибутків за кордон з урахуванням міжнародних ініціатив ОЕСР. Робочою групою була розроблена Концепція впровадження основних рекомендацій BEPS в Україні, метою якої

стало створення такого правового поля в Україні, яке б, по-перше, стимулювало добросовісну поведінку платників податку дальність та відкритість і, по-друге, забезпечувало б узгодженість внутрішнього законодавства з питань оподаткування із законодавчими нормами країн ЄС та ОЕСР. У свою чергу Національний банк України розглядає впровадження ключових кроків BEPS як передумову для лібералізації валютного регулювання, що відповідає зобов'язанням України в рамках Угоди про асоціацію України із ЄС. Безумовно, операції із офшорними юрисдикціями мають безпосередній вплив на ситуацію на валютному ринку України, а отже, визначають стан фінансової стабільності в державі, що і є основою мандату центрального банку держави.

Наразі відбувається порівняння Концепції впровадження основних рекомендацій BEPS в Україні із проектом Закону України «Про податковий суверенітет України та офшорні компанії» (проекти законів №4380 та 4381) та діючими положеннями Декрету Кабінету Міністрів України «Про систему валютного регулювання і контролю» № 15-93 від 19 лютого 1993 року (тобто прийнятого ще у 1993 році). Положення проектів законів України №4380, 4381, які відповідають світовій практиці, можуть бути враховані під час доопрацювання вказаної Концепції та подальшого вдосконалення положень Декрету щодо поступової валютної лібералізації в Україні для досягнення економічної свободи для тих резидентів України, які забезпечують повну сплату податків. В зв'язку з цим, розгляд основних етапів становлення та розвитку офшорної діяльності резидентів України в контексті аналізу світового досвіду антиофшорного регулювання набув надзвичайно актуального значення. Офшорні компанії в економіці України з'явилися з моменту набуття її незалежності, тобто у 1991 році, коли вітчизняні підприємницькі структури почали реєструвати дочірні компанії за межами України в юрисдикціях з низьким рівнем оподаткування.

Звичайно, в офшорних зонах на той час максимально була спрощена процедура реєстрації підприємства та звітування, в окремих зонах звітування взагалі було відсутнє. Крім того, були відсутні, або деякі незначні вимоги до формування статутного капіталу та його обсягів. Як правило, в офшорних зонах

сплата податків замінювалась щорічним фіксованим митом, яке не залежить від обсягів реалізації товарів (робіт, послуг). Використання вітчизняними бізнес–структурами офшорних компаній в процесі здійснення ними господарської діяльності на території України негативно впливало на економіку. Головним чином, це проявлялось через втрати доходів бюджетів України різного рівня та супроводжувалось витоком фінансових ресурсів з національного господарства і сприяло розвитку тіньового сектору економіки.

Звичайно, в офшорних зонах на той час максимально була спрощена процедура реєстрації підприємства та звітування, в окремих зонах звітування взагалі було відсутнє. Крім того, були відсутні, або деякі незначні вимоги до формування статутного капіталу та його обсягів. Як правило, в офшорних зонах сплата податків замінювалась щорічним фіксованим митом, яке не залежить від обсягів реалізації товарів (робіт, послуг).

Використання вітчизняними бізнес–структурами офшорних компаній в процесі здійснення ними господарської діяльності на території України негативно впливало на економіку. Головним чином, це проявлялось через втрати доходів бюджетів України різного рівня та супроводжувалось витоком фінансових ресурсів з національного господарства і сприяло розвитку тіньового сектору економіки.

Відкриваючи широкі можливості для податкового планування, офшорна зона надає гарантію щодо звільнення від оподаткування. Одночасно, підприємство уникає законодавства щодо валютного регулювання.

Спрощено, схема використання офшорів у господарській діяльності зводиться до мінімізації податкових платежів у юрисдикції, у якій резидент цієї юрисдикції здійснює операційну діяльність. Підприємство-виробник товарів (робіт, послуг) реалізує офшорній компанії власну продукцію за заниженими цінами. В свою чергу, офшорна компанія здійснює подальшу реалізацію цієї продукції вже за цінами на відповідному ринку товарів (робіт, послуг). Різниця у ціні реалізації і представляє ту штучну додану вартість, яка залишається у розпорядженні офшорної компанії, тобто, у її засновників. У програші лишається бюджетна система країни, резидентом якої є компанія, яка

використовує офшорні механізми. Означена схема має безліч варіацій, які обумовлюються унікальністю трансакцій та умов передачі права власності на активи, але в основі механізму отримання надприбутків все ж таки лишається маніпулювання вартістю реалізованої продукції на основі трансфертного ціноутворення.

Встановлення трансфертних цін впливає на розподіл глобального податкового навантаження ТНК, оскільки оподаткування, імпорту зокрема, пов'язано із вартістю виробничих ресурсів і продукції, в той час як режими оподаткування у різних юрисдикціях можуть суттєво різнитися. Регулюючи сукупне податкове навантаження шляхом застосування трансфертних цін ТНК виконує ряд стратегічних завдань, в основі яких закладається максимізація прибутків.

По–перше, це нейтралізація впливу жорстких режимів оподаткування на територіях, що виявляються привабливими з точки зору виробництва, реалізації готової продукції, а також ресурсного забезпечення.

По–друге, шляхом маніпулювання внутрішньої ціни, ТНК вдається обходити валютні обмеження, що характерні для юрисдикцій пострадянського простору та країн, що розвиваються.

По–третє, ТНК таким чином (за рахунок ефекту масштабу) виштовхує із певних ринкових позицій менш розвинених конкурентів, завойовуючи нових покупців та постачальників та поширюючи свій вплив на економіку певної юрисдикції. В той же час, трансфертні ціни використовуються для мінімізації податкових зобов'язань суб'єктами середнього та малого бізнесу всередині країни в процесі агресивного податкового планування із використанням незаконних схем ухилення від сплати податків.

У процесі податкового адміністрування результатів господарської діяльності, що здійснюється у юрисдикціях із різними режимами оподаткування, виникають спірні ситуації щодо оподаткування. При цьому, сторонами конфлікту виступають податкові органи різних юрисдикцій та підприємницькі структури.

З метою усунення підґрунтя до різноманітних суперечок на практиці застосовується правило незалежності сторін угоди, за яким ціна угоди визначається за однаковими критеріями для різних податкових юрисдикцій.

Для визначення ціни для незалежних юрисдикцій на практиці застосовуються чотири основних методи:

- 1) метод співставних неконтрольованих цін;
- 2) метод ціни перепродажу;
- 3) метод визначення ціни, що засновується на системі «витрати + прибуток»;
- 4) інший будь-який метод, що може вдаватися приємним (так звані четверті методи) [13].

Означені правила визначення податкових зобов'язань у різних модифікаціях застосовуються багатьма країнами світу. Основні підходи у встановленні цін податковими органами, які розроблені ОЕСР, полягають в тому, що якщо умови операцій між пов'язаними особами відрізняються від умов здійснення таких операцій між непов'язаними особами, то прибуток в результаті таких операцій, який міг би виникнути, але не виникнув, має оподатковуватися [14].

В Україні питання трансфертного ціноутворення регулюються статтею 39 Податкового кодексу України від 2 грудня 2010 року № 2755-VI, згідно з якою платник податку, що бере участь у контрольованій операції, повинен визначати обсяг його оподаткованого прибутку відповідно до принципу «вितягнутої руки».

Встановлення відповідності умов контрольованої операції принципу «вितягнутої руки» здійснюється за одним із таких методів:

- 1) порівняльної неконтрольованої ціни;
- 2) ціни перепродажу;
- 3) «витрати плюс»;
- 4) чистого прибутку;
- 5) розподілення прибутку.

На практиці, при застосуванні норм законодавства України щодо встановлення ціни для цілей оподаткування виникає багато ускладнень у взаємостосунках платників податків та податкових органів в частині доведення обґрунтованості вартості угоди. Серед основних причин таких ускладнень виділяють відсутність чітких методологічних положень щодо розрахунків значень ціни товарів (робіт, послуг), що пояснюються недосконалістю статистичної та іншої інформації, що використовується для цих цілей.

Крім того, обґрунтування ціни угоди, як правило, супроводжується передачею органам стягнення значних обсягів інформації конфіденційного характеру, що може трактуватися як зайве втручання податкових органів у господарську діяльність платників податків, яке суттєво ускладнює ведення бізнесу на території України.

Означені проблемні питання, які потребують окремого поглибленого та всебічного дослідження, виникають незалежно від географічних особливостей, а також виду економічної діяльності та її обсягів. Найбільшого поширення проблема трансфертного ціноутворення, у тому числі і в частині негативного впливу на економіку окремих юрисдикцій у вигляді втрат відповідних бюджетів, набула в контексті застосування схем офшорної діяльності суб'єктів підприємництва, резидентів України зокрема.

3.2. Розвиток офшорного бізнесу в Україні

Процес загальної глобалізації міжнародного бізнесу, що спостерігається у світовому господарстві останніми роками, супроводжується постійним зростанням ролі офшорного сектора, який став невід'ємною складовою сучасної світової економіки. Офшори надають необмежену можливість доступу на міжнародні фінансові та інвестиційні ринки. Водночас використання офшорних схем із кримінальною та злочинною метою несе потенційну загрозу для всієї світової спільноти.

Саме тому метою даної роботи є дослідження стану і тенденцій розвитку офшорного сектора аналіз причин ставлення до нього як до режиму нечесної податкової конкуренції і засобу відмивання коштів. Адже вивчення особливого статусу офшорних зон та умов їх функціонування слугує вирішенню проблем, пов'язаних із здійсненням тіньових операцій у цих центрах.

В Україні дослідженням окремих питань сутності офшорних центрів, тенденцій їх розвитку та впливу міжнародного співтовариства присвячені праці таких вчених, як О. Бондарева, В. Кравченка, Н. Кучерявенка, С. Квасова, Н. Сулік, В. Бабаніна, С. Гриценка та інших. В основу організації діяльності офшорних зон покладений універсальний принцип податкового законодавства, згідно якого обов'язковому оподаткуванню підлягають доходи, джерело яких знаходиться на території даної держави. У тих випадках, коли джерело доходу знаходиться за рубежом або локалізоване недостатньо точно, воно може бути виключене із сфери податкової відповідальності в межах території даної держави.

Явище офшорів в Україні існує вже понад 10 років, хоча в податковому законодавстві цей термін з'явився лише у 1997 р. в Законі України «Про оподаткування прибутку підприємств». Відповідно до ст. 18 цього Закону на валові витрати можна віднести лише 85% суми договору з компанією, що має офшорний статус.

Крім того, Закон зобов'язує Кабінет Міністрів України щорічно затверджувати перелік офшорних зон. Боротьбу зі злочинним використанням офшорів та відмиванням грошей здійснюють так міжнародні організації, як FATF та OECD. Перша організація була створена у 1989 р. на зустрічі «великої сімки» в Парижі. Вона отримала назву Групи фінансової протидії «відмиванню» грошей (Financial Action Task Force on Money Laundering – FATF). Друга організація – OECD – Організація економічного співробітництва та розвитку, яка об'єднує країн-однодумців для боротьби з корупцією та фінансовими махінаціями [4, С. 21–22].

В Україні 70–75% отриманих інвестицій надходить через офшорні зони. Прагнення підприємців знизити податкове навантаження, убезпечити свій

капітал є досить природним. Адже відомою є така фраза Рокфеллера: «Якщо можна не платити, то потрібно не платити».

Використання офшорів надає можливість планувати організацію бізнесу, його фінансову та організаційну структуру, що законно дасть змогу не переплачувати податки та максимізувати прибутки. Офшор – також компанії міжнародного права, що діють у безподаткових зонах, т.зв. «податкових гаванях» (ВЕЗ).

Офшорна компанія – підприємницьке товариство, еквівалентом якого є товариство з обмеженою відповідальністю чи акціонерне товариство, але на відміну від місцевих підприємницьких товариств, офшорна компанія цілком звільнена від сплати податків або платить низькі податки в країні реєстрації, за умови, що вона не отримує доходів у цій країні, а власники і директори не є резидентами цієї країни.

Створюючи офшорну компанію, підприємець може значно і зовсім законно зменшити суму податкових виплат його місцевої фірми. У результаті взаємодії місцевої фірми й офшорної компанії можна практично ліквідувати виплати по податку на прибуток і істотно зменшити виплати по соціальному і прибутковому податках.

Останнім часом цілі використання офшорних компаній трохи змінилися. Так, якщо раніше офшор був необхідний, в основному, для вивозу капіталу, то тепер він виступає досить ефективним інструментом стабілізації платежів, регулювання ціни експортно-імпортних контрактів, самофінансування, продажу авторських прав, оплати валютних контрактів на території України, передачі устаткування в лізинг, наймання персоналу, постачань давальницької сировини, купівлі нерухомості за рубежом.

Україна в офшорному світі.

Україна не стоїть осторонь процесу офшоризації бізнесу. Так, в Україні, «дрібному і середньому бізнесу не потрібні офшори – ставка податків за спрощеною системою оподаткування – від 1 до 5%, що робить нашу країну справжнім офшором з точки зору європейців і американців. Інша справа, що

корупція робить Україну малопривабливою для інвестицій. Щоб це виправити, потрібно терміново проводити реформи.

Насправді офшори можуть стати своєрідними ліками для української економіки за рахунок незначних податків (країна перетвориться на оншор як Кіпр чи Мальта) і концентрація значного капіталу світу може простимулювати фінансову відповідальність та дисципліну перед світовими партнерами (глобальними компаніями і державами), а також пригальмувати розвиток корупції в країні. Багато чи мало українців і вітчизняний бізнес використовують офшори? Відповідь несподівана – не більше, ніж бізнес і громадяни більшості інших країн.

Дані, опубліковані Міжнародним консорціумом журналістів розслідувачів (ICIJ), показують, що Україна займає мізерно мало місця в глобальній офшорній павутині. Безпосередньо з Україною пов'язано лише 0,23% вузлів або 1689 з 719 000 (для порівняння частка ВВП України в світовому ВВП приблизно 0,12%), які пов'язані 0,25% зв'язків (3095 з 1,3 млн). Для порівняння, кількість вузлів, які пов'язані з Росією, – 3,3%, з Великобританією 4,3%, зі Швейцарією 6,6%, з Китаєм 9,2%, з Гонконгом 14,3% (рис. 3.1).

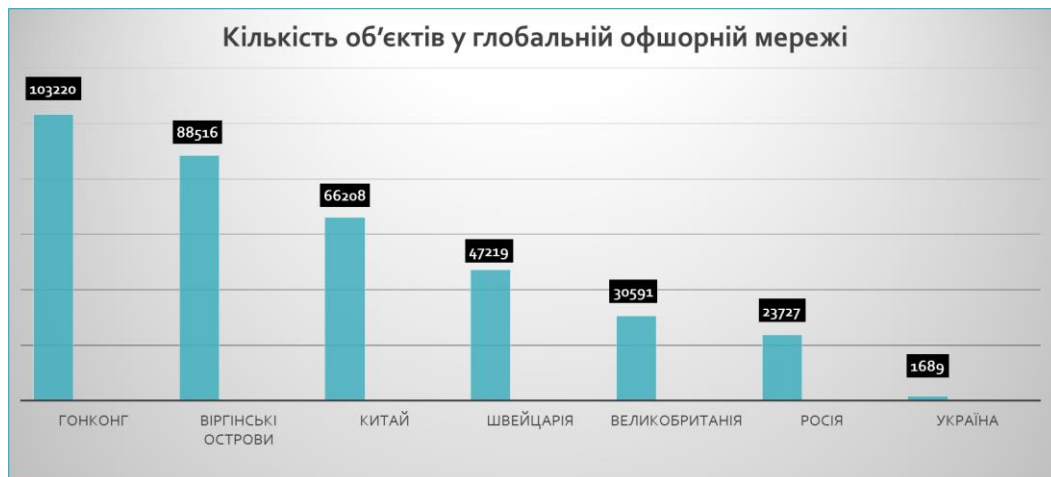

Рис. 3.1. Місце України в глобальній офшорній мережі

Джерело: Антологія офшорів: путівник український офшорній павутині. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://voxukraine.org/longreads/panama/index_ua.html.

Навіть якщо порівняти кількість офшорів із масштабами економік, то виявиться, що Україна не є лідером офшоризації з використанням послуг Mossack Fonseca і Commonwealth Trust Limited. Наприклад, кількість офшорів, пов'язаних з Росією, майже в 15 разів перевищує ту кількість, яка стосується України, тоді як її економіка більше від української в 14 разів [1].

Україна – це карлик в офшорній галактиці, однак навіть такі дрібні об'єкти можуть мати складну структуру. З першого погляду може здатися, що українська офшорна мережа – це клубок, який неможливо розплутати і який складається з безлічі представників, офшорних компаній, посередників і контактних адрес. Але це не так. Якщо придивитися, то мережа складається з декількох великих і багатьох дрібних кластерів (Додаток А). Розмір вузла залежить від кількості зв'язків з іншими вузлами.

Наскільки складними є офшорні схеми Кластери, з яких складається українська офшорна мережа, можна інтерпретувати як офшорні схеми з різним рівнем складності. Найпростіша схема складається з трьох вузлів і двох зв'язків – «Базовий рівень» (рис. 3.2).

Простота схеми не заважає її популярності: 40% всіх представників бізнесу використовують/використовували саме цю схему.

Рис. 3.2. Офшорна схема «Базовий рівень»

Джерело: Антологія офшорів: путівник український офшорній павутині. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://voxukraine.org/longreads/panama/index_ua.html

Структура кластера може ускладнюватися, коли виникають посередники; представники реєструють декілька адрес; на місці одного офшору з'являється два і більше. Так сталося і з найдавнішим офшором, який має українське

коріння, Rado Ltd. Зараз він входить до найбільшого і найскладнішого офшорного кластера, який складається з 275 275 вузлів (123 офшори, 12 адрес, 3 посередники і 137 представників) і 454 зв'язків між ними (Додаток Б).

Кластер має три частини, пов'язані з двома представниками: Multihold Limited (Панама) і BPT Legal Adviser (не визначено). Відмінною особливістю кластера є ключове становище посередників і адрес, через які були відкриті всі 123 офшори. Якщо прибрати посередників, то кластер розпадеться на велику кількість дрібних структур.

Якщо розкласти кластер на окремі складові, то побачимо, що вони типові. Можна сказати, що найбільший кластер складається з безлічі однакових офшорних схем, які назвемо «Базовий рівень з посередником» (рис. 3.3.).

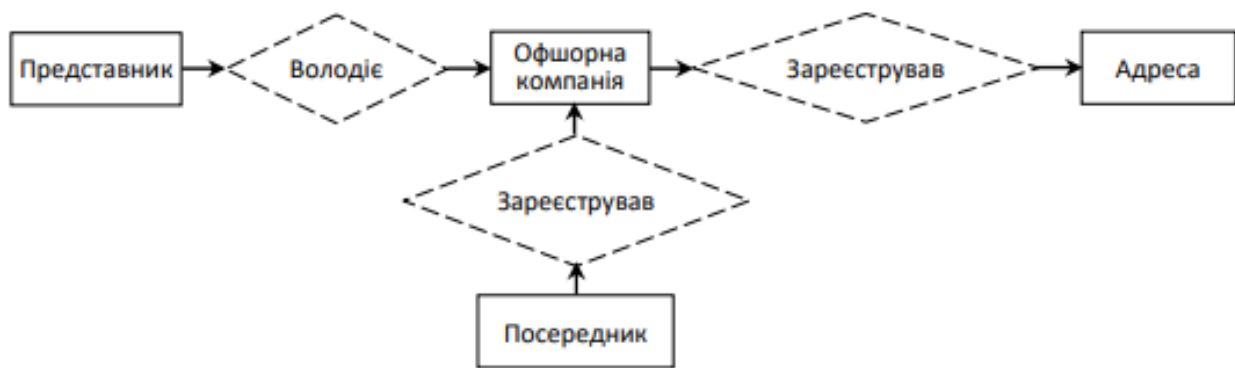

Рис. 3.3. Офшорна схема «Базовий рівень з посередником»

Джерело: Антологія офшорів: путівник український офшорній павутині. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://voxukraine.org/longreads/panama/index_ua.html

Така типова схема складається з 4 вузлів і 3 зв'язків:

1. Представник володіє офшором (officer→entity);
2. Посередник зареєстрував офшор (intermediary→entity);
3. Офшор зареєстрований на певну адресу (entity→address).

Більше того, Східна Україна найбільш «офшоризована» від Західної (Додаток В).

Проаналізувавши діяльність українських схем виведення капіталу в офшорні зони, маємо можливість розглянути три такі схеми, які найпоширеніші в міжнародній офшорній практиці світу. Найпростіша це «експортна/імпортна»

схема, схема посередництва та будівництва (рис. 3.4, 3.5 та Додаток Г відповідно).

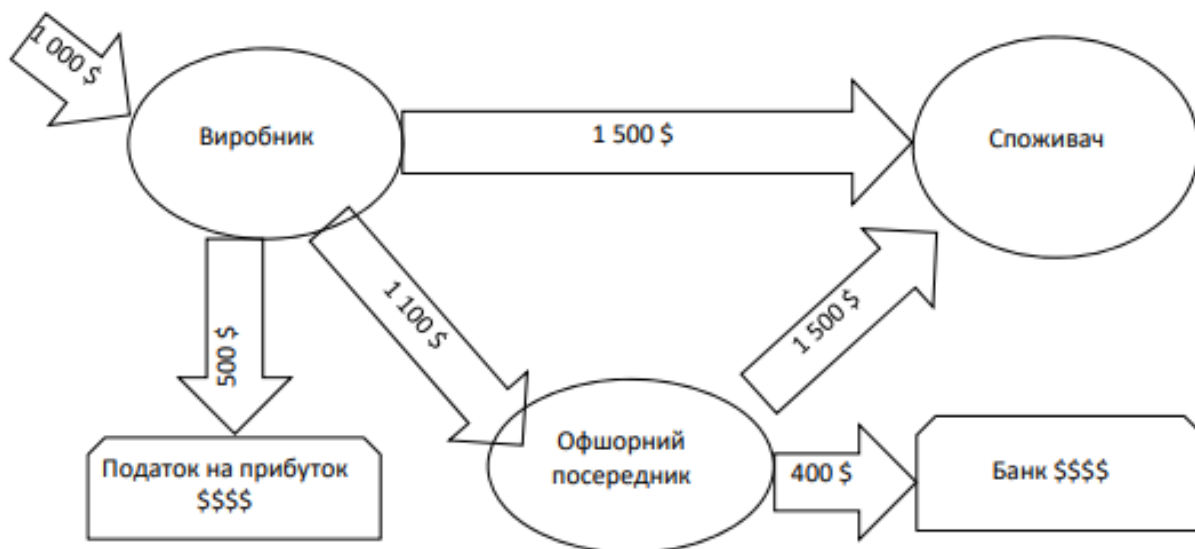

Рис. 3.4. Експортна/імпортна схема офшору

Джерело: Антологія офшорів: путівник український офшорній павутині. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://voxukraine.org/longreads/panama/index_ua.html

«Експортна/імпортна схема» наймовірно проста і доступна всім охочим. У цій схемі офшор купує-продає товар за найнижчою ціною, яку тільки можна вказати в договорі, а потім перепродає цей товар/послугу кінцевому покупцю вже за ринковою ціною, залишаючи у себе неоподатковувану податком і не підконтрольну місцевій владі різницю.

Оформляється це таким чином: підписуються два контракти, перший – між офшором і експортером/імпортером, в якому вантажоодержувачем виступає кінцевий покупець товару/послуги і другий – між офшором, який виступає вже як продавець і покупцем (вантажоодержувачем за першим контрактом).

Схема використовується в міжнародній діловій практиці дуже давно. Посередницька схема, її також називають «Агентська» створюється офшорною компанією мережі агентів у тих країнах, в яких вона планує вести діяльність (торгувати, надавати послуги і т.д.). Ці агенти, діючи на умовах агентської угоди, укладають необхідні договори з контрагентами, згідно з якими всі оплати ідуть на рахунки офшорної компанії. Відповідно, жодні податки з них

не сплачуються, а агенти отримують від компанії якусь мінімальну агентську винагороду, припустимо, 1% від виручки або ще менше, з якого і платять податки в країнах свого перебування.

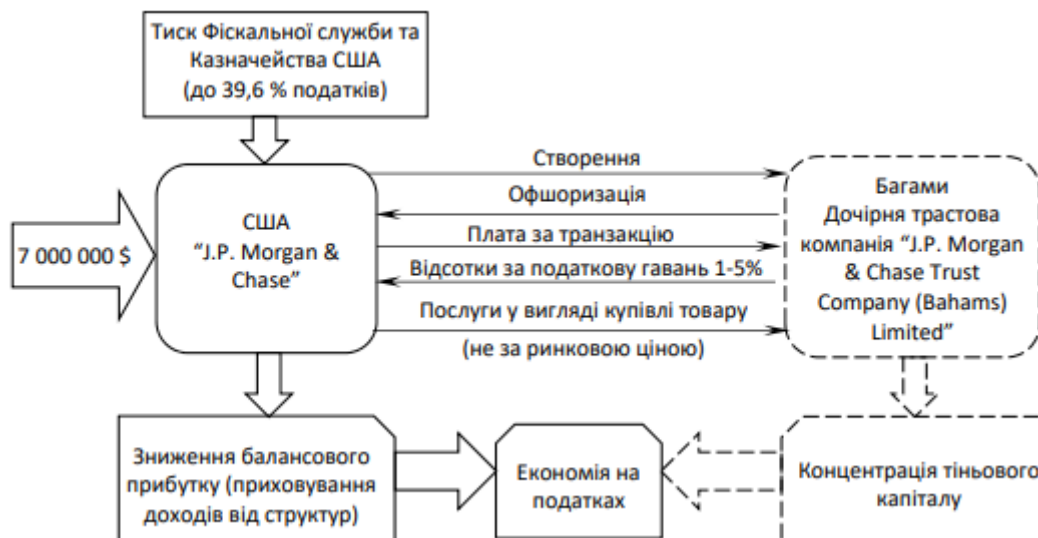

Рис. 3.5. Посередницька схема

Джерело: Антологія офшорів: путівник український офшорній павутині. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://voxukraine.org/longreads/panama/index_ua.html

Наступна схема використовуються в будівництві. У цьому випадку компанія, зареєстрована в офшорі, виступає генеральним підрядником, їй перераховується вся оплата за виконання будівельних робіт. Одночасно створюється будівельна компанія–резидент, яка виступає субпідрядником: їй офшорна компанія перераховує чисту собівартість будматеріалів та виконаних робіт. У результаті субпідрядник нічого не заробляє або його прибуток мізерний, відповідно, мізерно малі і податки, а весь реальний прибуток залишається в офшорній компанії.

Офшор також є найбільш ефективним механізмом внесення інвестицій в Україну. На думку фахівців, близько 80% інвестицій в Україну внесені українцями через офшорні компанії. Для цього можуть використовуватися взаємовигідні договори, кредитні лінії, дочірні і спільні підприємства. Внесення іноземних інвестицій також може здійснюватися у вигляді устаткування і технологій, у якості зворотної фінансової допомоги. При цьому необхідно

реєструвати інвестиції в Національному банку, що гарантує повернення коштів з України.

Офшорні банки, але й фінансові корпорації, що здійснюють деякі подібні банкам функції. При цьому для використання переваг офшорного бізнесу невеликі, економічно слаборозвинуті країни, як правило, йдуть шляхом перетворення всієї країни в офшорну зону і відповідно до цього організують структуру національної економіки. Є країн, які не можна назвати офшорними, вони можуть мати жорсткий податковий режим і значне податкове навантаження.

Однією з головних умов забезпечення національних інтересів є інформованість державних податкових і правоохоронних органів. Так, у всіх офшорних юрисдикціях існують спеціальні вимоги до назв офшорних компаній. Наприклад, як правило, не можна без спеціального дозволу влади включати в назву компанії слова Bank, Royal, Insurance, University, College, Institute – список можна продовжити і далі [2, с. 37]. До основних рис офшорних зон слід віднести: політичну й економічну стабільність, гарантію дотримання фінансової і банківської таємниці; відсутність валютних обмежень, сучасні засоби зв'язку і добре обладнану мережу комунікацій; зручну правову систему; виконання індивідуальних потреб інвесторів.

В Україні розвиток офшорного бізнесу стимулює комплекс чинників:

- вага податкового навантаження і неефективність фіскальної політики,
- несприятливий інвестиційний клімат і потужні мотиви до експорту капіталу за кордон,
- високі інвестиційні ризики і використання офшорних схем для приховування факту володіння інвестиційними об'єктами в Україні,
- криміналізацію економіки і використання офшорних схем для відмивання прибутків,
- отриманих злочинним шляхом.

Міжнародному співтовариству доведеться створювати законодавчу базу, яка дозволить контролювати фінансові операції, що набувають глобальних

масштабів, а також запобігати можливості використання офшорних зон нерезидентами для ухилення від виконання законів своєї держави.

Законодавством має передбачатися застосування жорсткіших заходів щодо моніторингу та контролю офшорного фінансового сектора, запровадження проти країн і компаній спеціальних штрафів і серйозних санкцій у випадках порушення встановлених правових норм щодо боротьби з незаконними фінансовими операціями з відмивання грошей і кримінальних прибутків. Від держав, включених до чорного списку, слід вимагати проведення масштабних реформ правової і контролюючої систем регулювання фінансового сектора.

Визначальною для успішного вирішення цього питання буде ефективність співпраці міжнародних фінансових організацій і політичних кіл країн. Багато країн приділяють велику увагу роз'яснювальній роботі і не тільки щодо створення у населення негативного ставлення до офшорного бізнесу, але й стосовно формування неприйняття обману держави шляхом несплати податків навіть у тих випадках, коли це роблять видатні спортсмени або діячі мистецтва. Треба відзначити успішність цієї роботи, у результаті якої в розвинутих країнах серйозні компанії і бізнесмени не підписують контрактів з офшорними компаніями.

В Україні просувають офшорний бізнес У Києві планують відкрити представництво латвійського Baltic International Bank. Основним інтересом BІВ`а в Україні, швидше за все, буде консультування з ведення офшорного бізнесу. Основним завданням українського представництва буде аналіз фінансової та економічної ситуації України і банківського сектора. За словами прес-секретаря Baltic International Bank Едгараса Ласманиса, представництво банку буде забезпечувати обслуговування латвійських і литовських компаній, що мають партнерські відносини з українськими компаніями і провадять бізнес на території України.

Також представництву має завдання налагодити контакти з бізнес-структурами і фінзакладами України. За словами юриста латвійської консалтингової компанії International Overseas Services Юлії Мар'євич, інтерес

латвійського банку до українського ринку не випадковий. «Значна кількість українських бізнесменів працюють через латвійські банки, що виступають як транзитний пункт при роботі цих бізнесменів з європейськими компаніями. А оскільки Латвія входить до складу ЄС, робота і, зокрема, банківські перерахунки відбуваються швидше», – зазначають пані Мар'євич. На думку банкірів, прибалтійські банки зацікавлені в консалтинговому бізнесі з організації роботи й обслуговуванню офшорних компаній.

Крім того, менеджмент Baltic International Bank з особистого досвіду знає ситуацію і методику роботи в українському банківському секторі. Акціонерами банку є брати В'ячеслав і Леонід Крамні, а також брати Білоконь. У 1993–1994 році В'ячеслав Крамний очолював зовнішньоторговельне об'єднання Укрінвалютторг.

Отже, офшорна зона є однією з різновидів вільних економічних зон, особливостями яких є створення для підприємців сприятливого валютно-фінансового, фіскального режиму, високого рівня банківської і комерційної таємниці, лояльності державного регулювання. Вивчення особливого статусу офшорних зон та умов їх функціонування слугує вирішенню проблем, пов'язаних із здійсненням тіньових операцій у цих центрах, бо за оцінками спеціалістів, нині майже половина світових капіталів так чи інакше проходить через офшорні території.

Офшор також є найбільш ефективним механізмом внесення інвестицій в Україну. На думку фахівців, близько 80% інвестицій в Україну внесені українцями через офшорні компанії. Для цього можуть використовуватися взаємовигідні договори, кредитні лінії, дочірні і спільні підприємства. Внесення іноземних інвестицій також може здійснюватися у вигляді устаткування і технологій, у якості зворотної фінансової допомоги. При цьому необхідно реєструвати інвестиції в Національному банку, що гарантує повернення коштів з України.

3.3. Негативні наслідки діяльності офшорних зон та шляхи їх подолання в Україні

На сьогодні для світової економіки характерний високий рівень глобалізації. Невід'ємною частиною світової економіки є офшорні юрисдикції, які дають вільний доступ на міжнародний ринок. Економічна криза тільки посилила проблематику щодо оптимізації податків та збільшила використання офшорних зон. Проте використання офшорних юрисдикцій, що має на меті злочинну діяльність, загрожує всій світовій економіці. Офшорна проблема зачепила також і економіку України.

Поняття «офшор» доволі часто поєднується з поняттям «відмивання» грошей та криміналу і означає тільки фінансовий механізм, за допомогою якого легально здійснюється фінансові операції з метою продуктивного податкового планування. Цей інструмент використовується і в законодавстві, і на практиці в галузі податків, міжнародних угод і фінансових схем.

Взагалі офшорні зони є різновидом вільних економічних зон, які створюють для бізнесменів сприятливий валютно-фінансовий та фіскальний режим, а також високий рівень банківської та комерційної таємниці.

Офшорна фірма – це фірма, яка не здійснює господарську діяльність у країні, де зареєстрована, а директори цих фірм – не резиденти цих країн. Офшорні фірми виникають у країнах, в яких практикуються пільговий режим оподаткування та відсутність валютного контролю.

Проблематичні умови здійснення підприємницької діяльності підштовхують українських бізнесменів до енергійного пошуку шляхів мінімізації суми податків, а саме, створення офшорних компаній. Це спричиняє недоотримання бюджетом податкових надходжень.

Однак створення таких фірм в офшорних юрисдикціях не забороняється законом, а доход офіційно з'являється у суб'єктів господарювання інших держав. Усі шахрайства, які пов'язані з приховуванням доходу в офшорних зонах, називаються «офшорними схемами».

Функціонування офшорної юрисдикції та офшорних операцій забезпечується складним механізмом організації її діяльності. Цей механізм діяльності офшорних юрисдикцій може включати такі елементи:

- інституційний (механізм взаємозв'язків інституцій у процесі здійснення офшорної діяльності);
- правовий (сукупність законодавчих норм регулювання діяльності офшорних зон);
- організаційний (сукупність організаційних підходів щодо організації діяльності офшорної зони);
- економічний (механізм державного регулювання, оподаткування, інвестиційно-інноваційний механізм);
- фінансовий (механізм формування коштів, перерозподілу коштів; грошових потоків);

Мотиви використання національними підприємствами офшорних зон, серед яких:

- низька або нульова ставка податку. Звичайно, податок на прибуток в офшорних юрисдикціях практично відсутній або не переважає 1–2%. Неодноразово компанії, зареєстровані у цих державах (але такі, що здійснюють свою діяльність в інших країнах), не сплачували жодних інших податків, крім річного збору, незалежно від прибутку, одержаного компанією;
- легкість реєстрації фірми. Приміром, сума статутного капіталу офшорної компанії переважно не обмірковується, а процес реєстрації є умовним та виконується за дорученням;
- відсутність у офшорних юрисдикціях зобов'язання стосовно подачі звітності;
- рух капіталу та нерозголошення даних про його власників;
- добровільна наявність засновників фірми. Позитивний ефект від діяльності офшорних юрисдикцій, який пов'язаний із припливом капіталу, є таким: створення сприятливого інвестиційного клімату та збільшення обсягів інвестування, а відповідно, і позитивних наслідків в економіку країн від капіталовкладень (розвиток фінансових ринків, створення робочих місць,

відсутність необхідності контролю за діяльністю офшорних компаній органами влади цих країн).

Негативними сторонами діяльності офшорних зон є:

- недобросовісна податкова конкуренція та, відповідно, уникнення від сплати податків;
- нестабільність економіки у зв'язку з перспективою акумуляції в офшорних зонах великих обсягів капіталу;
- відтік капіталу;
- зростання тінізації економіки;
- зростання безробіття в країнах–донорах.

Розвиток співробітництва з офшорними зонами для України посідає значне місце, з кожним роком зростають обсяги офшорних операцій. Наші підприємці та олігархічна верхівка прекрасно розуміють усі наведені вище позитиви, які надаються учасникам. Саме тому особливе значення для України має співпраця з Кіпром як найближчою офшорною зоною. І така кількість операцій з капіталом займає дуже велику нішу експортно-імпортних операцій України [2, с. 45]. Непрямий негативний вплив офшорної юрисдикції на економіку України виявляється від наслідків прямого негативного її впливу.

Факторами впливу діяльності офшорних зон на економіку України:

- фінансові (фактори сектора державних фінансів, грошово-кредитного та валютного сектора, інвестиційного сектора);
- тіньові фактори (сектора тіньової економіки);
- економічні (сектора макроекономічних показників, сектора промисловості, сільського господарства, сектора ЗЕД та торгівлі);
- соціальні;
- фактори розвитку освіти, культури, охорони здоров'я, туризму;
- фактори криміналізації економіки;
- екологічні.

Сьогодні проблема тіньових офшорних операцій набула досить вагомого значення в Україні через те, що туди без вороття вивозять капітали не тільки

бізнесу, а й влади. Отже, план діяльності щодо детінізації офшорних операцій має бути самостійним шляхом економічного розвитку України.

На цей час Україна займає 16-те місце у світі за масштабами тіньових операцій з капіталом. Причиною такої проблеми є низька якість атмосфери для ведення бізнесу. Незначна можливість економіки продуктивно притягувати капіталовкладення, зневіра у владі, нестійкий макроекономічний стан, низький розвиток фінансового ринку породжують незручні умови для притягнення капіталовкладень. У результаті інвестори розташовують свої кошти у сприятливішій бізнес-атмосфері. Становище в Україні підтверджує, що виникла потреба у пошуку організаційно-правового механізму протидії відмиванню коштів, отриманих кримінальним шляхом.

Поміж далекосяжних шляхів вирішення проблем, пов'язаних з офшорними зонами, можна виділити такі:

- розвиток продуктивної нормативно-правової бази стосовно діяльності офшорних зон;
- зростання регулюючих і контролюючих заходів стосовно офшорного бізнесу;
- оптимізація податкового навантаження залежно від певного стану діяльності ринку;
- посилення співпраці з міжнародними організаціями з метою гармонізації національного законодавства.

Законодавством має передбачатися застосування жорсткіших заходів щодо моніторингу та контролю офшорного фінансового сектора, запровадження проти країн і компаній спеціальних штрафів і серйозних санкцій у випадках порушення встановлених правових норм щодо боротьби з незаконними фінансовими операціями з відмивання грошей і кримінальних прибутків. Від держав, включених до чорного списку, слід вимагати проведення масштабних реформ правової і контролюючої систем регулювання фінансового сектора. Визначальною для успішного вирішення цього питання буде ефективність співпраці міжнародних фінансових організацій і політичних кіл країн [3, с. 18–20].

Заходи подолання негативних наслідків офшорних зон:

- невідкладні;
- необхідні;
- додаткові.

До невідкладних заходів подолання негативних наслідків офшорних зон належать:

- вимога відкриття резидентами валютних депозитів, у склад яких повністю входять кошти під договори, що передбачають реалізацію авансових розрахунків;
- урегулювання взаємозв'язків між органами, які здійснюють валютний контроль;
- прийняття змін до Цивільного кодексу з виокремленням нового виду юридичної особи – офшорного товариства, визначити умови його створення, реорганізації та ліквідації;
- введення змін до Закону України «Про господарські товариства», а саме: додати до нього нову частину, яка б регулювала роботу офшорних компаній»;
- у Податковому кодексі України треба сформулювати критерії, які має використовувати Кабінет Міністрів України, коли формує список «податкових гаваней»;
- прискорення затвердження законів України «Про легалізацію коштів, здобутих злочинним шляхом» та «Про повернення капіталів, вивезених з України»;
- розробка продуктивного виду контролю для Національного банку України та Міністерства фінансів України за грошовими операціями в країні; – стимулювання безготівкового грошового обороту;
- заборона безконтрольного надання кредитів. До необхідних заходів подолання негативних наслідків офшорних зон належать:
- застосування факторингу, що надасть можливість вітчизняним

експортерам одержувати правдиву інформацію про фінансово-господарське становище іноземних партнерів напередодні укладання експортних договорів та обов'язкове отримання винагород за експортування товарів, що позитивно позначиться на становищі національної економіки;

- прийняття змін до Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців» з фіксацією системи реєстрації офшорних компаній;

- поширити обмеження щодо нерезидентів з офшорним статусом на всіх нерезидентів, які знаходяться на теренах «податкових гаваней»;

- закінчити роботу стосовно підписання Українсько-Кіпрської конвенції щодо ухилення від подвійного оподаткування;

- прийняти зміни до діючого законодавства для гармонізації з рекомендаціями Групи з опрацювання заходів боротьби з відмиванням коштів (FATF);

- викриття і призупинення функціонування кримінальних груп у галузі банківської діяльності, регіональної економіки, де зосереджені чималі можливості для боротьби з відмиванням коштів, отриманих кримінальним шляхом;

- децентралізація, зміцнення судових і правоохоронних органів;

- перетворення захисту прав акціонерів, інвесторів, а також кредиторів на державний пріоритет.

Додаткові заходи подолання негативних наслідків офшорних зон:

- удосконалення системи валютного контролю в напрямі уповноважених банків за діями їхніх клієнтів, які пов'язані з переказами коштів за кордон за угодами, що потребують більшої уваги;

- удосконалення порядку первинного валютного контролю;

- підготовка низки підзаконних нормативно-правових актів, які б регулювали діяльність офшорного бізнесу;

- оприлюднення за допомогою засобів масової інформації ситуації щодо боротьби з відмиванням коштів, отриманих кримінальним шляхом;

- популяризація продуктивних форм і способів боротьби з тіншовими офшорними операціями.

Усі зазначені вище шляхи вирішення проблеми офшорних зон потребують активних дій держави й тісного міжнародного співробітництва.

Висновки до розділу 3

Незважаючи на економічну привабливість офшорних зон для бізнесменів, проведення операцій з ними негативно позначається на економіці України, адже внаслідок цього держава позбувається величезних сум, які не доходять до Державного бюджету. Становище утруднюється ще й тим, що в Україні немає законодавчої бази для регулювання операцій, які здійснюються з офшорними юрисдикціями.

Для співпраці з різними міжнародними компаніями у сучасному світі бажано мати щонайкращу репутацію, яка може драматично змінитися через відкритість і швидкість поширення інформації. Репутація впливає на умови ведення бізнесу, наприклад, отримання додаткових бонусів на проведення платежів, тому для отримання конкурентних переваг бізнесу необхідно надати якнайбільше правдивої інформації щодо себе, щоб впевнити партнера у своїй стабільності, надійності, соціальній відповідальності та подальшому співробітництву. Співпраця з офшорними зонами призведе до погіршення репутації, а та – до небажання або відмови від подальшої співпраці потенційних партнерів та зменшення економічного життя компанії, а також офшори підсвідомо викликають у нас сумніви щодо легальності отриманих коштів.

Отже, дослідивши головні ознаки діяльності офшорних зон, ми сформулювали шляхи подолання негативних наслідків їх діяльності. Проблематику офшорних зон необхідно вирішувати на глобальному рівні, за участю інших країн, міжнародних організацій, з метою створення спільної законодавчої бази та гармонізації податкової системи і системи штрафів для скорочення відтоку капіталу з держави.

ВИСНОВКИ

Офшорний бізнес багатогранний та різноманітний. Для фінансових операцій та спрощення ведення бізнесу використовують офшорні банки, трасти, казино, холдинги, авіакомпанії, торгові компанії та ін.

Таким чином, офшорний бізнес не тільки гнучкий і динамічний, але і дуже різноманітний. Постійно виникають пропозиції нових «офшорних послуг», що часто діють лише обмежену кількість часу. Зі свого боку, великі держави та міжнародні організації реалізують цілий набір заходів з протидії офшорним схемам, що впливає на зміну спеціалізації офшорів та їх склад.

Офшорні можливості часто застосовуються кримінальними утвореннями та для кримінальних цілей. Високе місце тут займає відмивання «брудних» грошей, для чого часто користуються послугами офшорних компаній.

Незважаючи на подібність усіх офшорних зон існують деякі відмінності у їх законодавствах, що призвело до певної їх спеціалізації. Так, контрабандисти наркотиків знаходять дуже зручним проводити банківські операції через Кайманові та Багамські острови і Панаму; на острові Святого Вінсента знаходяться професіонали банківського шахрайства; міжнародна контрабанда зброєю процвітає в Панамі; корпоративні фонди для підкupu посадових осіб зручніше створювати в Ліхтенштейні і Швейцарії, і т. д.

Україна активно використовує офшори для ведення бізнесу, що засвідчується обсягами торгівельних та інвестиційних операцій, де вони використовуються. Однак іншим способом використання їх є практика другого громадянства. Це дає громадянам України низку переваг та додаткових можливостей. При чому резиденство іншої держави практично завжди залишається таємницею, адже інші країни дуже рідко інформують Україну про наданн її громадянину другого громадянства.

Досить суперечливий характер має проблема існування офшорних та вільних економічних зон. Ведуться дискусії щодо необхідності існування офшорних зон, та про їх вплив на економічний розвиток держави в цілому. Існують різні погляди з приводу необхідності формування нової нормативно-

правової бази здійснення офшорної політики на сучасному етапі розвитку українського суспільства та удосконалення вже існуючої.

Привабливість офшорного механізму для українських підприємців підсилюється двома досить важливими на сьогодні обставинами: нестабільністю фінансових інститутів України, високим ступенем ризику. Привабливість офшорного механізму для українських підприємців підсилюється двома досить важливими на сьогодні обставинами: нестабільністю фінансових інститутів України, високим ступенем ризику.

Привабливість офшорного механізму для українських підприємців підсилюється двома досить важливими на сьогодні обставинами: нестабільністю фінансових інститутів України, високим ступенем ризику.

Останнім часом поживилася боротьба урядів багатьох держав з офшорами. Світова економічна криза надала цьому процесу значний динамічний імпульс. Україна, з огляду на структуру її прямих іноземних інвестицій, рівень тіньової економіки та корупції, суттєво залежить від результатів цієї війни. Варто зазначити, що, враховуючи нинішні процеси глобалізації, проблема тіньової економіки постає особливо гострою.

Отже, на сьогоднішній день одним з найважливіших завдань будь-якої держави є правовий контроль над офшорним бізнесом. Необхідно, щоб законодавство постійно вдосконалювалося тоді 152 офшорні зони почнуть використовуватись лише як законний інструмент мінімізації оподаткування. Що ж стосується перспективи створення офшорної зони в Україні, то варто досить обережно віднестися до цього питання адже наскільки привабливими вони б не здавалися, не варто недооцінювати ризики пов'язані з їх утворенням та функціонуванням

СПИСОК БІБЛІОГРАФІЧНИХ ПОСИЛАНЬ ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антологія офшорів: путівник український офшорній павутині [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://voxukraine.org/longreads/panama/index_ua.html.

2. Апель А. Обналичивание й офшорный бизнес в схемах / А. Апель, В. Гунько, Й. Соколов. – Спб: Питер. – 2016. – 192 с.

3. Баула О., Сачук. А. Особливості еволюції офшорних зон в умовах глобалізації економіки. / Баула О., Сачук. А. // Економіст №1. – 2012. – № 1. – С. 16-18.

4. Вергун В. А. Глобальний рівень регулювання практики створення і діяльності офшорних зон і територій / Вергун В. А., Ступницький О. І. // Проблемы развития внешнеэкономических связей и привлечения иностранных инвестиций: региональный аспект: сб. науч. Тр. / ред. Ю. В. Макогон [и др.]. – Донецк: ДНУ, 2013. – С. 60-65.

5. Вірченко В. В. Трансформація фінансової систем в умовах глобалізації / В. В. Вірченко, В. О. Вірченко // Вісник Академії праці і соціальних відносин Федерації профспілок України. – 2010. – № 1. – С. 49 – 55.

6. Волкова Ю.А. Розвиток офшорних центрів у системі міжнародного бізнесу / Ю.А. Волова // Формування ринкових відносин в Україні. – 2013. – №1. – С. 43-48.

7. Голубков Д. Ю. Особенности корпоративного управления в России: инвестиционный кризис и практика офшорных операций / Д. Ю. Голубков. – М. : АЛЬПИНА, 2007. – 263 с.

8. Из истории «офшоров» или какая была теневая экономика раньше [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://homsk.com/martin/iz-istoriiofshorov-ili-kakaya-byla-tenevaya-ekonomika-ranshe>

9. Іщенко В. В. Податкова складова фінансової безпеки держави / В.В. Іщенко // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2012. – № 37. – С.35-

40. 8. Какие оффшоры нужны Украине [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.epravda.com.ua/rus/columns/2016/04/15/589562/> 9. Коце Д. Д. Місце правового режиму оподаткування офшорної території у сфері регулювання економічних відносин / Д. Д. Коце // Часопис Київського університету права. – 2017. – № 1. – С. 18—23.

10. Лещук В. П. Фінансова глобалізація в умовах глобалізації світової економіки // Науковий вісник НЛТУ України. – 2010. – С. 218 – 223.

11. Луценко І. С. Методичний підхід до оцінювання рівня податкової безпеки держави / І. С. Луценко // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2015. – № 12. – С. 159-163.

12. Мамотенко Д. Ю. Глобалізація міжнародних фінансових ринків // Гуманітарний вісник ЗДІА. – 2009. – № 39. – С. 229 –237.

13. Міжнародні фінанси: Навч. посіб. / О. М. Мозговий, Т. Є. Оболенська, Т. В. Мусієць та ін., За заг. ред. д-ра екон. наук, проф. О. М. Мозгового – К.: КНЕУ, 2005. – 557 с.

14. Москаленко, Н. В. Проблеми, зумовлені функціонуванням офшорних юрисдикцій, та шляхи їх розв'язання [Текст] / Москаленко Н. В. // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 10. – С. 117-121.

15. «Названы страны, через которые транснациональные корпорации чаще всего выводят деньги в офшор». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://news.finance.ua/ru/news/-/407220/nazvany-strany-cherez-kotoryetransnatsionalnye-korporatsii-chashhe-vsego-vyvodyat-dengi-v-offshor>

16. Наказ Міністерства економіки України від 29 жовтня 2013 р. № 1277 «Про затвердження Методики розрахунку рівня економічної безпеки України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/ME07222.html.

17. Оффшоры в мире: 7 ключей для понимания [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://ru.hromadske.ua/posts/Offshory_V_Mire_7_Klyuchej_Dlya_Ponimaniya.

18. Оффшоры: что это такое простыми словами? Что такое офшорные зоны + пример вывода денег [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

<https://bablolab.ru/finansy/offshory-cto-eto-takoe-prostymi-slovami.html>. 17.

Офшор – что это такое простым языком? Разбираемся в причинах скандала [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://sputnikgeorgia.ru/amp/spravka/20160406/231003155/Ofshor-cto-jeto-takoe-prostymjazykom-Razbiraemsja-v-prichinah-skandala.html>

19. Офшорні зони: види та особливості // Газета Вікна. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://vikna.if.ua/cikavo/68688/view>

20. Луцишин З.О., Мехтієв Є.О. Офшорні фінансові центри у глобальному русі капіталів // Міжнародна економічна політика. – 2017. – 2 (27) . – с. 62—94. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ierjournal.com/journals/27/2018_3_Lutsyshyn_Mekhtiiev.pdf

21. Петренко Л. М. Податкова безпека як складова фінансової безпеки держави / Л.М. Петренко // Моделювання та інформаційні системи в економіці: зб. Наук. Праць; М-во освіти і науки України, ДВНЗ «Київ. Нац. Екон. Ун-т ім. В. Гетьмана»; відп. Ред. В.К. Галіцин. – 2012. – Вип. 86. – С.89—98.

22. Податкова безпека держави як запорука стабільної фінансової безпеки України// Вісник студентського наукового товариства ДонНУ імені Василя Стуса // Нешко Р. М., МатвійчукВ. І.-Том 2.-№8.-2016.[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://jvestnik-sss.donnu.edu.ua/article/view/3914>

23. Подік І. І. Оцінювання сучасного стану податкової безпеки України // Економіка та держава. – № 4/2017. – с. 46. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.economy.in.ua/pdf/4_2017/11.pdf

24. «Складність офшорних зон в Україні». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://forum.pravda.com.ua/index.php?topic=923744.0>

25. Схеми та перспективи виводу капіталів до офшорних зон. [Електронний ресурс] // Інформаційно-аналітичний портал Українського агентства фінансового розвитку. – 2015. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ufin.com.ua/>.

26. Череп А. В. Особливості розвитку офшорного бізнесу в Україні // Економіка та держава. – 2014. – № 6. – С. 21—30

27. Шэксон Н. Люди, обокравшие мир. Правда и вымысел о современных офшорных зонах / Шэксон Николас; [пер. с англ. А. А. Калинина]. – М. : Эксмо, 2012. – 281 с.
28. Ahmed Zorome. Concept of Offshore Financial Centres: In Search of an Operational Definition // IMF Working Paper, WP/07/87, 2007.
29. 10 Best Tax Havens in the world [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.fool.com/investing/general/2016/01/03/10-best-taxhavens-in-the-world.aspx>
30. Alstadsjter, A., Johannesen, N., Zucman, G.. Who owns the wealth in tax havens? Macro evidence and implications for global inequality. // Journal of Public Economics 162 (2018). – P. 89-100. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://gabriel-zucman.eu/files/AJZ2018.pdf>
31. Cassard M. The Role of Offshore Centers in International Financial Intermediation / M. Cassard // IMF Working paper. – 2014. – № 107. – pp. 22-32.
32. Dev Kar, Devon Cartwright Smith. Illicit Financial Flows from Developing Countries 2002 – 2006. Washington : Global Financial Integrity, 2012. 10. Кабир Л. Организация офшорного бизнеса / Л. Кабир. – М. : Финансы и статистика, 2009. – 144 с. 11. Королев М. В. Офшорные фирмы / М. В. Королев. – М. : Кукша, 2008. – 38 с.
33. Garcia-Bernardo, J., Fichtner, J., Takes, F. W., Heemskerk, E. M.. Uncovering Offshore Financial Centers: Conduits and Sinks in the Global Corporate Ownership Network. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.nature.com/articles/s41598-017-06322-9>
34. McCann H. Offshore Finance. Cambridge: Cambridge University Press, 2006. Report of the Working Group on Offshore Centers: Financial Stability Board, 2014 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.financialstabilityboard.org/>
35. Neshko R. The concept of national financial security and methods of its evaluation / R. Neshko, V. Matviychuk // Economic and Law Paradigm of Modern Society. – 2016. – P. 84-93.

36. Swiss national bank offers a negative interest. – 2017. – P. 20. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.snb.ch/en/mmr/reference/banks_2017/source/banks_2017.en.pdf
37. The Global Financial Centres Index 24 September. – 2018.— P. 14-15. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.longfinance.net/media/documents/GFCI_24_final_Report.pdf.
39. Cassard M. The Role of Offshore Centers in International Financial Intermediation / M. Cassard // IMF Working paper. – 1994. – № 107. – pp. 22-32.
40. Коссе Д.Д. Місце правового режиму оподаткування офшорної території у сфері регулювання економічних відносин / Д.Д. Коссе // Часопис Київського університету права. – 2008. – № 1. – С. 86–89.
41. Шереметинська О.В. Вплив офшорних зон на економіку України / О.В. Шереметинська // Економічний простір. – 2016. – № 105. – С. 58-66.
42. McCann H. Offshore Finance/ Н. McCann. – Cambridge: Cambridge University Press, 2006. – pp. 8-18.
43. Пешко А.В. Офшорний бізнес як складова світової економіки / А.В. Пешко // Економіка та підприємництво – 2016. – № 3. – С. 233–236.
44. Бондаренко О.О. Значення компетентності персоналу у процесі впровадження системи менеджменту якості / О.О. Бондаренко // Економіка та держава. – 2009. – № 4 – С. 70-72.
45. Волкова Ю.А. Розвиток офшорних центрів у системі міжнародного бізнесу / Ю.А. Волова // Формування ринкових відносин в Україні. – 2010. – № 1. – С. 43-48.
46. Ворнавіський Н.В. Характерні риси офшорних зон / Н.В. Ворнавіський // Економіка і бізнес. – 2009. – № 4 – С. 43-45.
47. Карлін М.І. Фінансові офшори: навч. посіб. для студ. ВНЗ III–IV рівнів акредитації / М.І. Карлін, О.В. Борисюк. – Луцьк: Вежа-Друк, 2016. – 240 с.
48. Какие отрасли больше всего используют офшоры [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.vestifinance.ru/infographics/2984>.

49. Cassard M. The Role of Offshore Centers in International Financial Intermediation / M. Cassard // IMF Working paper. – 1994. – № 107. – pp. 22-32.
50. Kosee D. (2008), «Mistse pravovoho rezhymu opodatkuvannia ofshornoj terytorii u sferi rehuliuвання ekonomichnykh vidnosyn», Chasopys of Kyiv Law University, vol. 1, pp. 86-89.
51. Sheremetynska O.V. (2016), «Vplyv ofshornykh zon na ekonomiku Ukrainy», The Economic Space, vol. 105, pp. 58-66.
52. McCann H. Offshore Finance/ H. McCann. – Cambridge: Cambridge University Press, 2006. – pp. 8-18.
53. Minsky H. P. The Financial Instability Hypothesis / Hyman P. Minsky // The Jerome Levy Economics Institute of Bard College Working Papers. – 1992. – № 74. – P. 9.
54. Peshko A.V. (2016), «Ofshornyi biznes yak skladova svitovoi ekonomiky», Economy and Entrepreneurship, vol. 3, pp. 233-236.
55. Bondarenko O.O. (2009), «Znachennia kompetentnosti personalu u protsesi vprovadzhennia systemy menedzhmentu yakosti», Ekonomika ta derzhava, vol. 4, pp. 70-72.
56. Volkova Y.A. (2010), «Rozvytok ofshornykh tsestriv u systemi mizhnarodnoho biznesu», Formuvannia rynkovykh vidnosyn v Ukraini, vol. 1, pp. 43-48.
57. Vornavskyi N.V. (2009), «Kharakterni rysy ofshornykh zon: Ekonomika i biznes», Economy and Business, vol. 4, pp. 43-45.
58. Karlin M.I. and Borysiuk O.V. (2016), «Finansovi ofshory: navch. posib. dlia stud. VNZ III–IV rivniv akredytatsii», Vezha-Druk, Lutsk, Ukraine.
59. «Kakie otrasli bolshe vseho ispolzuiut offshory», [Online]. – available at: <http://www.vestifinance.ru/infographics/2984>.

ДОДАТКИ

Додаток А

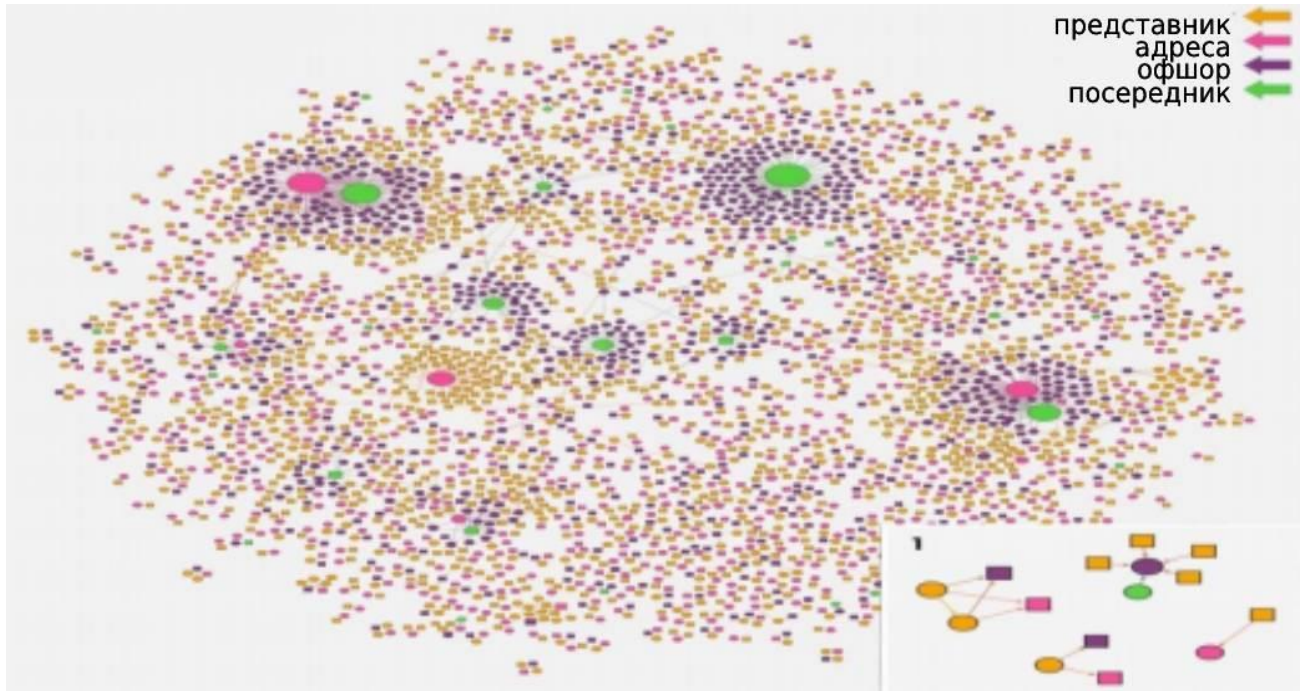

Рис. А.1. «Сіра» галактика: Українська офшорна мережа

Джерело: Антологія офшорів: путівник український офшорній павутині. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://voxukraine.org/longreads/panama/index_ua.html

Додаток Б

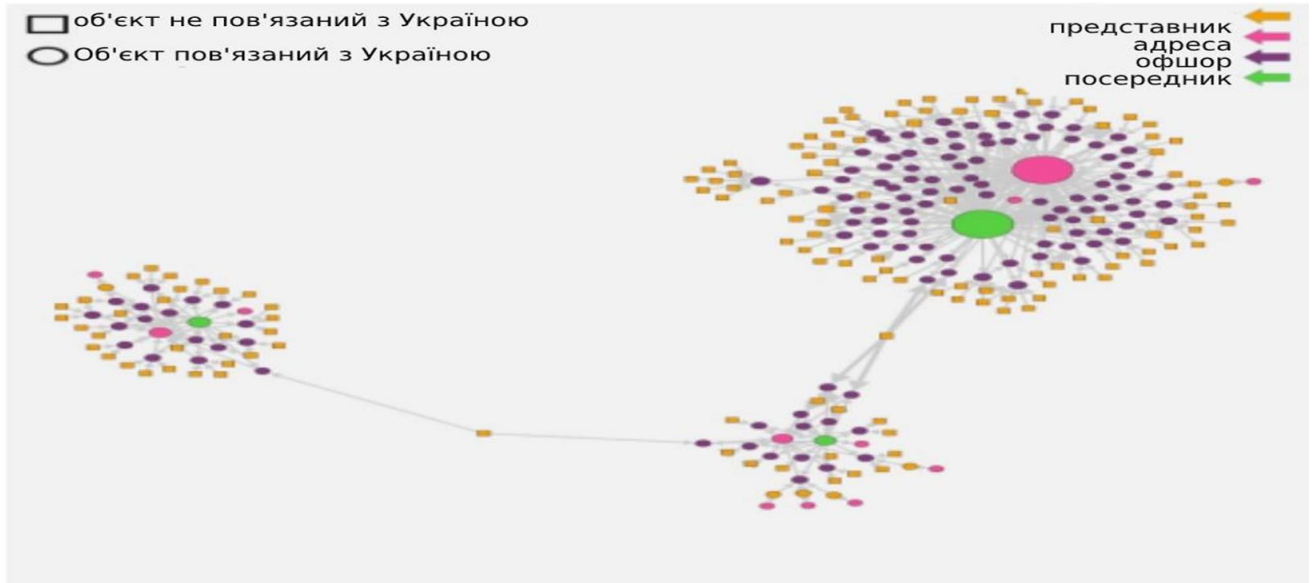

Рис. Б.1. Найбільший офшорний кластер

Джерело: Антологія офшорів: путівник український офшорній павутині. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://voxukraine.org/longreads/panama/index_ua.html

Додаток В

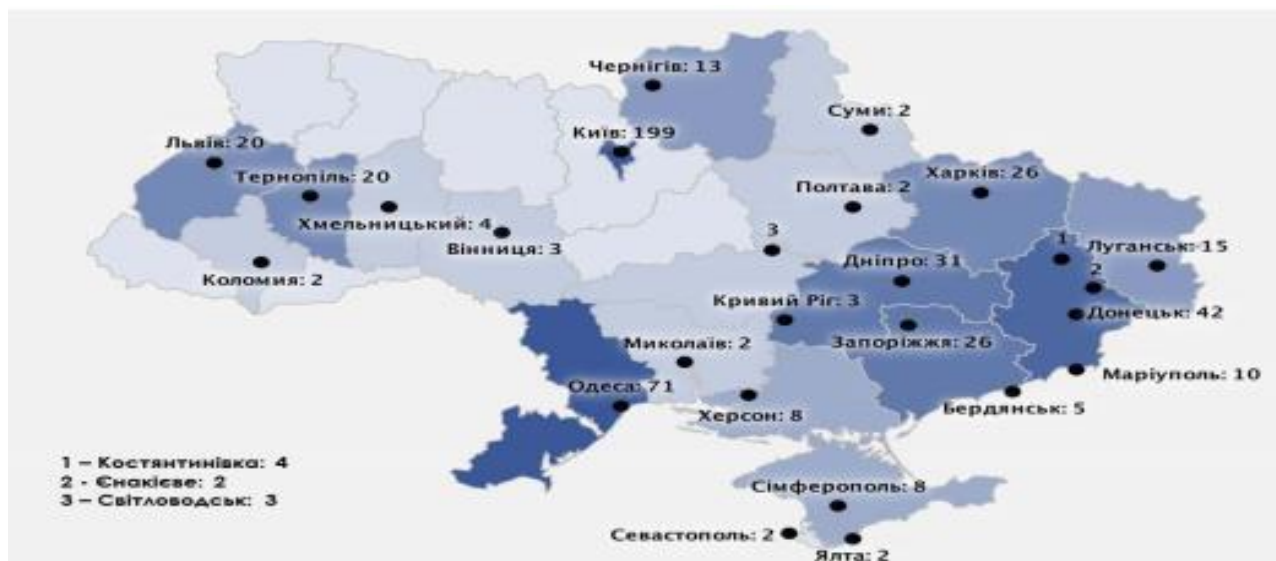

Рис. В.1. Географічний розподіл представників офшорних компаній

Джерело: Антологія офшорів: путівник український офшорній павутині. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://voxukraine.org/longreads/panama/index_ua.html

Додаток Г

Таблиця Г.1.

Особливості офшорних зон за класифікаційними ознаками

Група	Характеристика та принципи ведення бізнесу
Офшори першої групи: Багами, Панама, БУІ – Британські Віргінські острови	<p>Реєстрація офшорів у даних зонах є чудовою можливістю зберегти свої кошти від зайвої сплати податків, а також мінімізувати суми податків і зборів при операціях на валютних і фондових ринках. У вартість створення входить, як правило, мінімальний сервіс, який необхідний для підтримки секретарських бюро, які, власне, і займаються паперовими справами.</p> <p>Відкриваються офшори досить швидко: в середньому термін близько двох тижнів.</p> <p>Висока анонімність дозволяє домогтися відмінних результатів у плані таємності, але це негативно впливає на довіру партнерів.</p> <p>Авторитетні організації не дуже налаштовані мати справи з такими структурами.</p>

Продовження додатку Г
Продовження таблиці Г.1

<p>Офшори другої групи: Сейшели, Ірландія, Гібралтар</p>	<p>Надає своїм власникам набагато більше можливостей щодо ведення справ з авторитетними клієнтами, так як підтверджує вищий рівень лояльності. Незалежно від того, потрібна чи ні задача звітності в конкретній країні офшорної зони (є країни з обов'язковою звітністю організацій і без неї), відомості про підприємців і фірми підлягають реєстрації. Офшорні зони другої групи користуються підвищеною довірою, тому допускають наявність достовірної інформації про керівний склад компанії (не лише номінальний сервіс у вигляді секретарського бюро, як в офшорних зонах першої групи).</p>
<p>Офшори третьої групи: Кіпр, США, Великобританія</p>	<p>По суті, ці території тільки називаються офшорами. США, наприклад, дає можливість нерезидентам країни не платити федеральні податки з діяльності, не пов'язаної з операціями всередині країни, у разі порушення ж статус «офшору» втрачається. Англія дає можливість побудови офшорного ланцюга. Популярною є така схема відкриття фірми в Великобританії: відкривається офіс в Англії, а філія, через яку ведуться операції, – на Кіпрі. Кіпр є вельми привабливим місцем для відкриття офшору через відсутність двостороннього оподаткування компаній.</p>

Примітка. Розроблено авторами за даними: Cassard M. The Role of Offshore Centers in International Financial Intermediation / M. Cassard // IMF Working paper. – 2014. – № 107. – pp. 22-32.

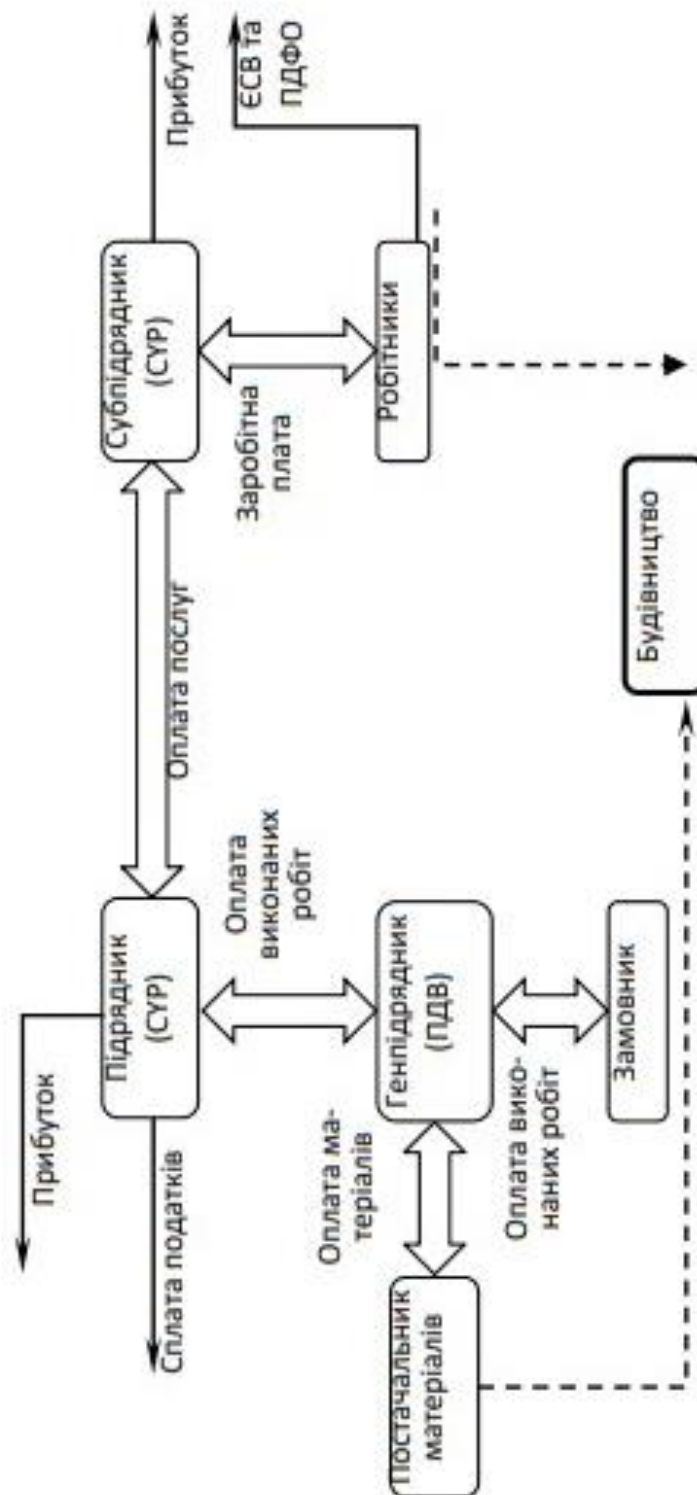

Рис. Д.1. Офшорна схема у будівництві

Джерело: Антологія офшорів: путівник український офшорній павутині. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://voxukraine.org/longreads/panama/index_ua.html